

MAA- JA METSÄTALOUSHMINISTERIÖ
Luonnonvaraosasto
Erityisasiantuntija
Jussi Laanikari

Muistio
15.1.2019

#263529
Dnro 2021/01.03/2018

Maa- ja metsätalousministeriön asetus poikkeusluvilla sallittavasta ahman metsästyksestä metsästysvuonna 2018–2019

Pääasiallinen sisältö

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa vahvistetaan suurimmat sallitut saalismäärät ahman rauhoituksesta poikkeamiseksi sekä eräitä aluerajoituksia.

Lukumäärällisesti esitetään asetuksen voimassaoloajalle **kahdeksan (8)** yksilön ahmakiintiötä pohjoiselle ja itäiselle poronhoitoalueelle. Määrä olisi sama kuin metsästyskaudella 2016-2017 ja 2017-2018. Kannanhoitoalueen osa-alueiden tarkka jako on esitetty myöhemmin muistion kohdassa 3.2. Alueelliset rajoitukset.

Luonnonvarakeskus arvioi Suomessa olevan 270 - 300 yksilöä talvella 2017/2018. Arvio on noin 20 % suurempi kuin talvia 2016/2017 ja 2015/2016 koskeva arvio (220 – 250). Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueilla arvioidaan erillislaskentojen ja pistehavaintojen perusteella liikkuvan yhteensä noin 40 - 60 ahmaa, jotka kuuluvat Pohjoismaiden yhteiseen ahmapopulaatioon. Poronhoitoalueella liikkui talvella 2017/2018 arviolta 120 - 140 ahmaa, poronhoitoalueen ulkopuolisen Suomen alueella noin 150 - 160 ahmaa.

Runsastumisen skaalan osalta on arvioitavissa lukumäärien moninkertaistuneen viimeksi kuluneiden 15 - 20 vuoden aikana (kuva 1). Lukumäärät ovat viime vuosina runsastuneet etenkin Itä-Suomessa ja riistakolmiotarkastelun kohteena olevalla osalla poronhoitoaluetta (kuva 1).

Skandinaavisen kannan yksilömäärä oli vuonna 2011 noin 900–1 200 ahmaa, joista eli Ruotsissa 580–780 ja Norjassa 340–430 yksilöä. Euroopan puoleisessa osassa Venäjää arvioitiin olleen vuonna 2000 noin 1 500 ahmaa. Poronhoitoalueen poikkeuslupien myöntäminen perustuisi porovahinkojen mahdollisimman tehokkaaseen vähentämiseen. Asetusluonnoksen mukainen enimmäismäärä on 2,66-2,96 Suomen ahmakannasta ja noin 5,7-6,6 % poronhoitoalueella liikkuvien ahmojen lukumäärästä. Poronhoitoalueen ahman porotalouselinkeinolle aiheuttamat vahingot ovat edelleen huomattavat. Ahman aiheuttamia porovahinkoja tulee erityisen paljon kolmen pohjoisimman kunnan alueella (Inari, Utsjoki ja Enontekiö). Ruotsalaisnorjalaisessa tutkimuksessa¹ havaittiin ahman tappavan lähellä Suomen poronhoitoalueen pohjoisosia sijaitsevilla tutkimusalueilla Finnmarkissa ja Tromssan alueella talvella keskimäärin noin kaksi poroa kuukaudessa, ja kesällä jonkin verran enemmän. Suotuisissa oloissa ahma voi raadella yhden yön aikana toista kymmentä poroa. Kesäaikaisia vahinkoja ei juuri löydetä. Ruotsissa tunturialueella tehdyn mallinnuksen mukaan ahmapentueen tappama poromäärä voisi olla jopa 94 poroa.² Poronhoitoalueen ahmapentueiden määrää Suomessa ei tiedetä, mutta kahdeksan ahman poisto vaikutus olisi kahden poron

¹ Mattisson et al: Predation or scavenging? Prey body condition influences decision-making in a facultative predator, the wolverine. 2016 <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ecs2.1407/pdf>

² Hobbs et al. Native predators reduce harvest of reindeer by Sámi pastoralists. 2012. Ecological Applications 23(5):1640-1654.1-15.

kuukausimäärällä vähintään 192 poroa vähemmän vuodessa.³ Jos kaikki säästyneet porot olisivat vaatimia, niiden arvo olisi laskennallisella korvausarvolla (2280€/poro) laskien noin 440 000 euroa. Maa- ja metsätalousministeriö on tosin esittämässä riistavahinkolakiin muutosta (HE 263/2018vp), jossa mm. poikkeuksellisen suuresta porovahingosta maksettavaa erityistä korvausta koskeva pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Mikäli laki hyväksytään, laskee se myös laskennallista korvausarvoa.

Suomessa kirjattiin vuonna 2017 ahman tappamia poroja 3076 (vuonna 2016: 2796) ja laskennallinen vahinko oli noin 7 miljoonaa euroa (2016 vastaava luku noin 6,4 miljoonaa euroa). Vuoden 2018 (11.12.2018 mennessä) ahman tappamia poroja on jo ilmoitettu 2 283 kappaletta (Kuvat 6 ja 7).

Poronhoitoalueella ei ole metsästyksen ohella käytännössä toteutettavissa muita tyydyttäviä ratkaisuja ahmojen aiheuttamien vahinkojen ehkäisemiseksi, sillä vapaasti laiduntavien porojen suojaaminen on käytännössä mahdotonta, ja vahinkoja syntyy porojen valvonnasta ja laitumilla läsnäolosta huolimatta (usein yöaikaan).

Pohjoismaisten ahmakantojen hoitoa koskevissa käytännöissä on vallinnut maakohtaisia eroja. Norjassa ahmakantaa on säädelty metsästämyllä, Ruotsissa on ollut käytäntönä poistaa etenkin porotaloudelle paljon vahinkoa aiheuttavia yksilöitä. Norjasta metsästettiin vuonna 2018 10.12.2018 mennessä yhteensä 63 ahmaa, joista 40 ahmaa lupametsästyksen ja 23 viranomaisten poistojen (skyddsjakt) myötä. Ruotsissa pyydettiin vahinkoperusteisesti vuonna 2018 kolme ahmaa, mutta vuonna 2017 yhteensä 10 ahmaa. Suomessa ahma on ollut kokonaan rauhoitettu vuodesta 1982 aina vuoteen 2017 saakka. Metsästys aloitettiin erityisen merkittävien porovahinkojen vähentämiseksi kahdeksan ahman kiintiöllä.

Maa- ja metsätalousministeriö korostaa, että sillä ei ole lakiin perustuvaa velvollisuutta antaa kiintiöasetusta, vaan kuten metsästyslain 41 §:n 5 momentissa todetaan, poikkeuslupien vuotuista saaliin määrää *voidaan* rajoittaa. Kiintiö itsessään ei johda yhdenkään ahman tappamiseen, vaan asettaa ylärajan Suomen riistakeskuksen poikkeuslupien määrälle suotuisan suojelutason turvaamiseksi. Raja muodostaa vain kehyksen (EUTI C-342/05 kohta 45), jonka puitteissa voidaan myöntää pyyntilupia, jos metsästyslain 41 a §:n mukaiset edellytykset muutoin täyttyvät. Vastaavasti karhun, ilveksen tai suden vahinkoperusteisten lupien määrää ei puolestaan ole vastaavalla tavalla rajoitettu useaan vuoteen poronhoitoalueella. Niiden osalta Suomen riistakeskuksella on täysi toimivalta. Mikäli asetusta ei annettaisi, rajoittaisi määrää ainoastaan luontodirektiivin ja kansallisen lainsäädännön asettamat edellytykset.

Suomen riistakeskuksen tapauskohtaiseen harkintaan perustuvien vahinkoperusteisten poikkeuslupien nojalla tapahtuvassa pyynnissä tulee pyrkiä varmistamaan, ettei saaliiksi joudu naaras, jolla on pennut pesässä, tai jota alle vuoden ikäinen pentu seuraa. Metsästystapahtumat ja pyynnin mahdollinen valikoiva kohdistuminen paljon vahinkoa aiheuttaviin ahmayksilöihin tulee myös dokumentoida. Ahman poistot tulee myös toteuttaa valvotummin kuin tähän mennessä muiden suurpetojen osalta on toteutettu. Lupaehdoissa tulee erityisesti korostaa, että pyynnin tuloksesta tulee ilmoittaa myös Suomen riistakeskuksen ja poliisin lisäksi Metsähallituksen erätarkastajalle. Samoin tulee toimia poikkeuslupan nojalla pyyntiin osallistuvien henkilöiden nimien, pyyntiin lähdön ja pyyntialueen ilmoittamisessa.

1 Nykytila

Ahma rauhoitettiin koko maassa vuonna 1982 ja voimassa olevan metsästyslain (615/1993) 37 §:n mukaan ahma on aina rauhoitettu. Rauhoituksesta voidaan poiketa vain Suomen riistakeskuksen luvalla metsästyslain 41 §:n 1 momentin nojalla 41 a §:ssä säädetyin edellytyksin, jos muuta tyydyttävää ratkaisua ei ole eikä päätös haittaa lajin suotuisan suojelutason säilyttämistä lajin luontaisella levinneisyysalueella. Poikkeuksien määrää voidaan säädellä maa- ja metsätalousministeriön asetuksella, jossa määritellään suurin sallittu aluekohtainen saalismäärä ottaen huomioon suotuisan suojelutason säilyminen. Lisäksi valtioneuvoston

³ 8 x 2 poroa/kk x 12 kk=192 poroa

asetuksella metsästyslaissa säädetyistä poikkeusluvista (452/2013) voidaan antaa tarkempia säännöksiä poikkeuslupan myöntämisessä noudatettavasta menettelystä, poikkeuslupa liitettävistä määräyksistä, poikkeuslupan nojalla saadun saaliin ilmoittamisesta ja poikkeamisen edellytysten arvioinnista.

Ahman pienen kannan ja hitaan lisääntymisen takia ahman rauhoituksesta ei myönnetty yli 30 vuoteen poikkeuksia, eikä sille ole muista suurpedoista poiketen ollut aiemmin voimassa maa- ja metsätalousministeriön asetusta suurimmista sallituista saalismääristä. Tilanne muuttui metsästysvuonna 2016-2017, jolloin metsästys aloitettiin kahdeksan ahman kiintiöllä. Suomessa ahmakanta on arvioitu olevan luontodirektiivin vuosien 2007–2012 raportoinnissa suotuisalla suojelutasolla ns. alpiinisella eliömaantieteellisellä vyöhykkeellä (ks. Kuva 5) pohjoisimmassa osassa Lappia (Ylä-Lappi) ja tällä alueella kannan kehityssuunnan arvioitiin olevan kasvava. Tunturi-Lapin (pohjoisen ja itäisen poronhoitoalueen kannanhoitoalueen pohjoisosan) ahmakanta onkin osa elinvoimaista Skandinavian ahmapopulaatiota, joka keskittyy Ruotsin ja Norjan tunturi- ja vuoristoalueelle. Lisäksi Itä-Lapin (pohjoisen ja itäisen kannanhoitoalueen Venäjään rajoittuvan osan) ahmakanta on osa Luoteis-Venäjän elinvoimaista ahmapopulaatiota. Muualla Suomessa ns. boreaalaisella eliömaantieteellisellä vyöhykkeellä ahmakannan suojelutaso arvioitiin luontodirektiivin vuosien 2007–2012 raportoinnissa olevan epäsuotuisa, riittämätön, mutta paraneva. Boreaalaisella eliömaantieteellisellä vyöhykkeellä ahmakannan kehityssuunnan on arvioitu olevan kasvava.

Poikkeuslupien myöntö ahmojen tappamiseksi ahmatihentymäalueilla on kuitenkin mahdollista, mikäli muuta tyydyttävää ratkaisua ei ole, eikä ahman suotuisan suojelutason saavuttamista koskeva tavoite vaarannu sen luontaisella levinneisyysalueella. Poikkeuslupien myöntämisen edellytys ei ole se, että ahmakannan tulisi olla suotuisalla suojelun tasolla. Olennaista on se, että vaikutus ahmakantaan jää niin vähäiseksi, että suotuisan suojelutason saavuttamista koskeva tavoite ei vaarannu. Suomessa on aika vakiintuneesti katsottu mm. suurpetojen ja Itämeren merihylkeiden osalta, että metsästyksen aloittaminen edellyttää maa- ja metsätalousministeriön asetusta, jossa asetetaan mahdollinen suurin sallittu saalismäärä. Maa- ja metsätalousministeriöllä ei kuitenkaan ole lakiin perustuvaa velvollisuutta antaa kiintiöasetusta, vaan metsästyslain 41 §:n 5 momentissa todetaan, että poikkeuslupien vuotuista saaliin määrää *voidaan* rajoittaa. Kiintiö itsessään ei johda yhdenkään ahman tappamiseen, vaan on eräänlainen ylimääräinen turva, että vaikka kiintiö täytyisi, ei suotuisaa suojelutasoa vaaranneta. Korkein hallinto-oikeus on tämän todennut päätöksessään (10.9.2006, taltionro 1499) seuraavasti: poikkeusluvasta päättävä taho [nyk. Suomen riistakeskus] on velvollinen varmistamaan, että kukin päätös on luontodirektiivin ja kansallisten säädösten mukainen, niin että kulloinkin kysymyksessä oleva metsästys ei vaaranna suotuisaa suojelutasoa ja että muuta tyydyttävää ratkaisua ei ole. Ministeriön kiintiö turvaa omalta osaltaan sääntelyn mukaista harkintaa. Raja muodostaa vain kehiksen (EUTI C-342/05 kohta 45), jonka puitteissa voidaan myöntää pyyntilupia, jos metsästyslain 41 a §:n mukaiset edellytykset muutoin täyttyvät. Huolimatta erityisen merkittävistä vahingoista, vahinkoperusteisten lupien määrä ei voi olla kovinkaan suuri johtuen ahmakannan tämän hetken koosta.

Sen lisäksi, että pyydettävän saaliin vuotuista määrää voidaan rajoittaa maa- ja metsätalousministeriön asetuksella, voidaan asetuksella antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitä riistaeläinlajeja rajoitus koskee, saalisyksilöiden sukupuolesta ja iästä sekä alueesta, jota rajoitus koskee. Maa- ja metsätalousministeriöllä on siten toimivalta rajoittaa poikkeuslupien nojalla pyydettävän saaliin määrää ja aluetta.

Suomen riistakeskukselle on annettu 1.3.2011 voimaan tulleella riistahallintolailla (158/2011) toimivalta myöntää riistaeläinten pyynti- ja poikkeuslupia. Suomen riistakeskus on itsenäinen julkisoikeudellinen laitos, jossa em. kaltaiset julkiset hallintotehtävät tehdään rikosoikeudellisella virkavastuulla. Suomen riistakeskusta ohjaa ja valvoo maa- ja metsätalousministeriö. Suomen riistakeskuksen luvat koskevat lisäksi yksittäistä eläintä tai eläimiä.

Luonnonvarakeskuksen mukaan poronhoitoalueen ahmakantaa on vaikea arvioida, koska kyseessä on suuri alue, jolta löytyy harvakseltaan petoyhdysmiehiä. Myös pentuehavaintoja tehdään vähän. Perustan ahman

poikkeusluville poronhoitoalueella antavat kuitenkin ahman aiheuttamat porovahingot, joita voidaan seurata lähes reaaliaikaisesti Riistavahinkorekisterin kautta.

Ahma, poiketen muista suurpedoista, ei kuulu luontodirektiivin IV-liitteen tiukasti suojeltuihin lajeihin eikä V-liitteen lajeihin, joiden metsästys on lähtökohtaisesti sallittu. Ahma kuuluu luontodirektiivin liitteen II lajeihin, mikä tarkoittaa, että niille on osoitettava suojelualueita. Kansallisessa lainsäädännössä ahma on kuitenkin samanlaisen sääntelyn piirissä kuin ilves, karhu ja susi poronhoitoalueen ulkopuolella eli laji on täysin rauhoitettu. Suomen suurpetokantojen hoito perustuu hoitosuunnitelmiin, jotka on valmisteltu ottaen huomioon EU:n luontodirektiivin ja perustuslain sekä muun lainsäädännön vaatimukset ja yhteensovittamalla paikallisen väestön näkökulmia laajan kansalaisten osallistamisen avulla. Ahmakannan hoitosuunnitelma vahvistettiin vuonna 2014.⁴

Suomi on rauhoittanut metsästyslain 37 §:n nojalla ahman ympäri vuoden ja käytännössä lajiin kohdistetaan kansallisesti samoja säännöksiä kuin luontodirektiivin IV-liitteen lajeihin. Näiden lajien osalta luontodirektiivin 12 artikla edellyttää, että jäsenvaltioiden on toteutettava tarpeelliset toimenpiteet näiden lajien tiukan suojelujärjestelmän käyttöönottamiseksi ja kiellettävä mm. kaikki näiden lajien yksilöitä koskeva tahallinen pyydystäminen ja tappaminen. Luontodirektiivi sallii kuitenkin poikkeamisen tiukasta suojelujärjestelmästä. Direktiivin 16 artiklassa säädetään tarkemmin niistä yksityiskohdista, joita suojelusta poikkeamisessa on sovellettava. Suojelusta poikkeaminen on mahdollista, mikäli toimenpiteelle ei ole muuta tyydyttävää ratkaisua, eikä poikkeaminen heikennä lajin suojelutasoa. Tämän lisäksi poikkeamisen on täytettävä yksi erityisistä poikkeamisperusteista: esim. erityisen merkittävien vahinkojen estäminen, yleisen turvallisuuden ja edun kannalta pakottavat syyt ml. sosiaaliset syyt tai ns. kannanhoidolliset perusteet. Luontodirektiivissä ei ole erityisiä vuodenaikaan sidottuja rajoitteita poikkeamiselle, joten poikkeaminen näiden lajien suojelusta on siten mahdollista myös keväällä. Luontodirektiivi kuitenkin edellyttää kansallisen viranomaisen tapauskohtaista harkintaa.

Suomi on pannut täytäntöön luontodirektiivin 16 artiklan poikkeussääntelyn metsästyslailla. Sääntely on metsästyslain 41 sekä 41 a §:ssä. Poikkeuslupa ahman metsästämisestä voidaan myöntää ensinnäkin ns. vahinkoperusteisena poikkeuslupana. Poikkeamisella pyritään esimerkiksi estämään erityisen merkittäviä vahinkoja tai turvaamaan ihmisten turvallisuutta. Poikkeaminen ei saa kuitenkaan heikentää lajin suotuisaa suojelutasoa tai sen saavuttamista ja poikkeaminen on mahdollista vain, jos muuta tyydyttävää ratkaisua ei ole ratkaista ahman aiheuttamaa ongelmaa.

Valtioneuvoston asetuksessa metsästyslaissa säädetyistä poikkeuksista (452/2013) on säädetty mm. poikkeuslupien hakemisesta, poikkeamisen edellytysten arvioinnista, lupamääräyksistä ja saaliin ilmoittamisvelvollisuudesta. Edellä mainittu valtioneuvoston asetus tuli voimaan 24.6.2013.

Suomen riistakeskus harkitsee aina ennen poikkeuslupapäätöksen tekemistä vielä erikseen, onko alueittain muuta tyydyttävää ratkaisua ja haittaako metsästys suotuisan suojelutason säilyttämistä tai sen saavuttamista. Suomen riistakeskus joutuu selvittämään metsästyslaissa säädetyistä poikkeusluvista annetun valtioneuvoston asetuksen nojalla metsästyslain 41 a §:n 1–3 kohdan tapauksissa (ns. vahinkoperusteiset poikkeusluvut) poikkeuslupan kohteena olevan riistaeläinlajin kannan tai kannan tilan haetulla poikkeuslupa-alueella, yksilön käyttäytymisen haetulla poikkeuslupa-alueella, tarvittaessa mm. viranomaisten tiedot, jotka liittyvät poikkeuslupan hakuperusteeseen sekä toimenpiteet, jotka poikkeuslupan sijasta voitaisiin toteuttaa. Tämä Suomen riistakeskuksen täytyy todentaa erikseen jokaisen lupahakemuksen kohdalla ja lisäksi ne tulee dokumentoida tarkasti poikkeuslupapäätökseen.

⁴ http://mmm.fi/documents/1410837/1516659/Ahmakannan_hoitosuunnitelma.pdf/5138edc3-ed8d-4221-938e-6c41feab57d3

Asetuksen 7 §:n mukaan poikkeusluvan saajan on ilmoitettava Suomen riistakeskukselle ja poliisille metsästyslain 41 §:ssä tarkoitetun poikkeusluvan nojalla tapahtuneen ahman pyynnin tuloksesta. Ilmoitus on tehtävä ensimmäisenä arkipäivänä siitä, kun poikkeusluvassa tarkoitettu riistaeläin on tullut pyydystetyksi taikka, jos riistaeläin on jäänyt pyydystämättä, ensimmäisenä arkipäivänä poikkeusluvan voimassaolon päättymisestä. Ilmoituksessa on mainittava pyydystettyjen eläinten määrä, niiden sukupuoli, pyyntiajankohta ja pyyntipaikan koordinaatit. Suomen riistakeskuksen on puolestaan toimitettava maa- ja metsätalousministeriölle edellä mainitut tiedot eläimen pyynnistä kerran kuukaudessa. Vaikka asetuksessa ei mainita Metsähallituksen erätarkastajia, tulee Suomen riistakeskuksen erityisesti korostaa lupaehdoissa, että pyynnin tuloksesta tulee ilmoittaa myös Suomen riistakeskuksen ja poliisin lisäksi Metsähallituksen erätarkastajalle.

Lisäksi metsästyslain 88 §:ssä säädetään metsästyksen valvonnasta. Sen mukaan poliisin, rajavartiolaitoksen ja tulliviranomaisten sekä riistahallintolaissa tarkoitettujen metsästyksenvalvojien tulee toimialueellaan valvoa, että metsästystä koskevia säännöksiä ja määräyksiä noudatetaan. Valtion omistamilla alueilla lain noudattamista valvovat virkamiehet, joiden tehtäväksi valvonta säädetään tai määrätään eli käytännössä valvontaa hoitaa Metsähallituksen erätarkastajat. Vuoden 2019 talousarviokäsittelyssä Metsähallituksen erävalvonta sai 150 000 euroa lisää toimintaympäristön muutoksen johdosta⁵. Lisäksi maanomistajalla ja metsästysoikeuden haltijalla on oikeus valvoa metsästyslain noudattamista alueellaan. Valvonnan varmistamiseksi lupaehtoihin tulee lisätä, että poikkeusluvan nojalla pyyntiin osallistuvien henkilöiden nimien, pyyntiin lähdön ja pyyntialueen ilmoittamisessa ilmoittamisvelvoite on myös Metsähallituksen erätarkastajille.

2 Lausunto Suomen ahmakannan kehityksestä ja kannasta talvella 2017/2018 (27.11.2018, Dnro 1939/04.04.04.00/2018)

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt Luonnonvarakeskuksen lausuntoa Suomen ahmakannasta.

Lausuntonaan Luonnonvarakeskus (Luke) antaa seuraavan arvion.

Ahma on pohjoisilla tunturialueilla ja havumetsävyöhykkeellä elävä kookas näätäeläin, joka on sekä raadonsyöjä että etenkin poronhoitoalueella myös aktiivinen saalistaja. Korvaustilastojen mukaan se aiheuttaa porotaloudelle selvästi enemmän vahinkoa kuin muut suurpedot. Ahma ei ole tehokas lisääntyjä; naaras synnyttää kerrallaan tavallisesti 2-3 pentua ja skandinaavisen tutkimusaineiston perusteella pitää usein välivuoden lisääntymisessään. Pohjois-Lapin ahmakanta kuuluu Skandinavian populaatioon, joka keskittyy Ruotsin ja Norjan tunturi- ja vuoristoalueille. Itä-Suomen kanta on samaa populaatiota Luoteis-Venäjän ahmakannan kanssa. Ahmoja on istutettu 1980- ja 1990-luvulla Länsi-Suomeen, ja myös siellä on pentuja tuottava esiintymä.

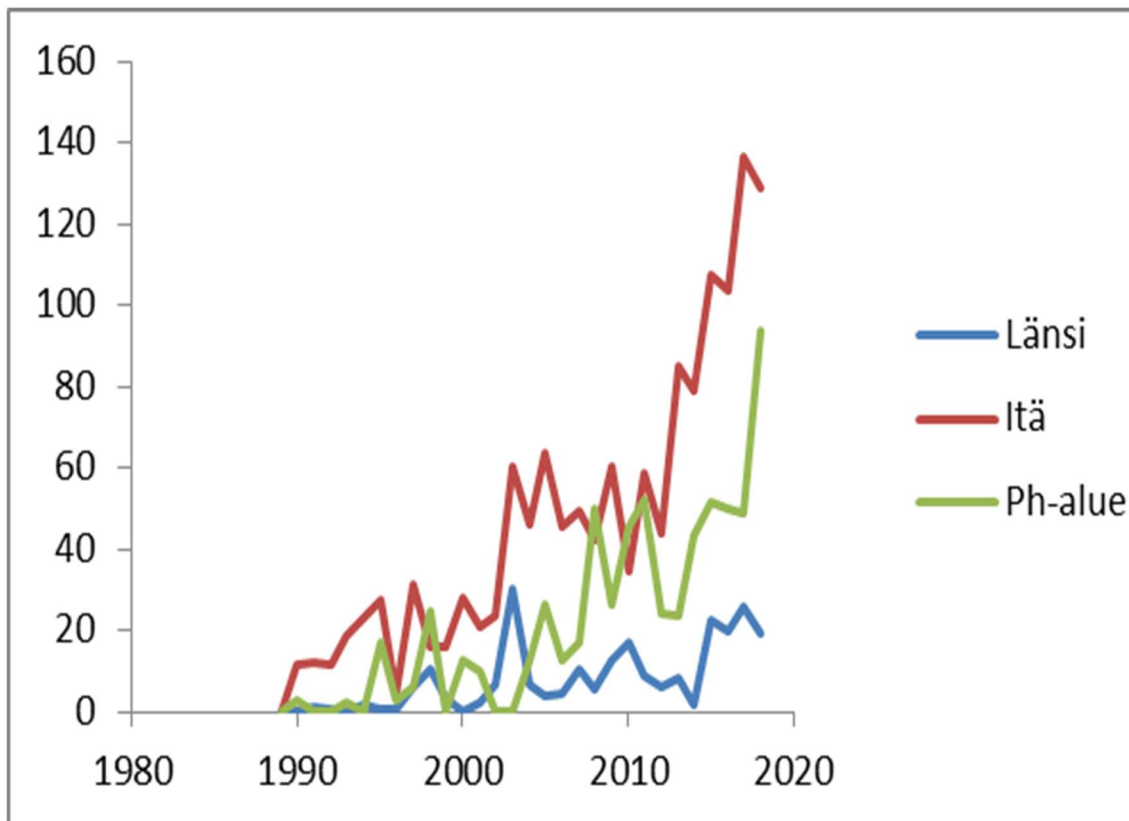
Arvio ahmakannan koosta ja muutoksesta alueittain

Suomen ahmakannan koon arvioidaan olleen 270 - 300 yksilöä talvella 2017/2018. Arvio on noin 20 % suurempi kuin talvia 2016/2017 ja 2015/2016 koskeva arvio (220 – 250). Runsastumisen skaalan osalta on arvioitavissa lukumäärien moninkertaistuneen viimeksi kuluneiden 15 - 20 vuoden aikana (kuva 1). Lukumäärät ovat viime vuosina runsastuneet etenkin Itä-Suomessa ja riistakolmiotarkastelun kohteena olevalla osalla poronhoitoaluetta (kuva 1). Itä- ja Länsi-Suomeksi määriteltyjen aluekokonaisuuksien eteläpuolelle jäävän muun Suomen alueella oli riistakolmioaineiston valossa vain muutamia ahmoja.

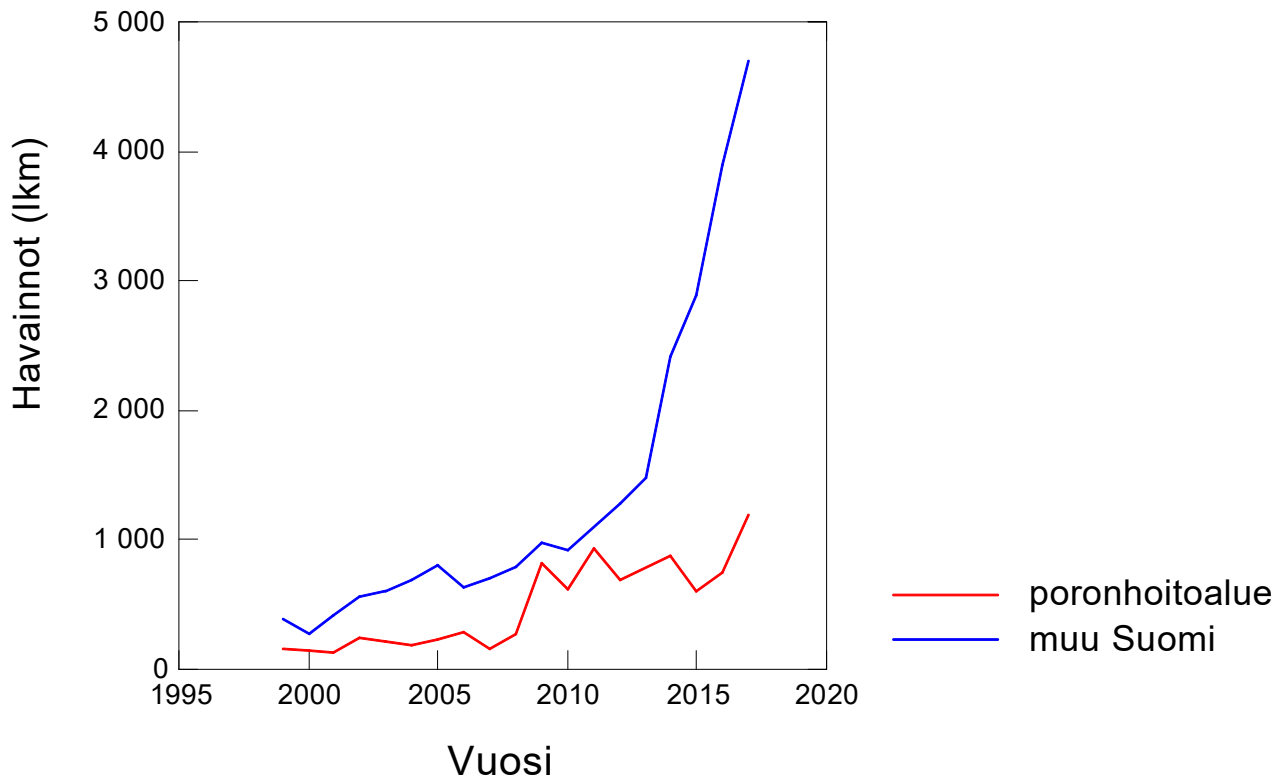
⁵ https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/TalousarvioMietinto/Sivut/VaVM_28+2018.aspx

Petoyhdyshenkilöiden kirjaamien ahmahavaintojen määrän kehitys osoittaa ahmakannan vahvasti runsastuneen poronhoitoalueen ulkopuolisen Suomen alueella (kuva 2). Ahmahavaintoja tehtiin vuonna 2017 eteläisintä Suomea myöten (kuva 3).

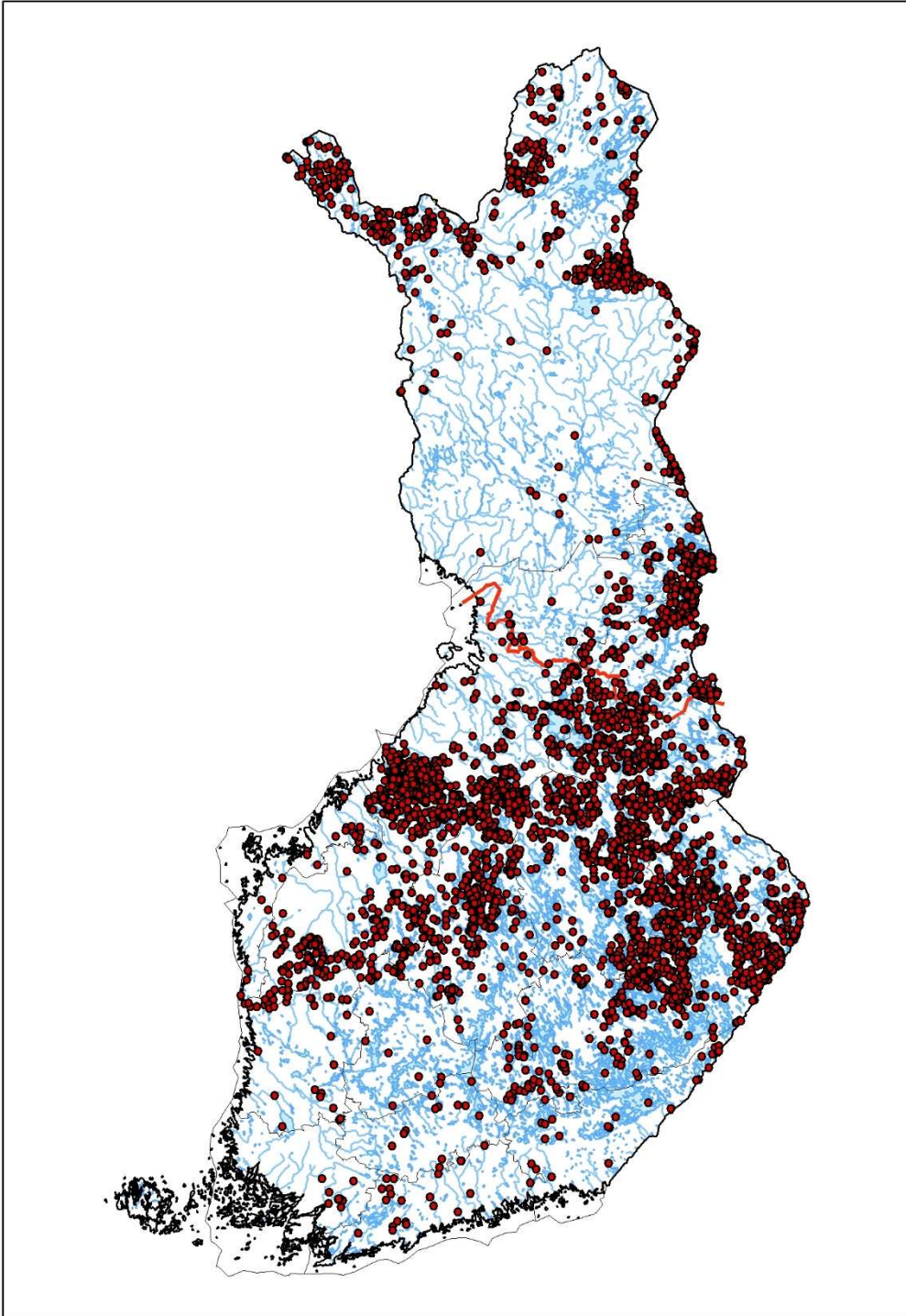
Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueilla arvioidaan erillislaskentojen ja pistehavaintojen perusteella liikkuvan yhteensä noin 40 - 60 ahmaa, jotka kuuluvat Pohjoismaiden yhteiseen ahmapopulaatioon. Poronhoitoalueella liikkui talvella 2017/2018 arviolta 120 - 140 ahmaa, poronhoitoalueen ulkopuolisen Suomen alueella noin 150 - 160 ahmaa.

Kuva 1. Riistakolmioiden talvilaskentoihin pohjautuva laskelma ahmojen lukumäärästä kolmella alueella vuosina 1989 - 2018 (ks. teksti).

Kuva 2. Peto-yhdyshenkilöiden kirjaamien ahmahavaintojen määrän kehitys poronhoitoalueella ja poronhoitoalueen ulkopuolella vuosina 1998 – 2017.

Kuva 3. Petoahmavainnosten kirjaamat ahmahavainnot vuonna 2017. Kartassa näkyy poronhoitoalueen eteläraja.

Ahmakannan arvioissa käytetyt menetelmät ja aluejako

Ahmakannan koon muutoksia arvioidaan kolmen eri aineiston, riistakolmioiden, erillislaskentojen ja Tassu-aineiston, perusteella. Alueellisesti kattavin ja menetelmällisesti vakiintunein aineisto ovat riistakolmiot, joita koko maahan on perustettu noin 1000 kappaletta pohjoisinta Lappia lukuun ottamatta. Pohjois-Lapin osalta arvio pohjautuu reittipohjaisiin erillislaskentoihin ja pistehavaintoihin. Riistakolmioiden talvilaskennassa kirjataan laskentalinjan ylittävien ahmanjälkien määrä. Jälkien yleisyydessä havaittu muutos kuvaa ahmakannan kehitystä. Riistakolmioaineiston jälkimäärät (jälkitiheydet) voidaan muuttaa eläintiheyksiksi tai -lukumääriksi tietyin edellytyksin. Muunnoksessa oletetaan, että eläinten liikkuminen maastossa on satunnaista suhteessa kolmiolinjoihin. Biologinen osa muunnosta on se, että tieto tarvitaan siitä kuinka paljon ahmayksilöt kulkevat keskimäärin yhden vuorokauden aikana. Kotimaista tietoa tästä ei ole, mutta Venäjän Karjalasta on käytettävissä pieni aineisto (Konstantin Tirronen, Venäjän Tiedeakatemia, Petroskoi). Aineistossa (10 jäljitystä) vuorokausimatkojen keskiarvo on 19,5 km. Ahman vuorokausireittien pituudesta olisi kerättävä lisää aineistoa riistakolmioaineiston käyttökelpoisuuden parantamiseksi. Myös petoyhdyshenkilöiden Tassu-järjestelmään kirjaamien ahmahavaintojen määrää käytetään yhtenä ahmakannan muutoksen mittarina, vaikka pelkkiä pistemäisiä havaintoja ei suoraan voida muuntaa yksilömääräksi.

Riistakolmioihin pohjautuvaa tarkastelua varten Suomi jaettiin kolmeen alueeseen (Länsi-Suomi, Itä-Suomi ja poronhoitoalue). Länsi-Suomen tarkastelualueeseen kuuluvat seuraavat Suomen riistakeskuksen aluetoimistojen alueet: Keski-Suomi, Pohjanmaa, Satakunta sekä poronhoitoalueen ulkopuolelle jäävä osa Oulun aluetoimiston aluetta. Itä-Suomeen kuuluivat poronhoitoalueen ulkopuolinen Kainuu, Pohjois-Karjala ja Pohjois-Savo. Mainituilla alueilla on vuosittain havaintoja ahmapentueista. Kolmas alue oli poronhoitoalueen ulkopuolinen muu Suomi. Poronhoitoalueen osalta jätettiin pois Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueet. Niiden osalta arvio pohjautuu Metsähallituksen ja paliskuntien yhteisiin erillislaskentoihin. Erillislaskenta-alueet ovat tunnettuja keskimääräistä tiheimmän ahmakannan esiintymisalueita. Laskenta-alueen ahmayksilöiden lukumäärää koskeva arvio pohjautuu vakioisiin laskentareitteihin ja jäljityksiin, joilla vältetään samojen yksilöiden laskemista useampaan kertaan.

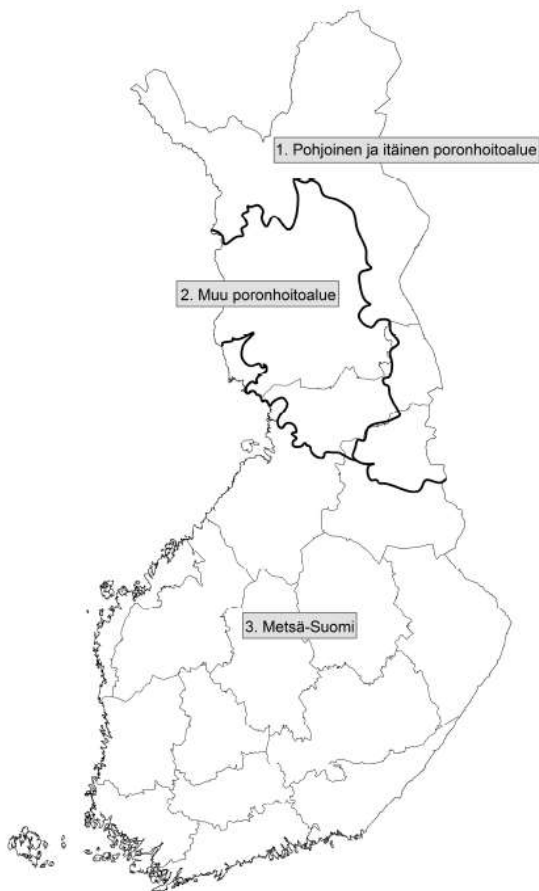
3 Suurimmat sallitut saalismäärät ja muut rajoitukset metsästysvuodelle 2018–2019.

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa esitetään suurimmat sallitut saalismäärät ahmalle sekä eräitä aluerajoituksia.

3.1 Suurimmat sallitut saalismäärät

Ahmojen määrä ja niistä tehdyt havainnot ovat moninkertaistuneet viimeisen 15 vuoden aikana (kuva 2). Kannan runsastuminen on ollut voimakkainta itäisessä Suomessa. Maa- ja metsätalousministeriön tavoitteena on vähentää ahman aiheuttamia erityisen merkittäviä porovahinkoja.

Asetuksessa esitetään asetuksen voimassaoloajaksi suurimmaksi sallituksi saalismääräksi **kahdeksan** ahmayksilöä pohjoiselle ja itäiselle kannanhoitoalueelle. Pohjoisen ja itäisen poronhoitoalueen kannanhoitoalue käsittää Tunturi-Lapin paliskunnat; Paistunturin, Kaldoaivin, Näätämon, Muddusjärven, Vätsärin, Paatsjoen, Ivalon, Hammastunturin, Sallivaaran, Muotkatunturin, Näkkälän, Käsivarren, Muonion, Kyrön, Kuivasalmen ja Lapin paliskunnat (pohjoinen osa) sekä kaikki Venäjän rajaan rajoittuvat paliskunnat (itäinen osa).

Kuva 4. Suomen ahmakannan kannanhoitoalueet.

Suomessa riistavahinkolain (105/2009) mukaisessa korvausjärjestelmässä suurpetojen tappamana löydetyn poron käypää arvoa vastaava määrä korvataan poronostajalle puolitoistakertaisena. Puolitoistakertaisuus on perusteltua, koska vain osa aikuisista poroista löydetään eikä löytämättömistä aikuisista poroista aiheutuvaa vahinkoa korvata muilla keinoin. Lisäksi maksetaan laskennallista vasahävikkikorvausta, joka perustuu pitkäaikaiseen tutkimukseen suurpetojen poronvasoille aiheuttaman tuhon tasosta sekä korotettua korvausta paliskunnille, jotka kärsivät poikkeuksellisen suurista porovahingoista (ns. Lex Halla - korvauselementti). Parhaillaan on tosin eduskunnan käsiteltävänä hallituksen esitys riistavahinkolain muuttamisesta ([HE 263/2018](#)), jossa poikkeuksellisen suuresta porovahingosta maksettavaa erityistä korvausta koskeva pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Sääntely on koettu poroelinkeinoon piirissä epätasa-arvoiseksi, ja pykälän kumoaminen on saanut lausunnonantajilta laajaa kannatusta.

Voimassa olevan pykälän mukaan poikkeuksellisen suuresta porovahingosta voidaan maksaa erityistä korvausta, kun paliskunnan porovahinkojen määrä kolmelta edelliseltä vuodelta suhteutettuna eloporojen ja teurasporojen yhteismäärään ylittää valtioneuvoston asetuksella säädetyn vähimmäismäärän (3 prosenttia). Käytännössä korotettua korvausta saava vahingonkärsijä on saanut pedon tappamasta porosta sen käyvän arvon kolminkertaisena. Vuonna 2009 riistavahinkolain voimaantuloajankohtana korvauksen piirissä oli vain neljä paliskuntaa. Vuonna 2017 korvauksen piirissä oli jo kymmenen paliskuntaa ja porovahinkokorvauksista yli puolet eli 4,3 miljoonaa euroa meni näihin paliskuntiin.

Suurpetojen vuonna 2017 aiheuttamien vahinkojen johdosta maksettuja korvauksia leikattiin 26 prosenttia eli noin 3 miljoonaa euroa, koska vuoden 2018 talousarvioesityksessä ei ollut määrärahoja vahinkojen

täysimääräiseen korvaamiseen. Kun Lex Halla -korvausta ei enää vuoden 2018 vahingoista maksettaisi, porovahinkojen korvausmäärä laskisi noin 2,96 miljoonaa euroa, mikä todennäköisesti mahdollistaisi kaikkien vahinkojen korvaamisen täysimääräisesti. Täysimääräinen korvaus olisi mahdollista siitäkin huolimatta, että esitykseen sisältyy esitys, jonka mukaan suurpetojen aiheuttamat viljelys-, eläin- ja irtaimistovahingot korvattaisiin täysimääräisenä kuten henkilövahingot. Näin ollen myös koiravahingot korvattaisiin jatkossa täysimääräisenä, minkä arvioidaan lievittävän suurpetokonfliktia. Suurpetojen aiheuttamista vahingoista yli 94 prosenttia on porovahinkoja, joten viljelys-, eläin-, irtaimistovahinkojen (mukaan lukien koiravahingot) korvaaminen täysimääräisenä tarkoittaisi korkeintaan vain noin 0,1 miljoonan euron lisäystä.

Ahman samoin kuin muidenkin suurpetojen osalta on usein esitetty ratkaisuksi siirtymistä reviiropohjaiseen korvausjärjestelmään. Korvausjärjestelmän muuttaminen ei ratkaise vahinkoihin eikä etenkin petovahinkokorvausmäärärahoihin liittyvää ongelmaa, sillä jo nykyisen järjestelmän kohdalla on ollut suuria vaikeuksia maksaa korvauksia täysimääräisenä vahingonkärsijöille. Reviiropohjainen korvausjärjestelmä kohtasi huomattavaa vastustusta ahmanhoitosuunnitelmaluonnoksen lausuntokierroksella poroelinkeinoon suunnalta, joten siihen siirtymiselle ei ole edellytyksiä. Reviiropohjaista korvausjärjestelmää vastustetaan laajasti paliskunnissa mm. seuraavista syistä: ei vähennä vahinkojen määrää, ahmalla ei ole rajattavaksi soveltuvia reviiirejä, vaatii valtiolta mittavia tutkimusresursseja ahmojen kartoittamiseen ja ahmanpesien etsintään, ei poistaisi petokantojen kontrolloinnin tarvetta, korvauksen kohdentuminen koko paliskunnalle kestävä ratkaisu, osa nykyisistä vahinkopaliskunnista jäisi ilman korvauksia, asettaisi paliskuntien osakkaat keskenään eriarvoiseen asemaan, raadot tulisi edelleen etsiä maastosta omistajan todentamiseksi, aiheuttaisi merkittäviä taloudellisia tappioita ahmatuhoista kärsiville yksittäisille pronomistajille, ohjaisi korvauksia sivutoimisille tai harrastuksenomaisesti pronhoidon parissa toimiville.

Huomattava on myös, että tällaiseen korvausjärjestelmään siirtyminen ei ole pelkästään kansallisesti ratkaistavissa. EU-tasolla sellainen muutos ei ole suurpetojen suojelusta vastaavan komission ympäristöpääosaston käsissä vaan korvausjärjestelmän muuttaminen edellyttää maatalouspääosaston hyväksyntää virallisessa notifiointiprosessissa. Maa- ja metsätalousministeriöllä ei ole edelleenkään suunnitelmia siirtä reviiropohjaiseen korvausjärjestelmään.

Vaihtoehtoiseksi ratkaisuksi on esitetty myös vahinkoahmojen siirtoa pronhoitoalueen ulkopuolelle. Ahmakannan hoitosuunnitelmassa todetaan, että siirtoistutuksiin ryhdytään vain, mikäli paikallisen väestön asenteet hanketta kohtaan ovat riittävän myönteisiä. Tähän mennessä saatujen selvitysten perusteella paikallisen väestön suhtautuminen (esim. Pohjois-Savo, Keski-Suomi) on ollut sen verran kielteistä, ettei ahmojen siirtoihin ole myöskään ollut edellytyksiä. Sen lisäksi on myös syytä huomioida ahmakannan luontainen levittäytyminen ja runsastuminen viime vuosina näillä alueilla. Muutamien yksilöiden siirroilla ei siten olisi käytännössä merkitystä kyseisten alueiden tai muun eteläisen Suomen ahmakannalle ja sen kehittymiselle edelleen suotuisaan suuntaan.

3.2 Alueelliset rajoitukset

Ahmakannan hoidossa on syytä ottaa huomioon ahmakannan esiintymistiheyden erojen lisäksi maan elinkeinorakenne. Ahmakannan hoidon ristiriidat esiintyvät lähinnä poroelinkeinoon kanssa, joten on syytä erottaa pronhoitoalue muusta Suomesta (Kuva 4). Ahmakanta on tihein Tunturi-Lapissa, missä myös ahman aiheuttamiksi ilmoitetut porovahingot ovat suurimmat. Myös itärajan paliskunnissa ahma aiheuttaa merkittäviä vahinkoja. Tästä syystä pronhoitoalue on jaettu kahteen kannanhoidon suuralueeseen; pohjoiseen ja itäiseen pronhoitoalueeseen sekä muuhun pronhoitoalueeseen. Pohjoisen ja itäisen pronhoitoalueen kannanhoidoalueella on havaintotietojen perusteella Suomen vahvin ahmakanta. Lisäksi alueen ahmakanta on yhteydessä Skandinavian ja Venäjän populaatioihin. Tällä alueella aiheutuu vuosittain suurin osa suurpetojen aiheuttamista porovahingoista.

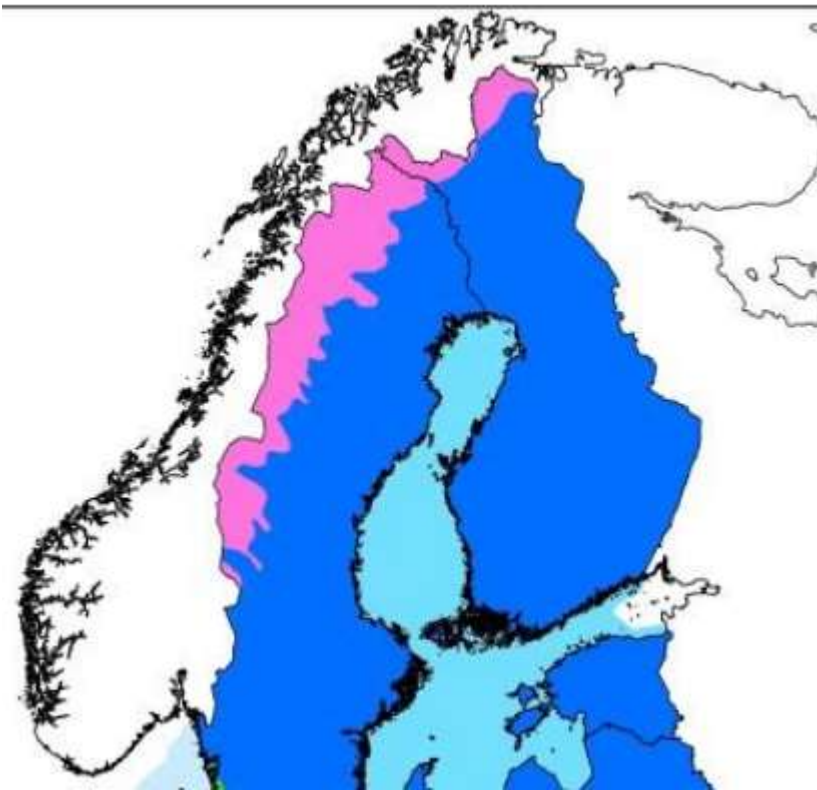
Pohjoisen ja itäisen poronhoitoalueen kannanhoitoalue käsittää Tunturi-Lapin paliskunnat; Paistunturin, Kaldoavin, Näämön, Muddusjärven, Vätsärin, Paatsjoen, Ivalon, Hammastunturin, Sallivaaran, Muotkatunturin, Näkkälän, Käsivarren, Muonion, Kyrön, Kuivasalmen ja Lapin paliskunnat (pohjoinen osa) sekä kaikki Venäjän rajaan rajoittuvat paliskunnat (itäinen osa). Asetusehdotukseen on kuitenkin käytännön syistä mainittu ne kunnat, joiden alueella Pohjoisen ja itäisen poronhoitoalueen kannanhoitoalue sijaitsee. Näiden kuntien rajat eivät seuraa kuin vain osin paliskuntien rajoja (Kuva 6). Suurin sallittu saalismäärä olisi siten käytettävissä vain poronhoitoalueella Kuusamon, Suomussalmen, Hyrynsalmen, Taivalkosken, Sallan, Savukosken, Pelkosenniemen, Sodankylän, Kittilän, Muonion, Kolarin, Inarin, Utsjoen ja Enontekiön kunnissa. Vuonna 2017 ahmavahingoista 99,4 % tapahtui näissä kunnissa. Tämä on synnyttänyt porotalouselinkeinon ja ahmakannan suojelun välisen ristiriidan. Kiintiötä tulisi käyttää näiden kuntien alueella olevissa vahinkokeskittymissä, joka käytännössä ohjaa mahdolliset luvat kannanhoitoalueelle.

4 Esityksen vaikutukset

Ahman pienen kannan ja uhanalaisuusluokituksen johdosta ahman rauhoituksesta ei ennen metsästysvuotta 2016-2017 myönnetty poikkeuksia, eikä sille ole muista suurpedoista poiketen ollut voimassa maa- ja metsätalousministeriön asetusta suurimmista sallituista saalismääristä. Tätä harkintaa ohjaa luontodirektiivin (92/43/ETY) vaatimukset ahman suotuisan suojelutason saavuttamiseksi ja säilyttämiseksi suotuisana. Suomen ahmakanta ei vielä täytä luontodirektiivin asettamia suotuisan suojelutason vaatimuksia muualla kuin ns. alpiinisella vyöhykkeellä pohjoisimmassa osassa Lappia. Suomessa ahmakanta on arvioitu olevan luontodirektiivin vuosien 2007–2012 raportoinnissa suotuisalla suojelutasolla ns. alpiinisella eliömaantieteellisellä vyöhykkeellä pohjoisimmassa osassa Lappia (Ylä-Lappi) ja tällä alueella kannan kehityssuunnan arvioitiin olevan kasvava. Tunturi-Lapin (pohjoisen ja itäisen poronhoitoalueen kannanhoitoalueen pohjoisosan) ahmakanta onkin osa elinvoimaista, suotuisalla suojelun tasolla olevaa Skandinavian ahmapopulaatiota (Taulukko 1).

Taulukko 1. Ahman suojelutaso ajanjaksolla 2007–2012 osana luontodirektiivin artiklan 17 raportointia luonnonmaantieteellisillä alueilla. Lähde: <http://bd.eionet.europa.eu/article17/reports2012/species/summary/>

Laji	Kannan koko (2007-2012)	EU:lle raportoitu suojelutaso 2007-2012	Kehityssuunta
<u>Suomi, alpiininen vyöhyke</u>	60–80	Suotuisa (FV)	kasvava
<u>Ruotsi, alpiininen vyöhyke</u>	670–830	Suotuisa (FV)	kasvava
<u>EU:n alpiininen vyöhyke yhteensä</u>	730–910	Suotuisa (FV)	kasvava
Suomi, boreaalinen vyöhyke	100–120	Epäsuotuisa, riittämätön, paraneva (U1+)	kasvava

Kuva 5: Alpiininen ja boreaalinen eliömaantieteellinen vyöhykkeiden rajaus EU:n luontodirektiivin raportoinnin suotuisan suojelutason arvioinnissa. Lähde:

http://bd.eionet.europa.eu/activities/Reporting/Article_17/Documents/ART17%20public%20consultation%20guide.pdf

Lisäksi Itä-Lapin (pohjoisen ja itäisen kannanhoitoalueen Venäjään rajoittuvan osan) ahmakanta on osa Venäjän elinvoimaista ahmapopulaatiota. Muualla Suomessa ns. boreaalaisella eliömaantieteellisellä vyöhykkeellä ahmakannan suojelutason arvioidaan olevan epäsuotuisa–riittämätön, mutta paraneva. Boreaalaisella eliömaantieteellisellä vyöhykkeellä ahmakannan kehityssuunnan on arvioitu olevan kasvava. Eesityksen määrä **kahdeksan** ahmaa ei siten tulisi vaikuttamaan ahman suojelutasoa heikentävästi. Ahman lisääntymispotentiaali on suhteellisen vaatimaton. Skandinaviassa naaras saa ensimmäiset pentunsa tavallisesti vasta 3-vuotiaana. Pentueissa on keskimäärin vain 1,9 pentua, ja naaras lisääntyy yleensä vain joka toinen vuosi. Nämäkin lähtökohdat huomioon ottaen on todennäköistä, ettei esitetty enimmäismäärä vaaranna ekologisesti kestävänn kannanhoidon periaatetta.

Vuoden 2017 Skandinavian ahmaseurannan mukaan rekisteröitiin yhteensä 137 ahman lisääntymistä, joista 97 havaittiin Ruotsissa ja 40 Norjassa. Lisääntymislukumäärien perusteella vuosina 2015–2017 on arvioitu, että Skandinavian populaation koko olisi 826 aikuista (> 1 v) ahmaa, joista Ruotsissa esiintyy noin 522 ahmaa.⁶ Sekä Ruotsi että Norja metsästävät ahmoja lammasta- ja porovahinkojen vähentämiseksi. Ruotsissa Naturvårdsverket on antanut toimivallan päättää suojelumetsästäyksestä lääninhallituksille. Ruotsissa pyydettiin vahinkoperusteisesti vuonna 2018 kolme ahmaa, mutta vuonna 2017 10 ahmaa. Norjassa lupametsästys alkaa 10.9. ja jatkuu 15.2. saakka. Norjasta saadun tilaston mukaan vuoden 2018 10.12.2018 mennessä Norjassa on metsästetty 63 ahmaa, joista 40 ahmaa lupametsästyksen ja 23 viranomaisen poistojen (*skyddjakt*) myötä.⁷

⁶ <http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Vaxter-och-djur/Rovdjur/Fakta-om-jarv/>

⁷ Norjan ja Ruotsin saalistieto ja vahingot on nähtävissä myös www.rovbase.no

Käsivarren suunnalta on raportoitu jo vuosien ajan, että Ruotsista tai Norjasta tulleet ahmat ovat aiheuttaneet merkittäviä porovahinkoja.

Mahdollisten ahman poistolupien vaikutusta ahmavahinkoihin ja maksettaviin korvauksiin ei voida suoraan arvioida, sillä vahinkoihin vaikuttavat ahmojen määrän ohella lumi- ja sääolosuhteet (kuva 6). Kahdeksan ahman poiston vaikutus olisi kuitenkin tutkimuksiin perustuvalla kahden poron kuukausiverotuksella vähintään 192 poroa vähemmän vuodessa.⁸ Ahman aiheuttamista vahingoista vuosina 2017 ja 2018 oli siitosvaatimia noin 80%. Tämä johtuu siitä, että porokarjasta suurin osa on vaatimia ja raskaampina eläiminä ovat alttiimpia ahman saalistukselle sille otollisissa lumiolosuhteissa. Jos kaikki säästyneet porot olisivat vaatimia, niiden arvo olisi laskennallisella korvausarvolla (keskiarvo 2280€/poro) laskien noin 440 000 euroa. Maa- ja metsätalousministeriö on tosin esittämässä riistavahinkolakiin muutosta (HE 263/2018vp), jossa mm. poikkeuksellisen suuresta porovahingosta maksettavaa erityistä korvausta koskeva pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Mikäli riistavahinkolain muutos hyväksytään, laskee se myös laskennallista korvausarvoa.

Ruotsalaisnorjalaisessa tutkimuksessa ahma tappoi 15 poroa kuukaudessa, joten vaikutus voi olla arvioitua suurempi. Kahden talven ahmojen metsästys näyttäisi vähentäneen vahinkoja kahdeksassa paliskunnassa 11 paliskunnasta, joissa saaliiksi on saatu 1-2 ahmaa. Laskua ahman aiheuttamissa vahingoissa näyttäisi tapahtuneen ainakin Kemin-Sompion, Lapin, Sallivaaran, Käsivarren, Hallan Hammastunturin, Kuivasalmen sekä Hossa-Irnin paliskunnissa (kuva 13). Esimerkiksi Kemin-Sompion paliskunnassa vahingot vähenivät jopa kymmenesosaan, kun Kemin-Sompiossa saaliiksi saatiin ensin 27.2.2017 urosahma, mutta vahingot eivät vähentyneet ja vahinkoja syntyi 139 kpl. Sen sijaan 31.1.2018 saadun naarasahman jälkeen ahmavahinkoja syntyi ainoastaan 12 kpl. (Kuva 13). Vuonna 2017 Kemin-Sompion ahmavahingot olivat 233 000 euroa (187 poroa) ja vuonna 2018 26 000 euroa (24 poroa). Kemin-Sompion esimerkki osoittaa, että ahman todennäköisesti aiheuttamatta jäävien porovahinkojen arvo voi siis olla vuositasolla yli 200 000 euroa 1,5 – kertaisella korvausarvolla laskettuna (kuva 14). Paliskunnan arvion mukaan aivan keskeistä oli vahinkokertymän vähentymiseen sillä, että erittäin merkittäviä porovahinkoja aiheuttanut ahma saatiin poistettua ennen kuin ahmalle edulliset lumiolosuhteet muodostuivat.

Viime metsästysvuonna 2017-2018 tiedossa oleva kokonaiskuolleisuus oli 12 ahmaa. Poliisin päätöksin lopetettiin 1 loukkaantunut ahma Kuusamossa (eläinsuojelullisin perustein), auton alle kuolleita oli kolme, vahinkoperusteisin poikkeusluvun 8 ahmaa, joista viisi oli urosta ja kolme naarasta. Poikkeusluvulla pyydytyistä viisi oli Lapin aluetuomiston alueelta (Sodankylä, Kittilä, Inari, Savukoski, Salla) ja kaksi Oulun alueelta (Kuusamo, Taivalkoski) sekä yksi Kainuun alueelta (Suomussalmi).

Luonnonsuojelulain (1096/1996) 64 a §:n mukaan Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja ei saa merkittävästi heikentää. Ahma kuuluu luontodirektiivin liitteen II ensisijaisesti suojeltaviin lajeihin. Ahman elinympäristöt ovat siis luontodirektiivin aluesuojelun piirissä. Ahman suotuisan suojelutason saavuttamiseksi ja säilyttämiseksi ahmalle tulee luontodirektiivin 6 artiklan velvoittamana osoittaa erityisiä suojeltuja elinympäristöjä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Natura 2000 -verkostoon tulee kuulua alueita, joilla varmistetaan ahman elinympäristöjen suotuisa suojelutaso tai tarvittaessa ennalleen saattaminen ahman luontaisella levinneisyysalueella. Tammikuussa 1997 voimaan tulleen luonnonsuojelulain (1096/1996) 10 luku sisältää Natura 2000 verkostoa koskevat erityissäännökset. Ahma on merkitty useisiin ahman esiintymisen painopistealueilla määriteltyjen Natura 2000-alueiden lajiluetteloihin.

Vahinkojen estämiseksi ahmoja on pyydetty myös Natura 2000 -alueilla ja kansallispuistoissa, joiden tietolomakkeissa on mainittu ahma (kuva 9).

⁸ 8 x 2 poroa/kk x 12 kk=192 poroa

Suomen riistakeskuksen metsästyslain 41 a §:n mukaista ahman poikkeuslupaa koskevasta päätöksestä 27.2.2017⁹ on valitettu Pohjois-Suomen hallinto-oikeuteen. Asiassa todennäköisesti ratkaistaneen, voidaanko Natura 2000-alueella metsästää ahmaa vahinkojen estämiseksi, vaikka alueen tietolomakkeisiin on merkitty ahman esiintyminen alueella.

Ennen kuin asiasta on saatu hallinto-oikeuden tai KHO:n ratkaisu, maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että poikkeuslupan nojalla sallittu poikkeaminen ahman rauhoituksesta ei ole sellainen hanke tai suunnitelma, joka todennäköisesti merkittävästi heikentäisi poikkeuslupa-alueella tai sen läheisyydessä sijaitsevien Natura 2000 –verkostoon kuuluvien alueiden niitä luontoarvoja, joiden vuoksi alueet on sisällytetty Natura 2000 –verkostoon, vaikka Natura-alueiden lajiluetteloihin on merkitty ahma. Poikkeuslupan nojalla tapahtuva ahman pyynti voi aiheuttaa lyhytaikaista ja paikallista häiriötä pyyntitapahtuman aikana. Pyyntiin aiheuttama häiriö on kuitenkin niin lyhytaikaista ja paikallista, ettei sillä sen vuoksi voi katsoa todennäköisesti merkittävästi heikennettävän Natura-alueiden niitä luontoarvoja, joiden vuoksi alueet on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon. Asiaa tarkasteltaessa häiriön voimakkuus, kesto ja tiheys ovat merkittäviä arviointiperusteita. Jotta häiriö olisi merkittävä, sen on vaikutettava suojelun tasoon. Pyyntitoiminta ja siihen liittyvä alueella liikkuminen ei vaikuta pienimuotoisuutensa vuoksi merkityksellisesti alueen luontotyyppeihin. Pyyntitoiminnan aikana voidaan liikkua moottorikelkoilla niin kuin niillä liikutaan normaalin poronhoitotyönkin aikana. Tässä suhteessa moottorikelkkojen ääni tai laukauksen ääni ei poikkea millään muotoa alueilla muutoinkin harjoitettavasta muusta toiminnasta.

Suomen riistakeskus on arvioinut vaikutukset Natura –alueisiin lupapäätöksissään¹⁰, jos lupa-alueen Natura –alueiden tietolomakkeissa ahma on mainittu. Suomen riistakeskus on todennut, että yksittäisen ahman poistaminen ei vaikuta haitallisesti lajin suotuisan suojelun tason säilymiseen tai sen saavuttamiseen lajin luontaisella levinneisyysalueella taikka tarkastelun kohteella olevalla Natura 2000 –verkostoon kuuluvalla alueella. Suomen riistakeskus on katsonut, että päätöksellä sallittu toiminta ei luonnonsuojelulain 65 §:n 1 momentin sanamuodon mukaisesti todennäköisesti merkittävästi heikennä valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon sisällytetyn alueen niitä luonnonsuojelun arvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon. Kyseessä ei ole myöskään sellainen toiminta alueen ulkopuolella, jolla todennäköisesti olisi alueelle ulottuvia merkittäviä haitallisia vaikutuksia. Näin ollen luonnonsuojelulain 65 §:n mukaista vaikutusarviota ei ole tarpeen tehdä.

Hallituksen esityksessä Hossan kansallispuistoksi (HE260/2016vp)¹¹ todetaan, että ”maa- ja metsätalousministeriö on lisäksi esittänyt selvennettäväksi suurpetojen metsästystä koskevaa kohtaa. Ministeriö katsoo, että alueen suurpetojen metsästyksen käytännön järjestelyjen tulisi olla erittäin selvät, koska Hossan kansallispuistoon sisältyvillä Natura-alueilla suurpedot (karhu, ahma, susi ja ilves) on mainittuina alueen tietolomakkeissa kohdassa 3.3. muut tärkeät eläin- ja kasvilajit. Ministeriö esittää, että Hossa-Irnin paliskunnan ne osakkaat, joilla ei ole kuntalaisen oikeutta, voisivat metsästää suurpetoja suoraan lain nojalla. Lakiesityksen valmistelun yhteydessä on järjestetty poronhoitolain 53 §:n mukaiset neuvottelut Hossa-Irnin paliskunnan ja paliskuntain yhdistyksen kanssa. Suurpetojen poisto on kirjattu lakiesitykseen siten, kuin paliskunta ja Paliskuntain yhdistys ovat esittäneet.”

Hossan alue on petovahingoissa yksi synkimpiä alueita Kuusamo, Taivalkoski, Suomussalmi -sektorilla. Hossa-Irnin paliskunta on yksi Lex Halla-paliskunnista, jotka saavat korotettua korvausta löydetystä pedon tappamasta porosta eli 3 x poron käypä arvo. Korvaussumma Hossan kansallispuiston vaikutusalueelta on yli 5 000 000 € kahdeksassa vuodessa käsittäen yli 2000 pedon tappamaa löydettyä poroa (kuva 12). Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että Hossan kansallispuistoa koskevassa eduskuntakäsittelyssä olisi suljettu

⁹ Suomen riistakeskuksen päätös 27.2.2017, Nro 2017-1-200-01179-5.

¹⁰ <http://suurpetopoikkeusluvut.riista.fi/>

¹¹ https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_260+2016.aspx

ahmojen (ja muiden alueella mainittujen suurpetojen) metsästys sallittujen toimien ulkopuolelle, mikäli niiden metsästyksen olisi katsottu aiheuttavan merkittäviä haitallisia vaikutuksia kansallispuiston luonnonarvoille. Sen sijaan ympäristövaliokunta toteaa mietinnössään (YmVM5/2017)¹², että suojelun yleisestä periaatteesta voidaan luonnonsuojelulain mukaan kansallispuistossa poiketa mm. porotalouden ja paikallisen väestön luontaiselinkeinojen hyväksi, mikäli niistä ei koidu oleellista eikä pysyvää vahinkoa suojelutavoitteiden kannalta.

Lupaa vahinkoa aiheuttavan pyyntiluvanvaraisen riistaeläimen (ahma) poistamiseen haettiin talvella 2018 Hossan kansallispuistoon, jossa siis edellytettiin sekä luonnonsuojelulain mukaista poikkeuslupaa¹³ että maastoliikennelupaa pyynnin järjestelyihin liittyen.

Metsähallitus on katsonut Hossan kansallispuiston alueelle haetun poikkeuslupaan (2018-1-700-01066-8 1) liittyvässä päätöksessään (MH411/2018), että luonnonsuojelulain 15 §:n säännöksen mukaan ahman pyynti Hossan kansallispuistossa on mahdollista Suomen riistakeskuksen myöntämällä poikkeusluvalla sekä Metsähallituksen alueen hallinnasta vastaavana viranomaisena myöntämällä luvalla. Arvioidessaan luvanvaraisen toiminnan vaikutusta Natura 2000 –arvoihin Metsähallitus toteaa, että luvan ehtojen mukainen toiminta ei aiheuta merkittävää haittaa Hossan tai Moilasenvaaran Natura 2000 –alueiden (F11200743¹⁴, F11201013) suojeluperusteena oleville luonnonarvoille, eikä siten heikennä Natura-arvoja.

Luonnonvarakeskuksella on käynnissä hanke ahmakannan arvioinnin menetelmien kehittämiseksi. Hankkeessa tavoitteena on arvioida geneettisen analyysin ja havaintoaineiston pohjalta ahmojen lukumäärää poronhoitoalueen ulkopuolisen Suomen alueella ja yhdistää saadut tulokset poronhoitoalueelta saatavaan muilla tavoilla kerättyyn aineistoon. Tavoitteena on siis tuottaa nykyistä luotettavampi arvio poronhoitoalueen ulkopuolisen ahmakannan koosta ja siten myös koko Suomen ahmakannasta.

5 Asian valmistelu

Maa- ja metsätalousministeriössä on valmisteltu virkatyönä ehdotus maa- ja metsätalousministeriön asetukseksi poikkeusluvalla sallittavasta ahman metsästyksestä metsästysvuonna 2018–2019. Siinä asetetaan suurin sallittu saalismäärä ja rajataan alue, jossa poikkeuslupaharkintaa voidaan Suomen riistakeskuksen toimesta tehdä.

Esityksestä pyydettiin laajasti lausuntoja, ahman lisääntymisaikaa huomioivaa lyhyttä lausuntoaikaa jatkettiin 11.1.2019 saakka ja niitä tuli määräaikaan mennessä 20. Lausuntoaikaa pystyttiin jatkamaan siitä syystä, että Suomen riistakeskus vahvisti ministeriölle, että mahdolliset poikkeusluvut todennäköisesti pystyttäisiin käsittelemään ja metsästys suorittamaan ennen lisääntymisaikaa lausuntoajan pidentämisestä huolimatta. On otettava kuitenkin huomioon, että mahdollisille hakijoillekin pitää varata aikaa laatia perustellut hakemuksensa. Esitysluonnoksesta lausuntoja antoivat seuraavat tahot:

Luonnonvarakeskus, ympäristöministeriö, Suomen Metsästäjäliitto, WWF, Lapin ELY-keskuksen ympäristö ja luonnonvarat –vastuualue, Lapin ELY-keskuksen elinkeino, työvoima ja osaaminen vastuualue, Poliisihallitus, Suomen riistakeskus, Alueelliset riistaneuvostot (Lappi, Oulu, Kainuu), Suomen luonnonsuojeluliitto,

¹² https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/YmVM_5+2017.aspx

¹³ Laki Hossan kansallispuistosta 3 § 3 mom: Hossan kansallispuistossa on niillä, joiden kotipaikka on metsästyslain (615/1993) 8 §:ssä tarkoitettussa kunnassa, oikeus luonnonsuojelulain 13 §:n estämättä metsästää kotikunnassaan kansallispuiston alueella. Kansallispuistossa toimivan paliskunnan osakkailla sekä Suomen riistakeskuksen tähän tarkoitukseen erikseen nimeämällä henkilöllä on kuitenkin kotikunnasta riippumatta oikeus luonnonsuojelulain 15 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuun riistaeläinlajien yksilöiden luvanvaraiseen poistamiseen.

¹⁴ <http://natura2000.eea.europa.eu/Natura2000/SDF.aspx?site=F11200743>

Tietolomakkeessa on mainittu ahma.

Metsähallitus, Lapin liitto, MTK, Luonto-liitto, SYKE, Saamelaiskäräjät, Rajavartiolaitos, Paliskuntain yhdistys, Luonnonsuojeluliitto Tapiola ja sisäministeriö sekä Suomen porosaamelaisten yhdistys.

Lausunnot ovat saapumisjärjestyksessä lähes kokonaisuudessaan liitteessä kuvia ja taulukoita sekä viittauksia lukuunottamatta. Lausunnot jakautuvat huomattavasti toisistaan ja niissä nostetaan esille huomattavan paljon asioita, joihin ei Suomen riistakeskuksen toimivaltaa rajoittavalla ahmakiintiöllä voida mitenkään vaikuttaa. Maa- ja metsätalousministeriö on kuitenkin pyrkinyt vastaamaan tässä muistiossa ainakin osaan esitetyistä argumenteista, vaikka oikeampi paikka niiden käsittelylle olisi tulevina vuosina työn alle tulevan ahman hoitosuunnitelman päivitysprosessin yhteydessä, jossa asianomaisia tahoja voidaan osallistaa aivan toisella tavalla kuin ministeriön kiintiön asettamisen yhteydessä. Alkuperäiset lausunnot ovat saatavissa MMM:n kirjaamosta. Lisäksi 14.1.2019 on neuvoteltu ahman metsästyksestä WWF:n kanssa ja sen johdosta on pääasialliseen sisältöön lisätty asetuksen statusta korostava kappale.

Asetusmuistioon tehtiin myös tarkennuksia Natura2000 –alueiden huomioimisesta mm. Suomen luonnonsuojeluliiton, ympäristöministeriön, ELY –keskuksen ja Metsähallituksen Luontopalvelujen ja WWF:n lausuntojen johdosta. Kuva 9 vaihdettu, että talvina 2017 ja 2018 poistettujen ahmojen sijainti näkyy samalla kartalla Natura 2000 –alueilla. Kuva 12 on uusi kuva ja kuvastaa Hossan kansallispuiston (jossa ahma myös mainittu luontoarvona ja suurpetojen metsästys on sallittua) alueella aiheutuneita porovahinkoja viimeisen 8 vuoden ajalta. Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että useassa lausunnossa ehdotetulle reviiriperusteiselle korvausjärjestelmälle ei ole edelleenkaan edellytyksiä Paliskuntain yhdistyksen lausunnossa todettujen lukuisten seikkojen johdosta eikä näin ollen lisäselvityksetkään ole tarpeen. Reviiripohjaisen korvausjärjestelmän luominen olisi vuosikausien prosessi notifiointineen, minkä osoittaa mm. luonnonsuojelulailla rauhoitettujen lajien korvausjärjestelmän valmisteluprosessi¹⁵. Käytännössä hanke alkoi jo vuonna 2016 selvitysten hankkimisella. Pääasiallista sisältöä on muokattu, koska ilmoittamisvelvoite Metsähallituksen erätarkastajille tuli mukaan lupaehtoihin jo viime kaudella. WWF lausunnon johdosta nykytilan kuvaukseen lisättiin, että vuoden 2019 talousarviokäsittelyssä Metsähallituksen erävalvonta sai 150 000 euroa lisää erävalvontaan. Norjan ja Ruotsin metsästysmääriä on myös tarkistettu. Lausuntojen johdosta asetusmuistioon on myös lisätty tekstiä esityksen vaikutusosioon ja kuva 13 kahden edellisen talven pyyntilupien vaikutuksesta paliskuntien vahinkomääriin sekä kuva 14 kuvaamaan yhden poikkeusluvan vaikutuksia vahinkojen vähentämisessä. Vaihtoehtoisia ratkaisuja koskevaa kohtaa on täydennetty ahmojen siirtokohtaa Suomen riistakeskuksen lausunnon johdosta.

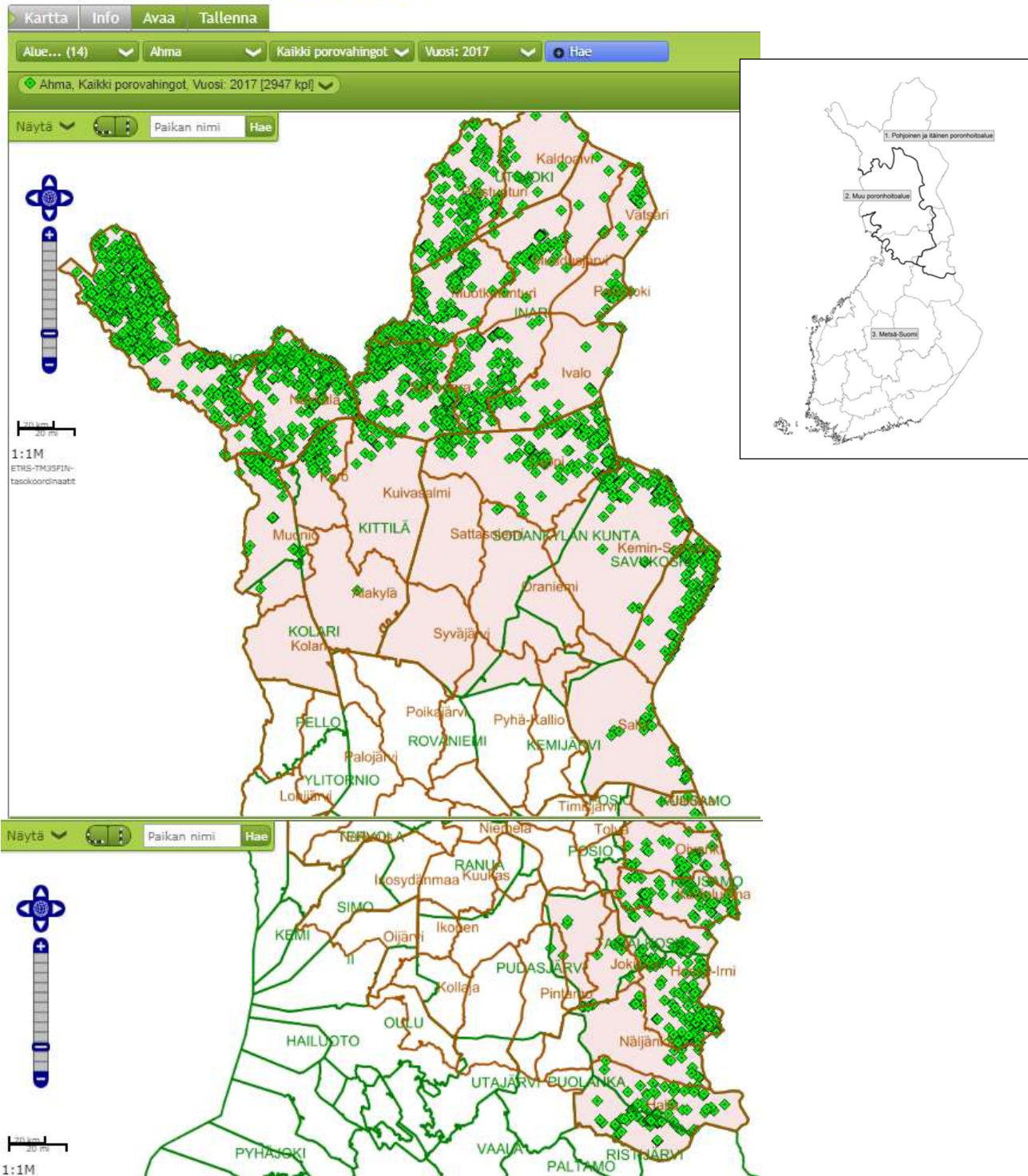
6 Voimaantulo

Maa- ja metsätalousministeriön asetus ehdotetaan tulevaksi voimaan 18.1.2019.

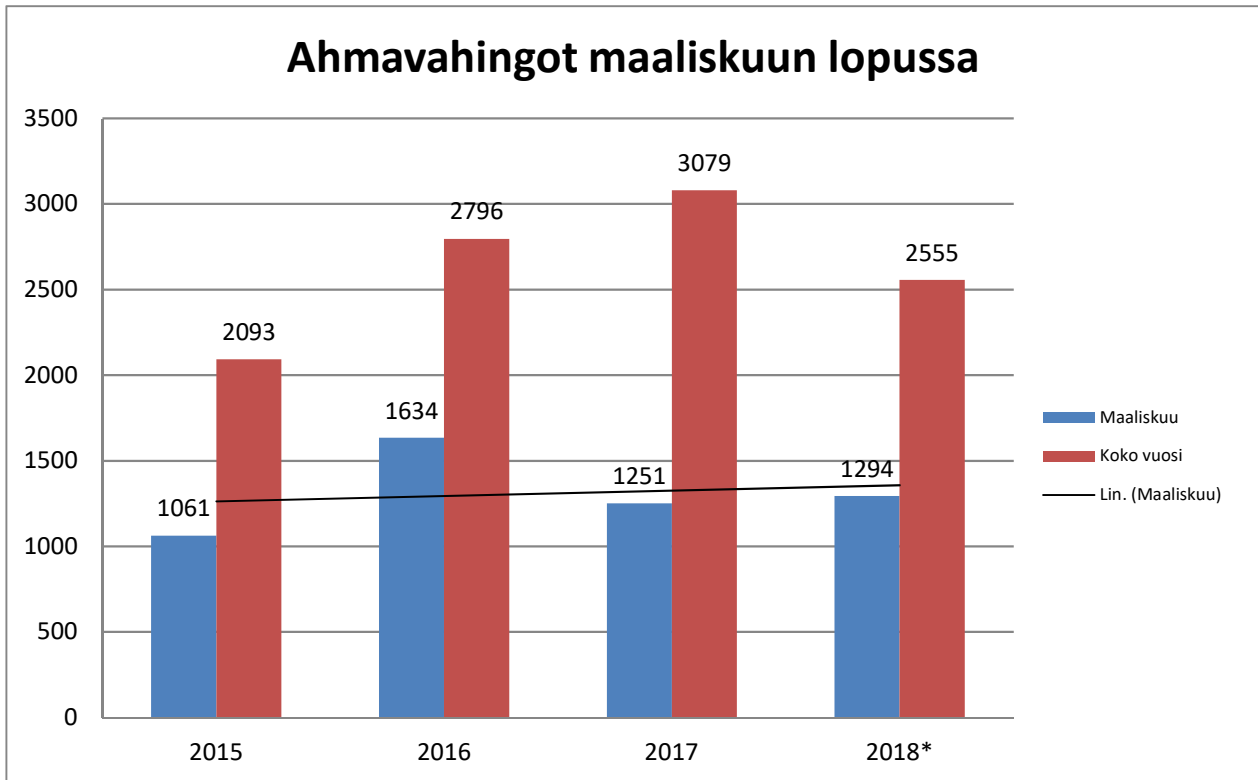
¹⁵ <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=YM010:00/2018>

LIITE

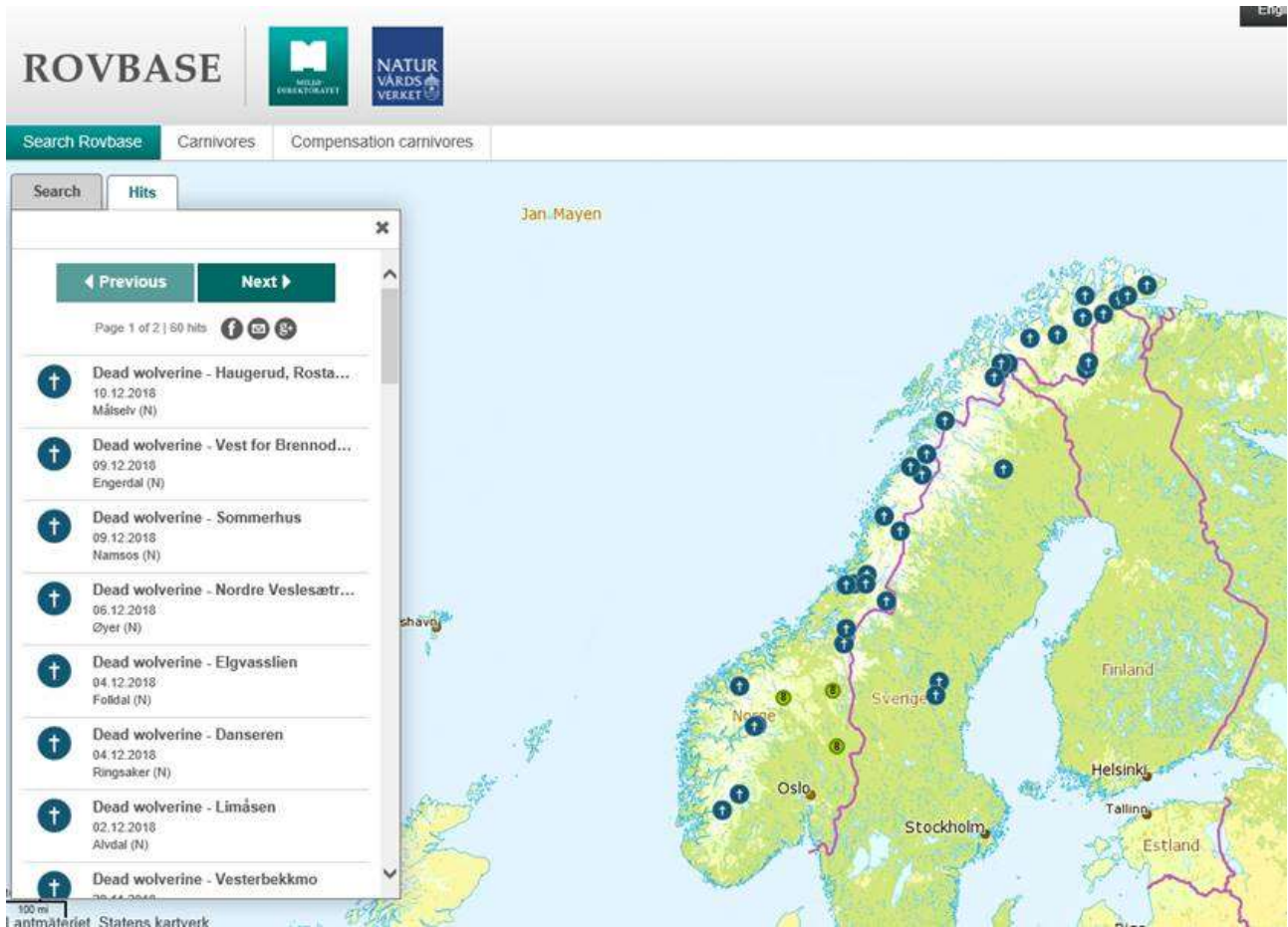
Riistavahinkorekisteri

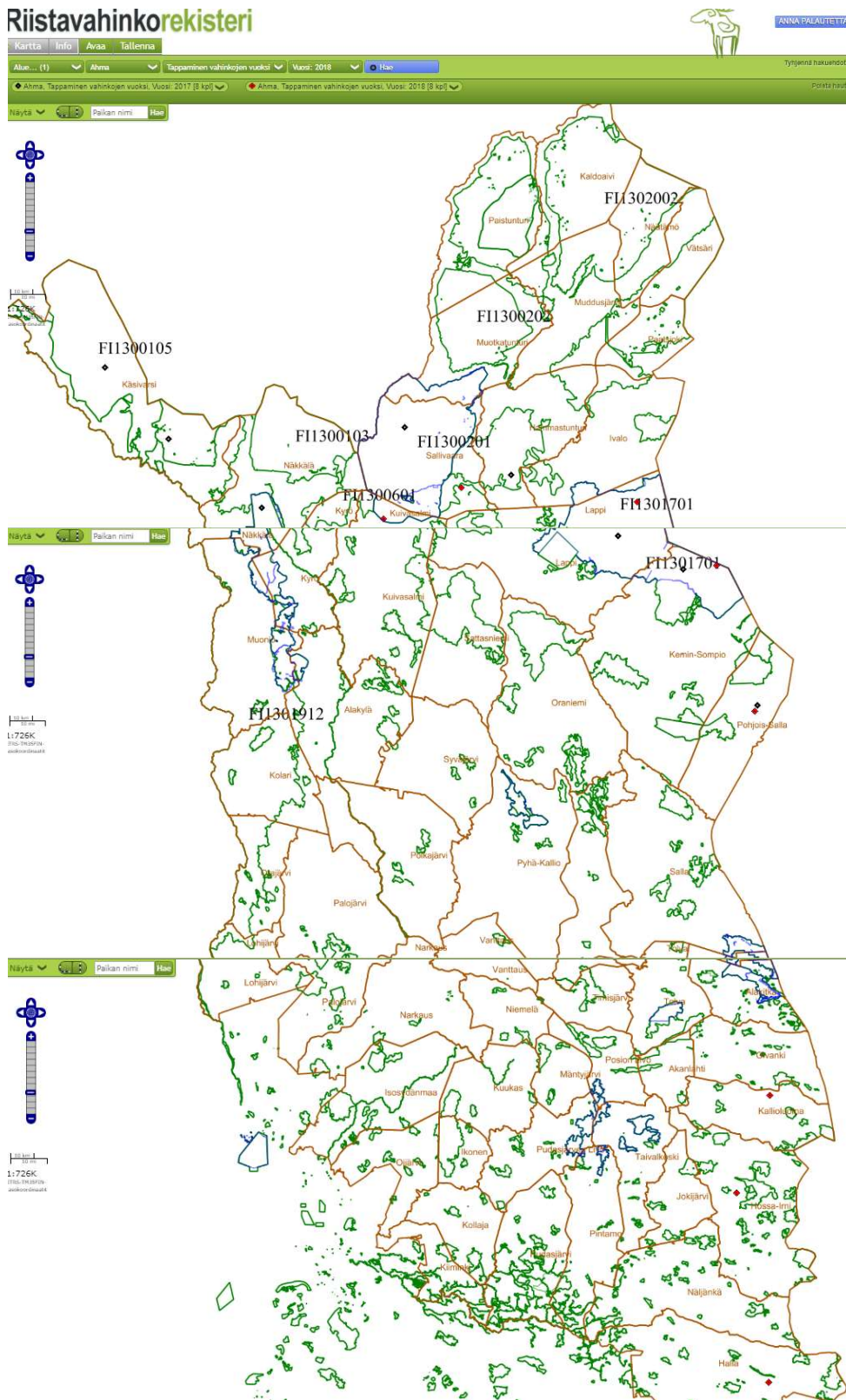
Kuva 6. Ahman aiheuttamista porovahingoista 99,4 % ilmoitettiin *Pohjoisen ja itäisen poronhoitoalueen* kuntien alueelta.

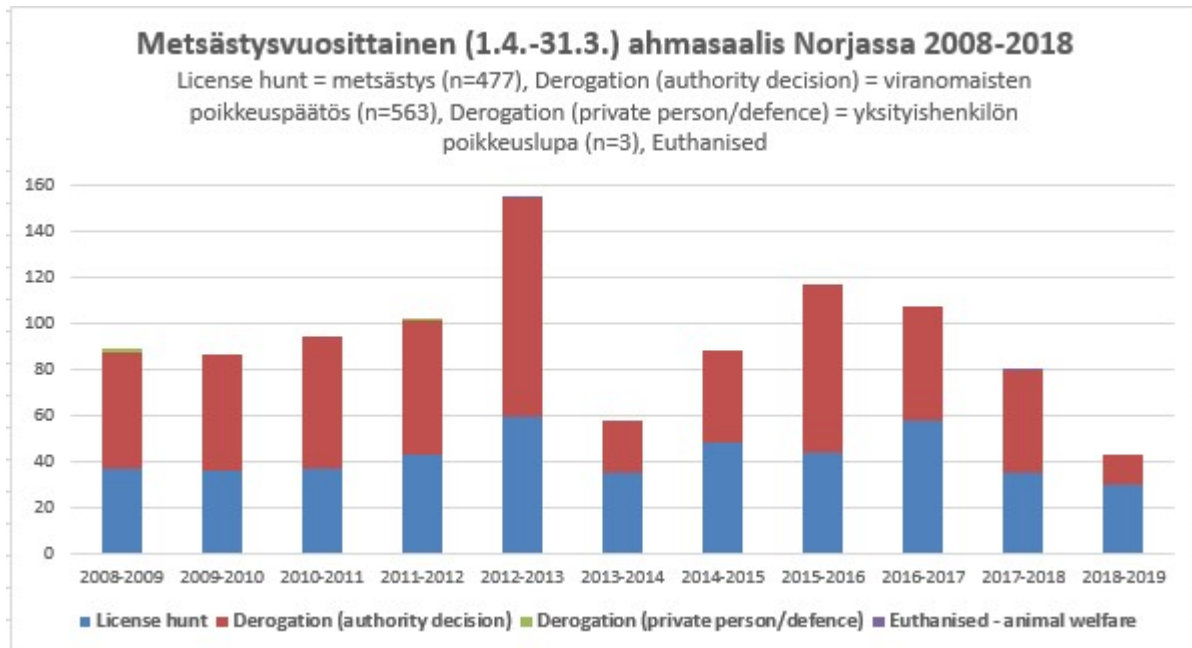
Kuva 7. Ahmavahingot 1.1.-31.3. välisenä aikana ja koko vuonna. Vuoden 2018 ahmavahinkojen määrä on arvioitu toteutuneen (2283 kpl 11.12.2018 tilanne) ja viime vuoden lopun vahinkokertymän perusteella (272 kpl). 1.1.-28.12.2018 välisenä aikana Riistavahinkorekisteriin on kirjattu 2349 ahman aiheuttamaa porovahinkoa. Vahinkomäärä näyttäisi vähentyneen merkittävästi, mutta osa vahingoista voi olla vielä syöttämättä Riistavahinkorekisterin lähdejärjestelmänä olevaan IACS –tukisovellukseen.

Kuva 8. Norjan ja Ruotsin saalistieto ja vahingot on nähtävissä www.rovbase.no. Kuvassa vuonna 2018 ahmakuolleisuus Skandinaviassa.

Kuva 9. Kahtena viime talvena vahinkoperusteisilla poikkeusluvilla metsästettyjen (16 kpl) ahmojen sijainti. Musta piste 2017 talvi ja punainen piste 2018 talvi. Kuvassa näkyvissä kansallispuistot, luonnonpuistot ja Natura 2000 –alueet, joiden tietolomakkeissa useissa on mainittu ahma, etenkin isoilla Pohjois-Suomen Natura 2000-alueilla. Vahinkojen sijoittuminen kuvassa 6.

Kuva 10. Metsästysvuosittainen ahmasaalis Norjassa 2008-2018.

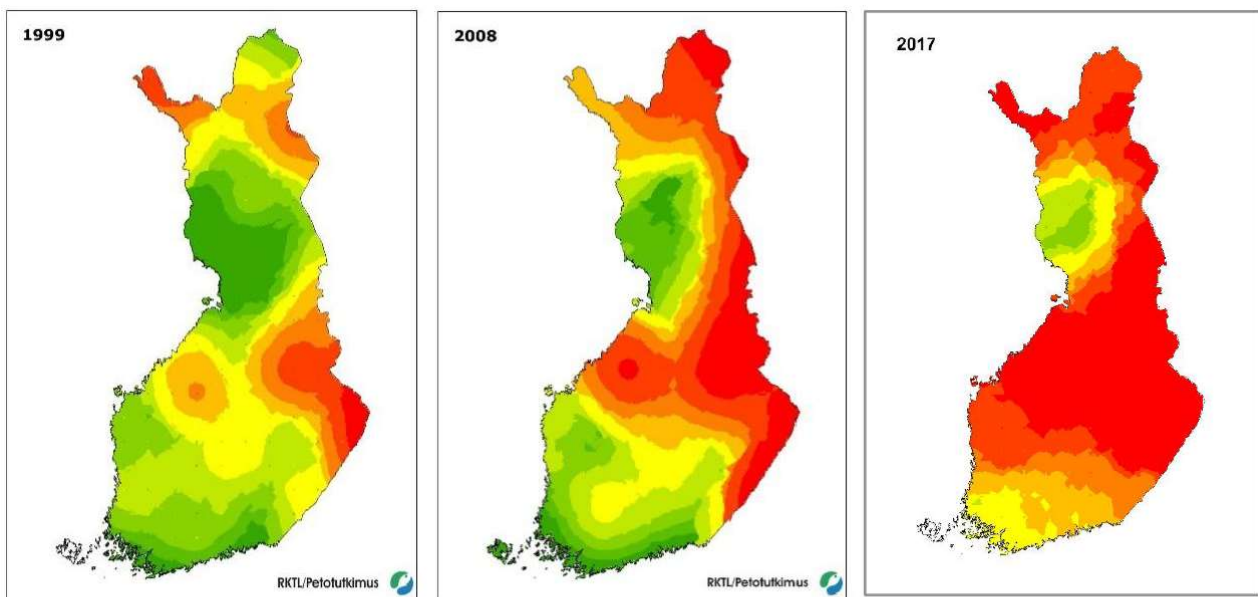

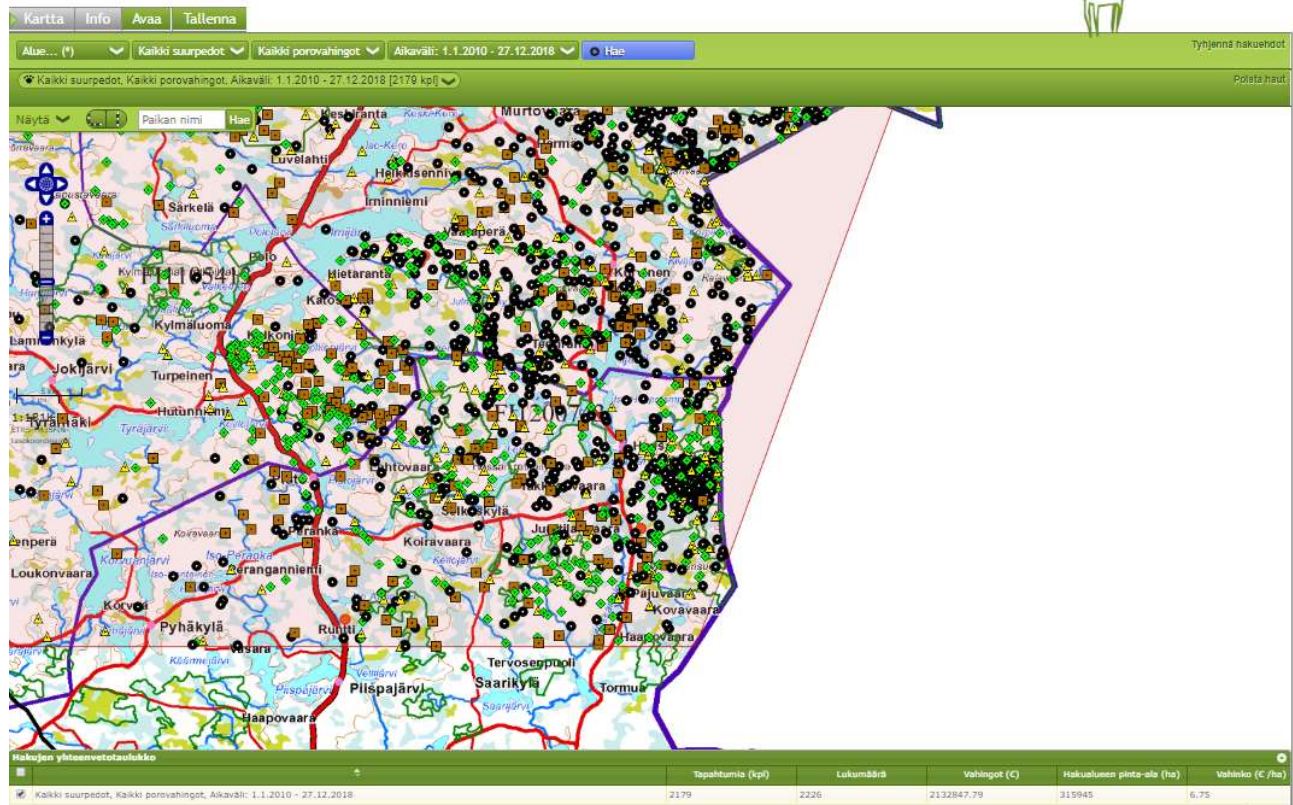
Figure 1 Wolverine observations reported to large carnivore contact persons in Finland in 1999, 2008 and 2017. The number of observations is scaled from no observations (dark green) to many observations (dark red). Maps obtained from www.riistahavainnot.fi.

Kuva 11. Petyöyhdyshenkilöiden ahmahavainnot vuosina 1999, 2008, 2017. Lähde: Lansink G.M.J.1, Kojola I.2, Aspi J.1 & Kvist, L.1: Genetic monitoring report finnish wolverines 2016/2017. Luke & Oulun yliopisto

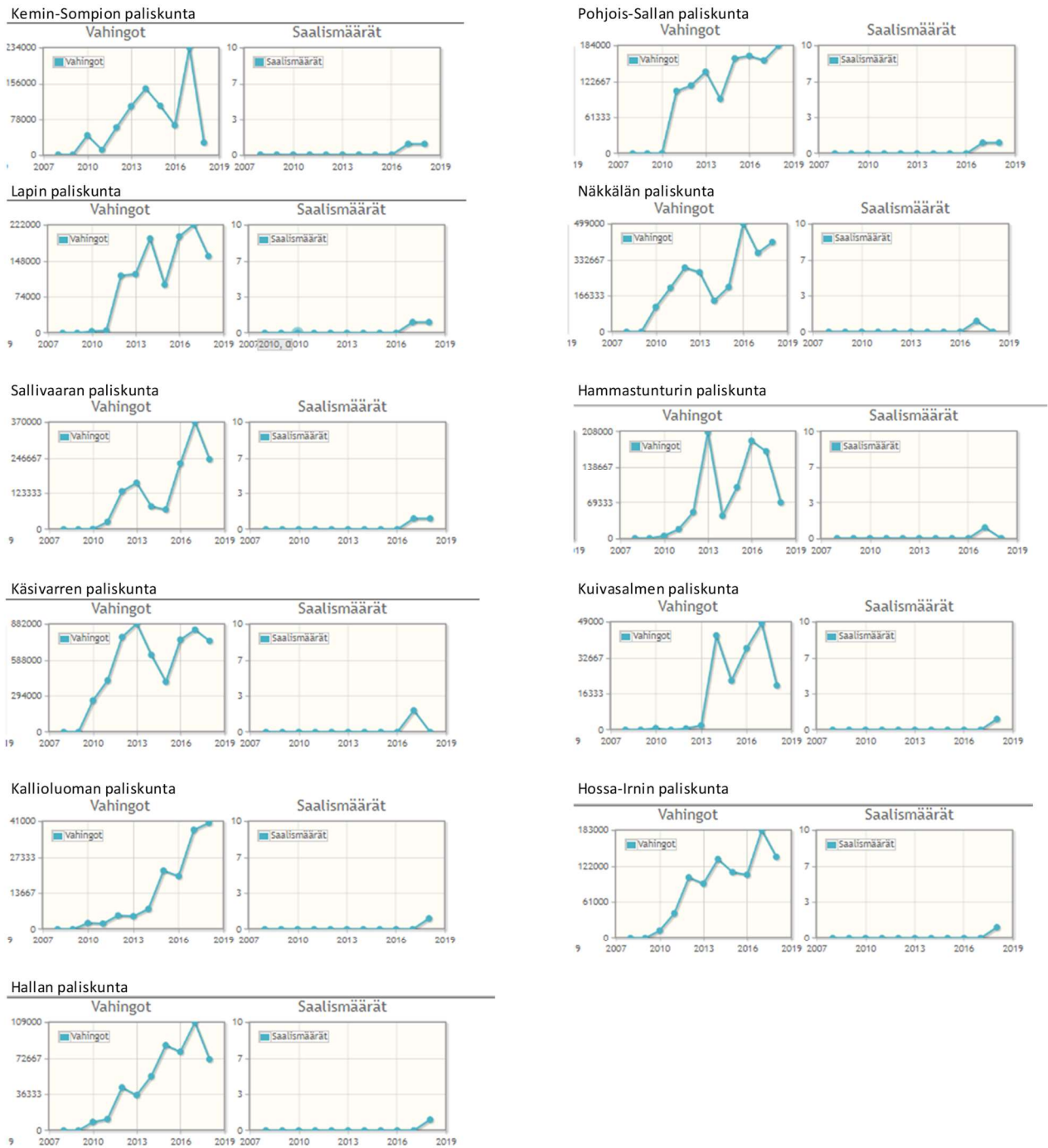
Riistavahinkorekisteri

ANNA PALAUTETTA

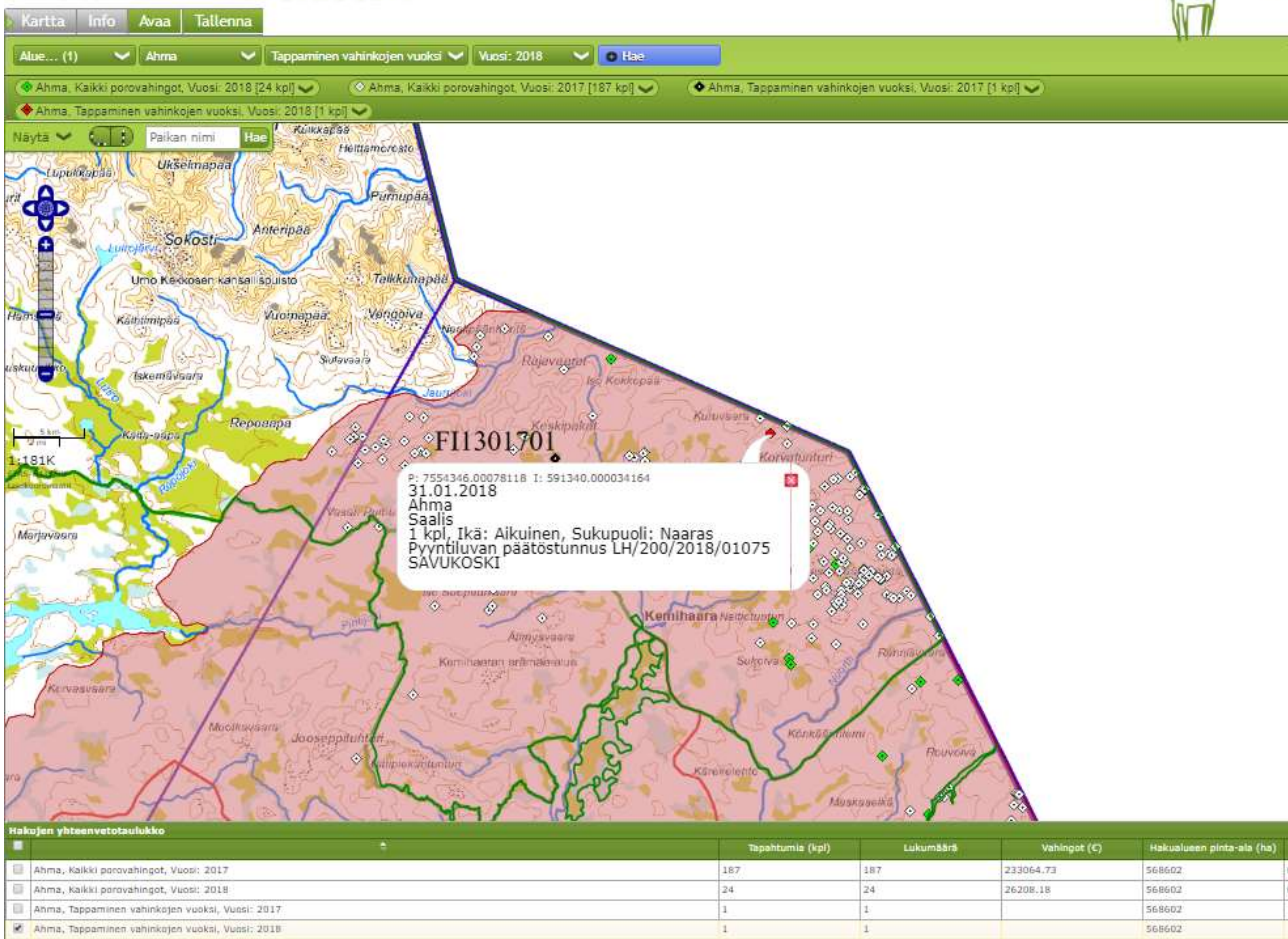

Kuva 12. Hossan kansallispuiston vaikutusalueella aiheutuneet porovahingot vuosina 2010-2018. Porovahinkoja yhteensä yli 5 000 000 €. Vihreällä ahman aiheuttamat porovahingot.

Kuva 13. Kahden talven ahmojen metsästys näyttäisi vähentäneen vahinkoja 8 palikunnassa 11 palikunnasta, jossa saaliiksi on saatu 1-2 ahmaa. Laskua ahman aiheuttamissa vahingoissa näyttäisi tapahtuneen ainakin Keminsompion, Lapin, Sallivaaran, Käsivarren, Hallan, Hammastunturin, Kuivasalmen sekä Hossa-Irnin palikunnissa. Keminsompiossa vahingot vähenivät jopa kymmenesosaan. Keminsompiossa saatiin ensin saaliiksi 27.02.2017 urosahma, mutta vahingot eivät vähentyneet ja vahinkoja 27.2.2017-31.1.2018 välisenä aikana syntyi 139 kpl. Korvaussummaltaan vahingot olivat 172 000 euroa (koko vuoden 2017 ahmavahingot olivat 187 kpl ja korvaussumma yli 233 000 euroa) Sen sijaan 31.1.2018 saadun naarasahman jälkeen ahmavahinkoja syntyi ainoastaan 12 kpl 1.2.2018-31.12.2018 välisenä aikana, korvaussummaltaan 11500 euroa.

Riistavahinkorekisteri

Kuva 14. Kemin-Sompion paliskunnan alueelta ja Natura 2000 –verkostoon kuuluvan alueelta (FI1301701 Urho Kekkosen kansallispuisto - Sompio - Kemihaara) 31.1.2018 pyydetyn naarasahman jälkeen porovahinkoja aiheutui aikavälillä 1.2.-31.12.2018 ainoastaan 12 kpl eli käytännössä ahmojen aiheuttamat porovahingot putosivat noin kymmenesosaan. Suomen riistakeskuksen lupapäätöksen tunnus LH/200/2018/01075. Päätös luettavissa sivulta <http://suurpetopoikkeusluvat.riista.fi/>

Lausuntoyhteenveto

Paliskuntain yhdistys toteaa, että ahma tappaa poroja ympäri vuoden. Tehokkaimmin se saalistaa kevättalvella. Ahmalle suotuisissa luonnonoloissa yksittäinen ahma voi raadella yhden yön aikana helposti toistakymmentä poroa. Tyypillisesti ahma puree poroa niskaan, vie elävältä porolta kielen ja jättää poron kitumaan liikuntakyvyttömänä paikalleen. Näin ahma pitää ilmeisesti huolta ruoan saatavuudesta saalistusolosuhteiden heikentymisen varalta, eli kerää itselleen ja poikueilleen lihavarastoja pahan päivän varalle.

Petovahinkojen määrän kasvu johtuu pääasiassa poronhoitoalueella vahvistuneista petokannoista. Vuosittaista vaihtelua vahinkomääriin aiheuttavat erityisesti sää- eli saalistusolosuhteet sekä muiden ravinnoksi sopivien saaliseläinten saatavuus. Runsaiden myyräeläinvuosien jälkeen petojen aiheuttamat porovahingot, erityisesti ahmavahingot, näyttävät kasvavan harpaten. Tämä johtunee petojen jälkikasvun poikkeuksellisen hyvästä selviytymisestä aikuisikään. Pedoille epäedullisemmissä oloissa vahinkomäärät

vastaavasti laskevat. Kyky reagoida luonnon sanelempiin pitkälti ennakoimattomiin muuttuviin tilanteisiin tulee varmistaa petokantojen säätelyä rajaavien asetusten valmistelussa.

Luonnonvarakeskus ja Helsingin yliopisto tutkivat vuosina 2013–2016 petoeläinten aiheuttamien tappioiden vaikutuksia poronhoidon tuottavuuteen, tuloihin ja taloudelliseen kestävyteen. Petojen tappamat porot ovat talvikaudella pääasiassa hyväkuntoisia siitosvaatimia. Luonnonvarakeskuksen keräämien luuydin- ja hammasnäytteiden (102 kpl) perusteella tapettujen porojen kunto oli hyvä (93,4 %) tai kohtalainen (6,6 %), eikä näytteissä tavattu lainkaan huonokuntoisia tai nälkiintyneitä poroja. Myös eri ikä- ja sukupuoliluokkia oli näytteissä lähes samassa suhteessa kuin eloporokarjassa (67 % siitosvaatimia). Petojen tappamien porojen etsinnästä aiheutui 2-8 työpäivää jokaista löytynyttä pedon tappamaa poroa kohti. Petoeläinten aiheuttama porokannan tuottavuuden merkittävä putoaminen yhdessä ylimääräisten kustannusten kanssa voi korvauksista huolimatta pienentää poronhoidon nettotuloja huomattavasti. Pahimmillaan poronhoidon nettotulot putosivat tehdyissä analyyseissä miinusmerkkisiksi, mikä romahduttaa porotalouden taloudellisen kestävyden. Lähde: Luonnonvarakeskus¹.

Suomessa maasuurpetojen aiheuttamista löydetystä vahingoista liki 95 prosenttia kohdistuu poroihin. Poroja menetetään pedoille vuosittain kaikkiaan noin 25 000–35 000. Näistä arviolta noin viidennes löytyy maastosta. Viime vuosina erityisesti ahman aiheuttamien porovahinkojen määrä on kasvanut paljon. Määrällisesti suurimmat vahinkokertymät ovat Saamelaisen kotiseutualueeseen kuuluvissa tunturipaliskunnissa. Myös itärajan paliskunnissa Inarista Suomussalmelle vahinkokertymät ovat mittavat.

Suurpetojen aiheuttamat vahingot vaikuttavat poronhoitoon monella tavalla. Pahimmilla vahinkoalueilla peto-ongelmien aikaansaama taloudellinen, sosiaalinen ja psyykinen paine on kova. Petovahinkokorvaukset eivät kata porotaloudelle pedoista aiheutuvia vahinkoja edes siinä tilanteessa, että ne maksetaan nykyisen korvausjärjestelmän puitteissa täysimääräisinä vahingonkäräjille. Lisäksi Euroopan komission Suomelle asettama 10 miljoonan euron maksuvaluusraja on ylittynyt porovahinkojen osalta jo kahtena peräkkäisenä vuonna. Tämä on ollut valtionhallinnossa tiedossa riittävän pitkään, jotta korvauskaton ylittyminen olisi petojen poistolupakäytäntöjä tehostamalla voitu estää. Mikäli petojen poistoon ei ole mahdollista saada lisätehoja käytäntöjä keventämällä, on valtionhallinnossa huolehdittava siitä, että korvauksiin on varattu riittävästi rahaa ja ne maksetaan vahingonkäräjille täysimääräisinä.

Korvaukset eivät kuitenkaan ratkaise varsinaista ongelmaa. Porovahinkojen vähentämisen ainoa mahdollisuus on petokantojen tehokkaampi kontrollointi. Tästä huolimatta luvan saannin edellytyksenä pidetään vahinkojen kerryttämistä. Todellisuudessa tilanne on siis se, että maa- ja metsätalousministeriön ohjauksessa toimiva Suomen riistakeskus edellyttää edelleen petojen aiheuttamien porovahinkojen kerryttämistä, vaikka maa- ja metsätalousministeriöltä puuttuvat vahinkojen täysimääräisen korvaamisen valtuudet. Poronomistajat pakotetaan kustantamaan petokantojen ylläpitoa omaisuudellaan entistä mittavammassa määrin.

Tilanteisiin, joissa ahmatuhot kasvavat kohtuuttomiin mittoihin, on oltava laillisia keinoja puuttua. Poronhoitoalueen ahmavahingot on saatava siedettäviin mittasuhteisiin, jotta elinkeinotoiminnan mahdollisuudet säilyvät. Tämä on mahdollista ainoastaan vahinkoa tekeviä ahmayksilöitä poistamalla. Asiassa tulee huomioida myös Suomen veloitteet saamelaisen oikeuksia koskien. Kohtuuttoman suureksi paisuva ahmakanta uhkaa saamelaisen oikeuksia harjoittaa kulttuuriaan ja elinkeinojaan saamelaisen kotiseutualueella.

1 §: Suurin sallittu saalismäärä

Esitys saaliiksi saatujen ahmojen enimmäismäärästä on kahdeksan yksilöä. On ymmärrettävää, että varovaisuutta noudatetaan, kun puhutaan harvalukuisesta suurpedosta. On silti huomattava, että ahmojen lukumäärä on Luonnonvarakeskuksen arvioiden mukaan Suomessa huomattavasti suurempi kuin susien.

Tästä huolimatta susille on myönnetty sosiaalisen sietokyvyn nimissä moninkertainen määrä poistolupia sellaisille alueille, joilla varsinaiset vahingot ovat sekä tapausten määrällä että korvauksilla mitattuna huomattavan vähäisiä Pohjois-Suomen ja erityisesti Tunturi-Lapin ahmavahinkoihin verrattuna. Susikannan kontrollointi on tärkeää ja pyrkimykset nostaa susien sosiaalista hyväksyntää poistolupia myöntämällä on ymmärrettävä, emmekä halua osoittaa kritiikkiä susikannanhoitopolitiikkaa kohtaan tämän osalta. Toimien keskinäinen vertailu kuitenkin havainnollistaa, että ahmojen poistolupien määrä on kohtuuttoman pieni.

Petokantojen hallinnassa ja kannanhoidossa on huomioitava todelliset vahingot ensi sijaisena poistolupien perusteina. Aivan erityisesti näin on tehtävä silloin, kun vahinkoihin varatut korvausmäärärahat eivät riitä vahinkojen täysimääräiseen korvaamiseen.

Ahman saalistusteho on hyvin pitkälti riippuvainen lumiolosuhteista, joten vuosittainen vaihtelu kertyvissä vahingoissa on suurta. Ahmalle suotuisissa oloissa vahinkoja kertyy erittäin paljon, kun taas porolle suotuisissa lumioloissa vahinkomäärät ja näin myös poistolupien käytön tarve jäävät pienemmiksi. Kevättalven lumiolojen ennakointi metsästyskauden alussa on kuitenkin täysin mahdotonta, joten poikkeuslupien määrää säädettäessä tulee jättää riittävästi liikkumavaraa tarpeeseen ja tilanteeseen perustuvalla lupaharkinnalla.

Kahdeksan lupaa voi olla kohtuullinen määrä porolle suotuisissa luonnonoloissa, mutta luonnonolojen ollessa ahman puolella, jää määrä riittämättömäksi. Yksilömääriin perustuvien rajoitusten sijasta asetuksessa tulisi huomioida painokkaammin alueelliset vahinkokertymät, tilanteet ja niihin reagoimisen mahdollisuus joustavasti. Suurin sallittu saalismäärä ei koskaan ole poistoluvulle annettava tavoite vaan niiden myöntämiselle asetettava rajoite. Niinpä määrä on tarpeellista asettaa riittävän korkeaksi, jotta se mahdollistaa todellisen tilanteen kanssa toimimisen ennalta tuntemattomien luonnonolojen edellyttämällä tavalla.

Poronhoitoalueen ahmakannat ovat osa Skandinavian ja Venäjän elinvoimaisiksi määriteltyjä populaatioita ja ahmojen määrän on arvioitu moninkertaistuneen viimeisten 15 vuoden aikana. Ruotsissa ja Norjassa samaa ahmakantaa on metsästetty vuosittain, toisin kuin Suomessa. Norjan ja Ruotsin ahmakantojen painopiste on Suomen vastaisilla raja-alueilla. Pyynnin onnistuminen naapurimaissa vaikuttaa vuosittain merkittävästi myös Suomessa tapahtuviin vahinkokertymiin.

Ahmakannan kannanhoitosuunnitelman mukaan ahmakanta on suotuisan suojelun tasolla alpiinisella vyöhykkeellä, eli Pohjoisimman Lapin alueella, ja kestää näin ollen siellä varsin hyvin reilumpaakin verotusta. Samoin se kestää itärajalla, jossa ahmakanta on osa elinvoimaista Venäjän populaatiota.

Näillä perusteilla Paliskuntain yhdistys esittää vuodelle 2018–2019 ahman suurimmaksi sallituksi saalismääräksi 25 ahmaa. Tämä määrä täyttää kirkkaasti kaikkien varovaisuusperiaatteiden vaateet ja on yli puolet pienempi kuin eteläsuomeen susille sosiaalisin perustein vuosina 2017–2018 myönnetty 53 suden vuotuinen kiintiö. Kuluvalle vuodelle ei ylärajaa ole edes asetettu.

2 §: Alueelliset rajoitukset

Luvat on tarkoitettu suunnattavaksi Pohjoisen- ja Itäisen poronhoitoalueen kannanhoitoalueelle. Jatkossa tulee olla valmius reagoida ahmavahinkojen tilanteen kehittymiseen koko poronhoitoalueella.

3 §: Voimaantulo

Asetus on syytä saattaa voimaan viiveettä. Ahmatuhot kärjistyvät talven edetessä, eikä valtiolla ole varattuna riittävää määrärahaa tai edes maksuvaltuutta vahingot kattaviin korvauksiin. On hyvä saattaa asetus voimaan ennen vuoden vaihdetta.

Muuta huomioitavaa

Korvausjärjestelmä

Nykyisen petokorvausjärjestelmän puitteissa arviolta vain noin puolet petojen poronhoidolle aiheuttamista suorista vahingoista korvataan vahingonkäräjille. Pedon tappamana löytyneen poron omistajalle tai, milloin omistajaa ei voida selvittää, paliskunnalle maksetaan korvaus todennetusta vahingosta. Lisäksi paliskunnille maksetaan pientä laskennallista korvausta vasahävikistä. Tämän korvauksen piiriin lukeutuvat myös hävikkiaikana löytyvät vasat, joita ei korvata löytyneinä porovahinkoina vahingonkäräjille laisinkaan. Petoista aiheutuviin suoriin kokonaisvahinkoihin kuitenkin kuuluvat menetettyjen porojen ja siitostuoton lisäksi muun muassa ylimääräisestä paimennuksesta tai porojen aitaamisesta, vahinkojen etsinnästä sekä vahinkoa tekevien petojen poistoprosesseista syntyvät kustannukset, jotka jäävät kokonaisuudessaan paliskuntien ja poronomistajien kustannettaviksi.

Porot laiduntavat laajoilla alueilla erityyppisissä maastoissa. Raato katoaa maastosta nopeasti petojen ja erilaisten haaskansyöjien suihin. Tästä johtuen valtaosa petojen tappamista poroista jää löytymättä. Lisäksi löydettyjen vahinkojen perusteella maksettavan petokorvauksen saaminen edellyttää poron kuolinsyyn selvittämistä, joka puolestaan edellyttää raadon löytymistä melko tuoreeltaan. Vanhemman haaskan kuolinsyytä on usein mahdotonta todentaa, jolloin myöskään korvauksia siitä ei ole mahdollista saada. Nykyinen korvausjärjestelmä on kuitenkin tähän saakka esillä olleista korvausvaihtoehdoista ainoa mahdollinen.

Ahma-asetuksen uutisoinnin yhteydessä luontojärjestöt ovat nostaneet esiin ahmavahinkojen korvaamisen reviiripohjaisella korvausjärjestelmällä. Paliskunnat eivät hyväksy reviirikorvausjärjestelmää. Se on mahdoton nykyisessä petotilanteessa ja aivan erityisesti ahman ja suden kohdalla. Pällimmäinen ongelma on, että petovahinkoja tapahtuu määrällisesti liikaa. Vahinkokorvausten muuttaminen reviiiperusteiseksi ei vähennä vahinkojen määrää. Ahmoilla ei myöskään ole rajattavaksi soveltuvia reviiirejä, ne liikkuvat pitkiä matkoja erittäin laajoilla alueilla. Ahmojen laajojen elinalueiden määrittely sekä siihen liittyvät vuosittain päivitettävät tiedot ahmojen liikkeistä ja määristä olisivat reviiiperusteisessa korvausjärjestelmässä erittäin keskeisessä roolissa ja vaatisivat valtiolta mittavia tutkimusresursseja.

Ruotsissa, jossa reviiirijärjestelmä on käytössä, valtio käyttää merkittävästi rahaa ahmojen määrän kartoittamiseen. Ruotsi myös maksaa poromiehille ahmanpesien etsinnästä. Mikäli korvausjärjestelmänperusteina käytettäisiin ahmojen pesiä, on otettava huomioon paliskuntien vaikeakulkuiset maastot ja syvät kanjonit, joista ahmojen pesien löytäminen on jokseenkin mahdotonta. Pesien osalta Ruotsissa on myös törmätty havaintojen legitimititeetti-ongelmaan: viranomaisen on voinut todeta pesän vanhaksi, vaikka näyttö on poromiesten mukaan osoittanut muuta. Jos järjestelmä perustuisi

paliskunnan pinta-alaan (kuten karhu Ruotsissa), tilanne olisi epätasa-arvoinen, sillä korvaus ei suhteudu tuhoihin eikä kohdennu vahingonkärsijälle. Lisäksi on syytä huomata, että Ruotsissa ahmojen määrää myös kontrolloidaan valtion toimesta ahmoja poistamalla. Korvausjärjestelmän muutos ei poistaisi petokantojen kontrolloinnin tarvetta.

Ahmaongelmien kontrolloinnissa vahinkoa tekevien yksilöiden poisto, tavalla tai toisella, pahimmilta vahinkoalueilta on ainoa ratkaisu. Ahmalle on saatava poisto- tai siirtolupia, sillä korvauksilla ei voi kompensoida nykyisissä mittasuhteissa olevia valtavia vahinkomääriä. Ahman saalistuspaine kohdistuu talviaikaan ja näin ollen tuottavassa iässä oleviin siitosporoihin, jolloin mittavat menetykset vääristävät porokarjan ikärakenteen ja tuhoavat porojen jalostusmahdollisuuden. Siitosporon menetys kertautuu menetettyinä teurastuloina useita vuosia varsinaisen vahinkotapahtuman jälkeen.

Nykyisessä järjestelmässä vahingoista saadaan petovahinkokorvaus ahman tappamina löytyneiden porojen perusteella ja korvaus maksetaan suoraan asianomaiselle poronomistajalle. Reviiripohjaisessa korvausjärjestelmässä korvauksen kohdentuminen koko paliskunnalle olisi yksilötasolla kestävä ratkaisu. Ahma tappaa poroja paliskunnan eri alueilla ja vahinkojen määrään vaikuttavat muun muassa valtion rajojen läheisyys, suojelualueet sekä yleiset maasto-olosuhteet. Siksi ahman aiheuttamat vahingot voivat kohdentua yksittäiselle tokkakunnalle tai poronomistajalle. Ahman elinalue sijaitsee yleensä useamman paliskunnan alueella ja todelliset vahingot voivat aiheutua yhdelle tai osalle paliskunnista laidunkäytön mukaan, riippuen siitä painottuuko ahman liikkuminen kesä- vai talvilaidunalueelle. Sen lisäksi paliskunnat, joissa ahma ei ole pysyvästi, jäisivät ilman korvauksia, vaikka ahma läpikulkumatkallaan tai laajoilla alueilla liikkuessaan tappaisi poroja. Ahmat kulkevat myös valtioiden rajojen yli. Osa liikkuu kahden tai jopa kolmen valtion alueella. Näiden huomiointi korvausjärjestelmässä olisi erittäin hankalaa ja vaikeuttaisi merkittävästi erityisesti raja-alueiden paliskuntien tilannetta.

Reviiriperusteinen korvaus asettaisi paliskuntien osakkaat keskenään eriarvoiseen asemaan. Jotta paliskunnalla olisi mahdollisuus kohdentaa reviiripohjaisen korvausjärjestelmän korvaukset oikeille vahingonkärsijöille, tulisi ahman tappamien porojen raadot edelleen etsiä maastosta omistajan todentamiseksi. Järjestelmä ei siis keventäisi paliskunnille ja poronomistajille aiheutuvaa ahman tappamien porojen etsinnän taloudellista ja sosiaalista taakkaa lainkaan. Mikäli reviiriperusteinen korvaus jaettaisiin paliskunnassa osakkaille porolukujen mukaisessa suhteessa, aiheuttaisi tämä merkittäviä taloudellisia tappioita ahmatuhoista kärsiville yksittäisille poronomistajille. Pahimmillaan tilanne voisi pakottaa luopumaan elinkeinosta.

Eläinmääriin tai pinta-aloihin perustuviin petovahinkokorvauksiin suhtautuvat kriittisimmin päätoimiset sekä petovahingoista kärsineet poronhoitajat. Päätoimisilla porotalouden tulot ja ammatti-identiteetti perustuvat edelleen pitkälti poronlihan tuotantoon. Reviiripohjainen korvausjärjestelmä ohjaisi korvauksia sivutoimisille tai harrastuksenomaisesti poronhoidon parissa toimiville samalla kun sen tuhoisin vaikutus iskisi päätoimisten poronhoitajien elinkeinon jatkamisen mahdollisuuksiin. Tämä olisi elinkeinon tulevaisuuden kannalta hankalaa. Poronhoitajia tulee kannustaa aktiiviseen ammattimaiseen poronhoitoon ja elinkeinon elinvoimaisuuden palauttamiseen ja ylläpitämiseen.

Paliskuntien näkemys on, että ihmisten oikeudenmukaisen ja tasapuolisen kohtelun vuoksi nykyinen korvausjärjestelmä on reviirikorvausjärjestelmää parempi vaihtoehto. Löydetty pedon tappama poro, jonka omistaja on todennettavissa, tulee myös jatkossa korvata suoraan asianomaiselle poronmistajalle. Kesäaikaisten vasojen korvaaminen vasahävikkijärjestelmällä on perusteltua, mutta tulisi kohdentaa nimenomaisesti löytymättömään hävikkiin. Kesäaikana löytyvät pedontappamat vasat tulisi korvata normaalin korvausmenettelyn mukaisesti vahingonkärsijälle.

Maasuorpetojen aiheuttamien porovahinkokorvausten määrään vaikuttavat suorimmin 1) petojen määrästä johtuva porovahinkojen määrä ja poikkeuksellisten suurten porovahinkojen levinneisyys ja 2) poronlihan hinta. Porovahingot ja sitä myötä vahinkojen korvaussummat ovat olleen kasvusuunnassa koko Suomen EU-jäsenyyden ja sen myötä muuttuneet suojelupolitiikan ajan. Vuosituhannen vaihteessa vahinkojen korvaussummat olivat hetken alhaisemmalla tasolla, mutta vuodesta 2004 lähtenyt vahinkokorvausten nousu on ollut mittava. Tämä johtuu sekä vahinkomäärien jatkuvasta kasvusta että poronlihan suotuisasta hintakehityksestä.

Haaskakuvaus on lopetettava

Eryteisesti eteläisellä poronhoitoalueella harjoitettava petojen haaskakuvaus aiheuttaa petovahinkojen kasvua paikallisesti ja nostaa näin myös vahinkojen korvausmääriä. Tutkimustietoa haaskatoiminnan aiheuttamista vahingoista ja haitasta poronhoidolle ei ole. On kuitenkin päivänselvää, että alueilla, joilla petokannat ovat suuria, jo yksittäinen haaskakuvauspaikka kerää ympärilleen erittäin tiheän petokeskittymän. Petokeskittymien alueella ja läheisyydessä porovahinkojen määrä kasvaa.

Haaskapaikkojen kokoamat petokeskittymät sijoittuvat poronhoitoalueella jokseenkin poikkeuksetta äärimmäisen tärkeille, muutoin rauhallisille ja ihmisasutuksesta kaukana sijaitseville porojen laidunmaille, jolloin porot poistuvat näiltä laidunmailtaan pakon sanelemana. Tämä aiheuttaa porojen kulkeutumisen viljelyksille, pihapiireihin ja muutoin ihmistoiminnan läheisyyteen. Esimerkiksi Kuusamossa Oivangin paliskunnan alueella haaskakuvaus on selkeä pääsyy alueen piha- ja viljelysporo-ongelmille. Paliskunta on tiiviin ihmistoiminnan aluetta ja käytännössä kaikki rauhalliset laidunmaat ovat haaskapaikkojen käytössä. Maa- ja metsätalousministeriö on kuitenkin keskittynyt käskyttämään paliskuntaa aktiivisempaan toimintaan porojen pois pitämiseksi asutuksen liepeiltä sen sijaan, että olisi millään tavalla hakenut ratkaisua oireilun varsinaisiin syihin. Haaskatoiminta on lopetettava poronhoitoalueelta. Vaihtoehtoisesti haaskapaikkojen pitäjät on veloitettava aitaamaan alueet, joille alueen porot nimenomaisesti heidän toiminnastaan johtuen ei-toivotusti ohjautuvat.

Haaskapaikat aiheuttavat huomattavia menetyksiä poronhoidolle ja korvauspainetta valtiolle. Metsähallitus ei myönnä valtion maille haaskakuvauslupia poronhoitoalueella. Yksityismaiden osalta asian sääntely on olematonta. Haaskatoiminta tulee yksiselitteisesti kieltää poronhoitoalueella ja sen välittömässä läheisyydessä.

Poliisihallitus on perehtynyt lausuntopyyntönne liiteasiakirjoihin ja toteaa, ettei sillä ole asiassa lausuttavaa.

Rajavartiolaitos/Sisäministeriön rajavartio-osastolla ei ole oman toimialansa osalta lausuttavaa asetusluonnoksesta.

Sisäministeriö ilmoittaa, ettei sillä ole lausuttavaa maa- ja metsätalousministeriön lausuntopyyntöön.

SYKE toteaa, että ahman suojelutaso on Suomen alpiinisella alueella (Ylä-Lappi) suotuisa ja boreaalisella alueella (muu Suomi) epäsuotuisa, riittämätön (Suomen luontodirektiivin art. 17 mukainen raportointi EU:lle 2013). Tuoreimmassa vuoden 2015 nisäkkäiden uhanalaisuusarvioinnissa ahman IUCN:n kriteerien mukaista uhanalaisuusluokkaa laskettiin äärimmäisen uhanalaisesta (CR) erittäin uhanalaiseksi (EN) runsastuneen kannan vuoksi. Lajin uhanalaisuuden syynä on edelleen pieni populaatiokoko (luokassa EN lisääntymiskykyisten määrän raja-arvot 50-250 yksilöä). Kansallisesti ahma on metsästyslailla täysin rauhoitettu.

Muistiossa esitetyn Luonnonvarakeskuksen arvion mukaan Suomessa on noin 270-300 ahmaa (2017). Niistä 40-60 yksilöä elää kolmen pohjoisimman kunnan alueella. Koko poronhoitoalueella liikkui talvella 2017/2018 arviolta 120-140 ahmaa, poronhoitoalueen ulkopuolisen Suomen alueella noin 150-160 ahmaa.

Vuonna 2017 ahman tappamia poroja on kirjattu 3 076 kappaletta, joiden korvausarvo on yhteensä 7 miljoonaa euroa. Korvaussumma kasvoi edellisestä vuodesta 600 000 eurolla. Ahma aiheuttaa porovahinkoja enemmän kuin kaikki muut suurpedot yhteensä.

Asetusluonnoksen esitys mahdollistaisi ahmojen metsästyksen käynnistämisen edellisvuoden tapaan. Kyseessä on poikkeuslupiin liittyvän kiintiön määrittäminen, ei vielä lupa ahmojen tappamiselle. SYKE kuitenkin katsoo, että poikkeuslupia ei ole vielä syytä myöntää. Ahmakannan tilasta ei ole riittäviä tietoja metsästyksen tarpeellisuuden ja vaikutusten arvioimiseksi, vaikka ahmakanta ei ole pienentynyt edellisvuoden poikkeuslupien johdosta.

Ensisijaisesti on toteutettava ahmakannan hoitosuunnitelmassa (2014) todetut seuranta- ja tutkimustiedon lisäämiseksi tarvittavat toimenpiteet, kuten seurannan tehostaminen ja kehittäminen ja telemetrian käyttö. Samoin lisätutkimukset poikuetuotosta, ahman liikkuvuudesta, ahman aiheuttamista porovahingoista ja siirtoistutusalueiden ahmojen ekologiasta tarvitaan ennen kuin harkitaan poikkeuslupien myöntämistä.

Metsähallituksen Luontopalvelut kiinnittää huomiota siihen, että valmistelumuistiossa ei tuoda esiin sitä, että ahma on luontodirektiivin ensisijaisesti suojeltava laji, jonka suojelemiseksi jäsenvaltion on osoitettava erityisten suojelutoimien alueita. Ahma on ilmoitettu suojeluperusteeksi useille pohjoisella ja itäisellä poronhoitoalueella sijaitseville Natura-alueille. Esimerkiksi vuoden 2018 poikkeusluvilla metsästetyistä ahmoista puolet (4 yksilöä) kaadettiin Natura 2000 -alueilta (UK-puisto, Hammastunturin erämaa ja Lemmenjoen kansallispuisto). Kaikki em. Natura-alueet on katsottu erittäin tai hyvin tärkeiksi alueiksi ko. lajin suojelulle. Valmistelumuistiossa ei tuoda esiin, että poikkeusluvilla tapahtuvan toiminnan vaikutuksia tulee arvioida luonnonsuojelulain (1096/1996) 65 §: n edellyttämällä tavalla ennen poikkeuslupien myöntämistä.

Luonnonvarakeskuksen arvion mukaan poronhoitoalueella liikkui talvella 2017 /2018 arviolta 120 - 140 ahmaa, joista Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueilla arvioidaan erillislaskentojen ja pistehavaintojen

perusteella liikkuvan yhteensä noin 40 - 60 ahmaa, jotka kuuluvat Pohjoismaiden yhteiseen ahmapopulaatioon. Ahmakannan koosta ja tilasta on nykytietämyksessä epävarmuustekijöitä sekä puutteita, kuten Luonnonvarakeskus muistiossa toteaa ja siten useiden vuosien pyynnin yhteisvaikutuksia alueellisesti ja koko poronhoitoalueen kantaan on hyvin vaikea arvioida. Kahdeksan ahman pyynti poronhoitoalueella nykytiedon valossa arvioidusta 120-140 ahman kannasta on 5,7-6,6%, mikä lisätään suurempaan kokonaiskuolleisuuteen. Näin suurella kannan karsimisella erittäin uhanalaisen lajin kohdalla seurantatiedon keräämiseen tulisi panostaa nykyistä selvästi enemmän. Vain siten ratkaisuja asetuksessa ja poikkeuslupapäätöksissä voidaan tehdä parhaan mahdollisen tiedon valossa ja poistojen vaikutuksia alueellisesti esim. Natura- alueittain ja koko poronhoitoalueen kannan osalta voidaan arvioida riittävällä tarkkuudella. Seurantatiedon keräämisen tehostamista painotetaan myös Suomen ahmakannan hoitosuunnitelmassa ja tähän olisi nykytilanteessa syytä panostaa.

Metsähallituksen Eräpalvelut katsoo asetuksessa annetun kahdeksan ahman enimmäiskiintiön pohjoiselle ja itäiselle poronhoitoalueelle perustelluksi ahman porotalouselinkeinolle vuosittain aiheuttamien mittavien vahinkojen vähentämiseksi. Asetusluonnoksessa rajattuihin kuntiin kohdistui viime vuonna 99,4 % kaikista ahmavahingoista.

Asetusluonnoksessa esitetty kahdeksan ahman enimmäiskiintiö metsästysvuodelle 2018 - 2019 ei Eräpalveluiden mielestä vaaranna ahman suotuisan suojelutason saavuttamista. Luonnonvarakeskus arvion mukaan Suomessa oli talvella 2017-2018 270 - 300 ahmayksilöä ja kanta on ollut kasvanut noin 20 % edellisistä vuosista. Ahmakannan arvioidaan Suomessa moninkertaistuneen viimeksi kuluneiden 15 - 20 vuoden aikana.

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella antama ahmakiintiö ei ole poikkeusluvista päättävälle Suomen riistakeskukselle velvoite myöntää kyseinen määrä ahmalupia, vaan asetettu mahdollinen enimmäismäärä. Suomen riistakeskuksen tulee kuitenkin aina poikkeuslupaharkinnassaan perustaa päätöksensä metsästyslain 41 a § mukaisten poikkeuslupien myönnän edellytysten toteutumiseen ja mm. selvittää kohteena olevan ahmayksilön aiheuttamat vahingot. Tarkkaan kontrolloitu luvallinen, vaikkakin vähäinen metsästys vähentänee myös ahmoihin kohdistuvaa laitonta tappamista.

Metsähallituksen erävalvonnan havaintojen sekä erävalvonnalle vuosittain tulevien vihjeiden perusteella ahmakantaan kohdistuu erityisesti poronhoitoalueella laitonta ahmojen tappamista. Tämän merkitystä ahmakannan kokoon on kuitenkin vaikea arvioida, sillä nykyisillä erävalvonnan vähäisillä resursseilla suhteessa laajoihin alueisiin, on tekijöiden kiinni saaminen ja näytön kerääminen näihin tapauksiin äärimmäisen hankalaa. Ahman poikkeuslupapyynnin lupaehtojen valvonta ja pyynnin seuranta on kahtena keväänä työllistänyt poronhoitoalueen erätarkastajia merkittävästi ja muuta valvontaa on jouduttu vähentämään pyynnin aikana. Rajavartioston ja poliisin resurssit eivät käytännössä ole mahdollistaneet heidän osallistumistaan valvontaan. Erävalvonnalle tulisikin osoittaa lisäresursseja poikkeuslupapyyntitapahtumien laillisuuden varmistamiseksi sekä erityisesti laittoman tappamisen ehkäisemiseksi. Metsähallitus pitää tarpeellisena asetuksen esitystä, että sekä pyyntiinlähtöilmoitus että saalisilmoitus määrätään poikkeusluvan ehdoissa tehtäväksi myös Metsähallituksen erätarkastajalle.

Lapin liitto kannattaa MMM:n esitystä joka mahdollistaa rajoitetusti ahmojen vahinkoperusteisen poistamisen porovahinkojen vähentämiseksi. Pidämme toivottavana, että asetus saatetaan voimaan jo vuoden 2018 aikana. Lisäksi Lapin liitto kannattaa ministeriön linjausta olla kehittämättä reviiripohjaista korvausjärjestelmää ahmalle. Reviiripohjaisen järjestelmän haasteet liittyvät erityisesti korvausten oikeudenmukaiseen kohdentamiseen ahmojen liikkua yli paliskuntien rajojen.

Haluamme korostaa, että ahmojen aiheuttamien porovahinkojen saattaminen kohtuulliselle tasolle edellyttää ministeriön esitystä (8 kpl.) suuremman sallitun saalismäärän asettamista. Huomionarvoista on, että kiintiön asettaminen ei itsessään johda yhdenkään ahman poistoon. Perustuen kokemuksiin aiemmilta metsästysvuosilta 2015-2017 ja Luken arvioon ahmakannan vahvasta runsastumisesta (n. 20 %) Lapin liiton suositus on, että kiintiön tulisi olla vähintään 20 yksilöä.

Esitetty kahdeksan yksilön kiintiö vaikuttanee ainoastaan paikallisesti vahinkojen määrään, mutta vaikutukset kaikkiin poronhoitoalueen ahmavahinkokertymiin lienevät hyvin rajalliset. Pidämme tärkeänä että tarvittaessa asetus olisi laajennettavissa koko poronhoitoaluetta koskevaksi.

Lapin laajat erämaat ja harva havainnoitsija- ja tieverkosto asettavat haasteita petojen havainnoinnille. Ahmojen kanta-arvioiden määrittämiseksi on tärkeää että tutkimukselle osoitetaan riittävät resurssit.

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus toteaa, että lausuntoaika on lyhyt (14.12.2018-2.1.2019) ottaen huomioon joulun ajan pyhistä ja lomista johtuvat vapaat. Lausuntopyyntöissä todetaan, että poikkeuksellisen lyhyt lausuntoaika johtuu ahman lisääntymisajasta. Vastaava asetus on annettu vuosina 2017 ja 2018. ELY-keskuksen näkemys on, että vuoden 2019 asetuksen valmistelu on aloitettu liian myöhään. Lyhyt lausuntoaika voitaisiin välttää valmistelun aikaistamisella esimerkiksi lokakuulle, jolloin lausuntoaika on riittävän pitkä eikä lausunnonantoon varattua aikaa entisestään lyhennä joulun ja vuodenvaihteen pyhät.

ELY-keskuksen Elinkeino, työvoima ja osaaminen -vastuualue ja Ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue ovat valmistelleet lausunnon ja toteavat asetusluonnoksesta ja sen valmistelumuistiosta lausuntoaan seuraavaa.

Elinkeino, työvoima ja osaaminen -vastuualue

ELY-keskuksen Elinkeino, työvoima ja osaaminen -vastuualue pitää poikkeusluvalla sallittavaa ahman metsästystä porotalouselinkeinon näkökulmasta hyvin perusteltuna. Ahmayksilöitä tulee voida poistaa erityisen merkittävien porovahinkojen vähentämiseksi.

Ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue

Ahma on erittäin uhanalainen, EU:n luontodirektiivin (92/43/ETY) liitteen II priorisoitu laji eli EU:n tärkeänä pitämä, ensisijaisesti suojeltava laji, jonka suojelussa Euroopan Unioni on erityisvastuussa ja jonka suojelemiseksi jäsenvaltion on osoitettava suojelutoimien alueita. Tämä todetaan myös asetuksen valmistelumuistiosta, mutta edelleen asetuksen valmistelussa puuttuu luonnonsuojelulain (1096/1996) 10 luvun mukainen Natura- vaikutusten tarkastelu. ELY-keskus on metsästysvuoden 2017-2018 asetusluonnoksesta antamassaan lausunnossa kiinnittänyt ministeriön huomiota tähän puutteeseen ja tuonut esille jo silloin, että pohjoisellaitäisellä poronhoitoalueella Lapissa on 28 Natura-aluetta, joiden suojeluperusteena on ahma. Alueet ilmenevät oheisesta kartasta (Liite 1).

Natura 2000 -alueilla on voimassa heikentämiskielto, jonka mukaan suojeluperusteena olevia luonnonarvoja ei saa merkittävästi heikentää. Luonnonsuojelulain 65 §:n mukaan, jos hanke tai suunnitelma

joko yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa todennäköisesti merkittävästi heikentää valtioneuvoston Natura 2000 -verkostoon ehdottaman tai verkostoon sisällytetyn alueen niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty tai on tarkoitus sisällyttää Natura 2000 -verkostoon, hankkeen toteuttajan tai suunnitelman laatijan on asianmukaisella tavalla arvioitava nämä vaikutukset. Sama koskee sellaista hanketta tai suunnitelmaa alueen ulkopuolella, jolla alueen suojeluperusteena oleville arvoille merkittäviä haitallisia vaikutuksia.

Luvan myöntävän tai suunnitelman hyväksyvän viranomaisen on valvottava, että 1 momentissa tarkoitettu arviointi tehdään. Viranomaisen on pyydettävä arvioinnista lausunto elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta ja siltä, jonka hallinnassa luonnonsuojelualue on.

Asetuksen valmistelua rasittaa luonnonsuojelulain vastainen menettelyvirhe, joka johtaa ja on vuosina 2017 ja 2018 myönnettyistä poikkeusluvista johtanut siihen, että lupaa myönnettäessä ei ole luonnonsuojelulain mukaisesti selvitetty metsästyksen vaikutusta kunkin Natura-alueen suojeluperusteena olevaan ahmakantaan. Luonnonsuojelulain 65 §:n, joka perustuu luontodirektiivin 6 artiklan 3 kohtaan, edellyttää Natura-arviointia tai ainakin sen selvittämistä, ylittykö laissa tarkoitettu arviointikynnys.

Lausunnon liitteenä on kaksi karttaa (Liitteet 2 ja 3) aiempina metsästysvuosina toteutuneista pyynneistä Natura 2000 -alueilla, joiden suojeluperusteena on ahma.

Keväällä 2017 toteutuneet:

Pyyntipaikka 1, Käsivarren erämaa FI 130 0105
 Pyyntipaikka 2. Tarvantovaaran erämaa FI 130 0118
 Pyyntipaikka 3. Pallas-Ounastunturi FI 130 0101
 Pyyntipaikka 4. Lemmenjoen kansallispuisto FI 130 0201
 Pyyntipaikka 5. Hammastunturin erämaa FI 130 0203
 Pyyntipaikat 6.-7. UK-puisto-Sompio-Kemihaara FI 130 1701

Keväällä 2018 toteutuneet:

Pyyntipaikat 4 ja 6 UK-puisto-Sompio-Kemihaara FI 130 1701
 Pyyntipaikka 5, Hammastunturin erämaa FI 130 0203
 Pyyntipaikka 7, Lemmenjoen kansallispuisto FI 130 0201

Osasta Natura-alueilla (Hammastunturi, UK-puisto, Lemmenjoen kpu) ahmakannaksi on arvioitu 1-5 yksilöä. ELY-keskus ei pidä poissuljettuna sitä, heikentääkö pyynti merkittävästi Natura-alueen ahmakantaa. Ympäristö -vastuualue viittaa Euroopan yhteisön tuomioistuimen (EUTI) ratkaisuun C-127/02 (ns. Waddensee), jonka mukaan Natura-arviointi tulee tehdä, ellei objektiivisiin seikkoihin perustuen ole poissuljettua, että kyseessä oleva suunnitelma tai hanke vaikuttaisi alueen suojeluperusteisiin merkittävästi erikseen tai yhdessä muiden hankkeiden tai suunnitelmien kanssa. Ahman pyynti voidaan hyväksyä vasta sitten, kun tieteellisen arvioinnin perusteella ei jää järkevää epäilyä pyynnin haittomuudesta lajin suojeluun kullakin Natura-alueella, jonka suojeluperusteena ahma on. Kun on epävarmaa, että tällaisia vaikutuksia ei ole, viranomaisten on evättävä pyydetty lupa.

ELY-keskus pitää välttämättömänä sitä, että asetuksen valmistelussa raportoidaan edellisinä metsästysvuosina toteutetun metsästyksen vaikutus ahman suojeluun em. Natura 2000-alueilla ja ohjataan lupaviranomaista, Suomen riistakeskusta noudattamaan päätöksenteossa luonnonsuojelulain Natura 2000 -säännöksiä. Menettely on Natura-lainsäädännön noudattamisen osalta ollut puutteellista.

Muun tyydyttävän ratkaisun puuttuminen

Valmistelumuiston perusteena on pääasiassa muun tyydyttävän ratkaisun puuttuminen. Ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue viittaa Suomen ahmakannan hoitosuunnitelmaan, jossa petovahinkojen vähentämiseksi esitetään mm. porojen tehostettua paimentamista ja ahmojen siirtoistutusten lisäselvitystarpeita. Ahman aiheuttamien porovahinkojen vähentämisessä erittäin uhanalaisen lajin rauhoituksesta poikkeamisen tulisi olla viimesijaisin keino.

Porovahinkojen vähentäminen ja tiedot ahmakannasta

Tiedot ahmakannan nykytilasta ovat puutteelliset. Luonnonvarakeskuksen (LUKE) arvion mukaan poronhoitoalueen ahmakantaa on vaikea arvioida, koska kyseessä on suuri alue ja petoyhdysheikkilöitä on vähän. Myös ahmakannan hoitosuunnitelmassa on todettu tarve tehostaa seurantatiedon keräämistä. Ahma on edelleen erittäin uhanalainen laji, vaikka lajin uhanalaisuusluokkaa muutettiin viimeisessä uhanalaisia nisäkkäistä koskevassa luokituksessa lisääntymiskykyisten yksilöiden määrän (70-80 yksilöä) perusteella äärimmäisen uhanalaisesta (CR) erittäin uhanalaiseksi (EN).

Ahmavahinkojen estämisen pitää perustua kattavaan tietoon ahmakannan koosta alueittain ja hyvin harkittuihin suunnitelmiin, jotta mahdollisella kannan vähentämisellä saavutetaan halutut tulokset. Kokonaissuunnittelussa tulee edistää ahmakannan hoitosuunnitelman toimenpiteitä, mm. selvittää syyt ahman aiheuttamien vahinkojen vuosittaisiin vaihteluihin ja lisätä ahman aiheuttamien vahinkojen maastotarkastuksia.

Pyyntituloksista tiedottaminen

ELY-keskus pitää välttämättömänä, että Suomen riistakeskus toimittaa tiedot Natura-alueilla toteutuneista pyynneistä myös ELY-keskukselle. ELY-keskus on alueellinen Natura 2000 -viranomainen, jonka tehtävänä on valvoa Natura-alueiden suojelun toteutumista. Vuosina 2017 ja 2018 tiedot myönnettyistä poikkeusluvista ja pyyntien tuloksista on toimitettu ELY-keskukselle vasta ELY-keskuksen pyydettyä niitä Suomen riistakeskukselta.

Muuta

Ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue pitää edelleen tarpeellisena, että reviiriperusteisen korvausjärjestelmän selvittämistä jatkettaisiin tai asetusluonnoksessa perusteltaisiin, miksi reviiriperusteisen korvausjärjestelmän selvittämistä ei voida toteuttaa Lapin alueella.

MTK toteaa, että maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa vahvistetaan suurimmat sallitut saalismäärät ahman rauhoituksesta poikkeamiseksi sekä eräitä aluerajoituksia. Lukumäärällisesti esitetään asetuksen voimassaoloajalle kahdeksan yksilön ahmakiintiötä pohjoiselle ja itäiselle poronhoitoalueelle. Määrä olisi sama kuin metsästyskaudella 2016-2017, joka oli myös laatuaan ensimmäinen kausi, jolle lupakiintiötä on osoitettu. Suomessa ahma on ollut kokonaan rauhoitettu vuodesta 1982 aina vuoteen 2017 saakka.

Luonnonvarakeskus arvioi Suomessa olevan 270 - 300 ahmaa talvella 2017/2018. Arvio on noin 20 % suurempi kuin talvia 2016/2017 ja 2015/2016 koskeva arvio (220 - 250). Poronhoitoalueella liikkui talvella 2017/2018 arviolta 120 - 140 ahmaa, poronhoitoalueen ulkopuolisen Suomen alueella noin 150 - 160 ahmaa. Ahmojen lukumäärä on moninkertaistunut viimeksi kuluneiden 15-20 vuoden aikana ja kanta on levittäytynyt kohti Etelä- ja varsinkin Itä-Suomea.

Ahman aiheuttamat vahingot ovat tyypillisesti porovahinkoja. Suomessa kirjattiin vuonna 2017 ahman tappamia poroja 3076 (vuonna 2016: 2796) ja laskennallinen vahinko oli noin 7 miljoonaa euroa (2016 vastaava luku noin 6,4 miljoonaa euroa). Vuoden 2018 aikana (11.12.2018 mennessä) ahman tappamia poroja on ilmoitettu 2 283 kappaletta. Vahinkojen määrä on todennäköisesti laskenut huomattavasti vuonna 2018.

MTK:lla ei ole huomautettavaa tehtyyn esitykseen. Tulevina vuosina on varauduttava lupakiintiön kasvattamiseen ahmakannan vahvistuessa.

Suomen riistakeskus kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa luonnoksesta maa- ja metsätalousministeriön asetukseksi poikkeusluvalla sallittavasta ahman metsästyksestä metsästysvuonna 2018-2019. Asetusluonnoksessa esitetään suurimmaksi sallituksi saalismääräksi kahdeksaa ahmaa metsästysvuonna 2018-2019. Suomen riistakeskus esittää, että poikkeusluvalla sallittavan ahman-metsästyksen suurin sallittu saalismäärä voisi olla jonkin verran kahdeksaa yksilöä suurempi, jotta ahmojen aiheuttamia porovahinkoja voitaisiin tehokkaammin vähentää. Suurin sallittu saalismäärä ei ole määrä, joka tulisi saavuttaa, vaan se asettaa Suomen riistakeskuksen lupaharkinnalle ahmojen määrää koskevan rajoituksen, jonka puitteissa voidaan tapauskohtaiseen harkintaan perustuen myöntää vahinkoperusteisia poikkeuslupia pahimmille vahinkoalueille erityisen merkittävien vahinkojen estämiseksi.

Suomen riistakeskus toteaa, että ahman aiheuttamat porovahingot ovat edelleen olleet suuret ja ahmojen vuonna 2018 tappamien porojen määrä tulee olemaan suunnilleen vuoden 2017 tasolla. Parhailtaan eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys riistavahinkolain muuttamisesta (HE 263/2018), jossa poikkeuksellisen suuresta porovahingosta maksettavaa erityistä korvausta koskeva pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Muutosesityksen mukaan ns. Lex Halla -korvausta ei enää vuoden 2018 vahingoista maksettaisi, jolloin porovahinkojen korvausmäärä laskisi noin 2,96 miljoonaa euroa, mikä todennäköisesti mahdollistaisi kaikkien vahinkojen korvaamisen täysimääräisesti.

Suomen riistakeskus yhtyy muistiossa todettuun, että ahmojen aiheuttamien porovahinkojen ehkäisemiseksi ei ole metsästyksen ohella käytännössä toteutettavissa muita tyydyttäviä ratkaisuja, sillä vapaasti laiduntavien porojen suojaaminen on käytännössä mahdotonta, ja vahinkoja syntyy porojen paimennuksesta huolimatta.

Muita tyydyttäviä ratkaisuja pohdittaessa porovahinkoja aiheuttavien ahmojen siirrot edellyttäisivät siirroille soveltuvia vastaanottoalueita ja myönteistä suhtautumista siirtohankeeseen poron-hoitoalueen eteläpuolisilla alueilla. Suomen riistakeskus yhtyy ministeriön muistiossa ja ahmakannan hoitosuunnitelmassa todettuun, että siirtoistutuksiin voitaisiin ryhtyä vain, mikäli paikallisen väestön asenteet hanketta kohtaan ovat riittävän myönteisiä. Sen lisäksi, että paikallisen väestön suhtautuminen siirtoihin on aiemmissa selvityksissä (esim. Pohjois-Savo, Keski-Suomi) ollut varsin kielteinen, on myös syytä huomioida ahmakannan luontainen levittäytyminen ja runsastuminen viime vuosina näillä alueilla. Muutamien yksilöiden siirroilla ei siten olisi käytännössä merkitystä kyseisten alueiden tai muun eteläisen Suomen ahmakannalle ja sen kehittymiselle edelleen suotuisaan suuntaan. Uuden tutkimustiedon valossa Tunturi-Lapin ja Itä-Suomen ahmakannat eroavat geneettisesti toisistaan.

Huomiot Luonnonvarakeskuksen lausunnosta ja Suomen ahmakannan kehityksestä

Kuten ministeriön asetusmuistion kuvasta 3 voi havaita, ahmahavaintoja tehdään nykyään lähes koko maassa poronhoitoalueen eteläpuolella. Ahmahavaintojen määrä on lisääntynyt erityisesti Itä-Suomen alueella, johon asetusmuistioon sisältyvän Luonnonvarakeskuksen Suomen ahma-kannasta antaman lausunnon mukaan kuuluvat poronhoitoalueen ulkopuolinen osa Kainuusta sekä Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan alueet. Voidaan todeta, että aiemmin varsin erillinen 1980- ja 1990-luvun istutuksista alkunsa saanut Länsi-Suomen ahmakanta on viime vuosina levittäytynyt laajalti ja kohdannut idästä levittäytyneen ahmakannan, joka on puolestaan yhteydessä Luoteis-Venäjän ahmakantaan. Viime vuosina ahmahavainnot

ovat yleistyneet etelärannikkoa myöten. Tassuun kirjattuihin havaintoihin sekä riistakolmioiden talvilaskentoihin pohjautuvaan Luonnonvarakeskuksen laskelmaan perustuen Suomen riistakeskus toteaa, että Suomen ahmakanta on kehittynyt suotuisasti boreaalisella eliömaantieteellisellä vyöhykkeellä. Alpiinisen vyöhykkeen ahmakanta on puolestaan jo suotuisalla suojelutasolla.

Riistakolmioiden talvilaskentoihin pohjautuvan laskelman mukaan ahmakannan kehitystrendi on ollut 2000-luvun aikana nouseva myös poronhoitoalueella Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien eteläpuolisella alueella. Ylä-Lapin kolmen kunnan osalta 40-60 ahman kanta-arvio pohjautuu Metsähallituksen ja paliskuntien yhteisiin erillislaskentoihin. Koko poronhoitoalueen ahmakanta on tuoreen lausunnon mukaan 120 - 140 ahmaa. Suomen riistakeskus toteaa, että poronhoitoalueen osalta haasteena kannanarvioinnin suhteen voidaan yhä pitää poronhoitoalueen pinta-alan nähden varsin harvaa petoyhdyshenkilöverkostoa. Petoyhdyshenkilöiden kirjaamien ahmahavaintojen määrät ovat kuitenkin lisääntyneet viime vuosina myös poronhoitoalueella. Poronhoitoalueen ulkopuolisen Suomen alueella on noin 150 - 160 ahmaa. Koko Suomen koskeva arvio on noin 20 % suurempi kuin talvia 2016/2017 ja 2015/2016 koskeva arvio (220 – 250). Luken tuottamalla kanta-arviolla on suuri merkitys arvioitaessa poikkeuslupien mitoituksen suhdetta ahmakantaan.

Vahinkomäärät ja vahinkojen täysimääräinen korvaaminen

Suomen riistakeskus toteaa, että asetuksessa määritellyn suurimman sallitun saalismäärän kohdentaminen pohjoisen ja itäisen poronhoitoalueen kannanhoitoalueelle on perusteltua erityisen merkittävien porovahinkojen vähentämiseksi ja valtion talousarvioon petokorvauksiin varattujen määrärahojen riittämiseksi jatkossa täysimääräisiin porovahinkokorvauksiin EU-komission asettama 10 miljoonan euron maksuvaltuus huomioiden.

Alueellisten riistaneuvostojen näkökannat

Tämän lausunnon valmistelua varten pyydettiin ja saatiin kannanottoja Lapin, Kainuun ja Oulun alueellisilta riistaneuvostoilta. Alueellisten riistaneuvostojen kannanotot ovat Suomen riistakeskuksen lausunnon liitteenä. Alueelliset riistaneuvostot esittivät, että ahman aiheuttamien porovahinkojen vähentämiseksi kiintiön tulisi olla suurempi, 12 – 16 yksilöä. Sekä Lapin että Oulun alueellisessa riistaneuvostossa yksi jäsen piti esitettyä kahdeksan yksilön kiintiötä sopivana. Muut alueellisten riistaneuvostojen esiin nostamat näkökulmat ilmenevät lausunnon liitteenä olevista kannanotoista.

Yksityiskohtaiset huomiot asetusluonnoksista

Suomen riistakeskus toteaa huomionaan, että asetusluonnoksen ruotsinkielisen version tiedostonnimestä on virheellisesti mainittu ilves.

Lopuksi

Suurin osa valtion suurpetovahinkojen korvaamisen momentille varatuista määrärahoista on jo vuosia kohdentunut ahman aiheuttamien porovahinkojen korvaamiseen. Käytännössä ahman aiheuttamat vahingot ovat olleet vuodesta riippuen lähes yhtä suuret tai jopa suuremmat kuin muiden suurpetojen aiheuttamat vahingot yhteensä. Suomen riistakeskus toteaa täten, että ahman aiheuttamien vahinkojen vähentämisellä on edelleen talousarvioon varattujen määrärahojen puitteissa suuri vaikutus petovahinkojen korvaamiseen täysimääräisenä porovahinkojen osalta.

Eryyksen merkittävää vahinkoa aiheuttavien ahmojen poikkeusluvanvarainen vahinkoperusteinen metsästyks voidaan nähdä kohdennettuna toimenpiteenä pahiten ahmavahingoista kärsivien paliskuntien, tokkakuntien ja yksittäisten poronomistajien elinkeinon jatkuvuuden ja kannattavuuden turvaamiseksi. Poronhoitoalueen alueelliset riistaneuvostot ovat esittäneet kiintiön suurentamista, jotta porovahinkoja voitaisiin tehokkaammin vähentää.

Suomen riistakeskus toteaa, että asetusluonnoksessa esitettyä jonkin verran suuremman suurimman sallitun saalismäärän toteutuminen täysimääräisenäkään ei vaarantaisi ahman suotuisan suojelun tason säilymistä (alpiininen vyöhyke) tai saavuttamista (boreaalinen vyöhyke) koskevaa tavoitetta lajin luontaisella levinneisyysalueella. Molemmilla eliömaantieteellisillä vyöhykkeillä on riittävästi elinympäristöä ja kannan kehitys osoittaa, että ahmalla on paikkansa Suomen luonnossa niin tuntureilla kuin metsäalueellakin.

Suomen riistakeskus korostaa lopuksi, että ahmakannan seurantaan ja tutkimukseen tulisi jatkossa panostaa entistä enemmän (myös poronhoitoalueella), jotta saadaan lisää ja tarkempaa tietoa sekä ahmakannasta että ahman aiheuttamiin porovahinkoihin vaikuttavista tekijöistä. Suomen riistakeskus kiittää muistiossa esitettyä, että Luonnonvarakeskus on käynnistänyt hankkeen ahmakannan arvioinnin menetelmien kehittämiseksi.

Alueellisten riistaneuvostojen kannanotot

Lappi

Lapin alueellinen riistaneuvosto katsoo, että ahman aiheuttamien porovahinkojen vähentämiseksi kiintiön tulisi olla suurempi (12-16 kpl). Yksi edustaja katsoi esitetyn 8 kpl kiintiön riittäväksi.

Tälläkin määrällä ahmakanta todennäköisesti jatkaa kasvua ja porovahingot mahdollisesti nousevat. Vahinkojen noustessa myös laittoman pyynnin mahdollisuus kasvaa.

Mikäli kiintiötä nostetaan, lupien painotus tulisi käyttää alueelle, jossa ahmakanta jo täyttää luontodirektiivin asettamat suotuisan suojelutason vaatimukset, eli ns. alpiiniselle eliömaantieteelliselle vyöhykkeelle, pohjoisimmalle osalle Lappia (Ylä-Lappi). Tällä alueella kannan kehityssuunnan on arvioitu olevan kasvava. Lisäksi alueneuvosto toteaa, että ahmakannan seuranta ja kannanarviointia tulisi kehittää koko Suomessa.

Oulu

Oulun alueellisen riistaneuvoston näkemyksen mukaan ahman porotaloudelle aiheuttamien vahinkojen määrä on niin huomattava, että porovahinkojen vähentämiseksi kiintiön tulisi olla suurempi kuin asetusluonnoksessa esitetään. Yksi edustaja katsoi, että asetusluonnoksen 8 kpl kiintiö on riittävä. Suurempi kiintiö ei todennäköisesti, vaaranna kannan runsastumista, koska huomattava osa ahmakannasta elää jo nyt poronhoitoalueen ulkopuolella.

Yhden edustajan näkemyksen mukaan vahinkoperusteisia poikkeuslupia tulisi voida käyttää myös laajemmalla alueella poronhoitoalueesta, siellä missä poikkeuksellisen suuria ahman aiheuttamia porovahinkoja esiintyy.

Kainuu

Aluetoimistoon toimitettiin seitsemän jäsenen kommentit. Niissä pidettiin luonnoksessa esitettyä kiintiötä liian pienenä. Keskeisimpänä syynä tähän arvioitiin olevan Luken alakanttiin tehdyt arviot ahmakannasta. Tämän epäiltiin johtuvan siitä, että ahmahavaintojen kirjaaminen on ollut puutteellista, koska jälkihavaintojen runsauden vuoksi petoyhdyshenkilöt eivät ole enää jaksaneet kirjata havaintoja Tassuun. Poronhoitoalueen kiintiöksi esitettiin 16 ahmaa, koska luonnoksessa esitetyllä kiintiöllä ei pystytä riittävästi vähentämään ahmojen aiheuttamia porovahinkoja. Lisäksi pyydettiin kiinnittämään huomiota ahmojen aiheuttamiin haittoihin poronhoitoalueen ulkopuolella, jossa ahmojen on todettu usein vierailevan pihapiireissä ja aiheuttavan tappioita myös metsäpeurakannalle.

Luonnonvarakeskus (Luke) arvioi Suomen ahmakannan olleen talvella 2017/2018 noin 20 % suurempi kuin talvella 2016/2017, noin 270 - 300 yksilöä. Näistä arviolta 120 - 140 yksilöä liikkui poronhoitoalueella. Suomen ahmakannan yksilölukumäärän arvioitiin selvästi runsastuneen viimeksi kuluneiden 15 vuoden aikana. Kannan runsastuminen oli voimakkainta poronhoitoalueen ulkopuolisessa Itä-Suomessa. Ahmakannan yksilömäärää koskeva arvio perustui riistakolmioaineistoihin sekä Metsähallituksen ja paliskuntien kolmessa pohjoisimmassa kunnassa (Enontekiö, Inari, Utsjoki) yhdessä suorittamiin erillislaskentoihin. Ahmakannan

kehitystä kuvaavan arvion pohjana oli ensisijaisesti riistakolmiolaskentojen jälki-indeksi, joka antaa vertailukelpoisen tiedon vuosijaksojen välisten erojen tarkasteluun.

Suomen poronhoitoalueen ahmat kuuluvat kahteen eri populaatioon; ne ovat yhtäältä osa skandinaavista ahmakantaa, toisaalta osa suomalais-venäläistä kantaa. Vyöhyke, jossa on havaittu geneettistä erilaistumista, sijoittuu Suomessa Sallan korkeudelle (Esparza-Salas ym. 2017). Skandinaviassa oli vuonna 2011 noin 900 - 1200 ahmaa, joista Ruotsissa 580-780 ja Norjassa 340- 430 yksilöä (Chapron ym. 2014). Vuosina 2015-2017 Skandinavian kannassa arvioitiin olleen runsaat 800 yli vuoden ikäistä yksilöä. Euroopan puoleisessa osassa Venäjää arvioitiin olleen vuonna 2000 noin 1500 ahmaa (Landa ym. 2000).

Kahdeksan yksilöä käsittävän metsästyskuolleisuuden vaikutusta Suomen ahmakannan kehitykseen ei ole mahdollista tarkasti arvioida. Poronhoitoalueen ahmakannan seuranta tulisi tulevaisuudessa tehostaa niin, että kannan pentutuotosta saataisiin perusteltu arvio.

Asetusluonnoksen mukainen enimmäismäärä on 3,0 - 3,3 % Suomen ahmakannasta ja noin 5,7 - 6,7 % poronhoitoalueella liikkuvien ahmojen lukumäärästä. Ahman lisääntymispotentiaali on suhteellisen vaatimaton. Skandinaviassa naaras saa ensimmäiset pentunsa tavallisesti vasta 3 - vuotiaana. Pentueissa on keskimäärin vain 1,9 pentua, ja naaras lisääntyy yleensä vain joka toinen vuosi (Persson ym. 2005, Persson ym. 2_006). Nämäkin lähtökohdat huomioon ottaen on kuitenkin todennäköistä, ettei esitetty enimmäismäärä vaaranna ekologisesti kestävän kannanhoidon periaatetta.

Ahmojen aiheuttamat vahingot porotaloudelle ovat huomattavat. Ruotsalais-norjalaisessa tutkimuksessa (Mattisson ym. 2016) havaittiin ahman tappavan lähellä Suomen poronhoitoalueen pohjoisosia sijaitsevilla tutkimusalueilla Finnmarkissa ja Tromssan alueella talvella keskimäärin noin kaksi poroa kuukaudessa, ja kesällä jonkin verran enemmän.

Luke toivoo mahdollisesta metsästyksestä kertyvän mahdollisimman paljon kokemusperäistä tietoa, jota voidaan hyödyntää ahmakannan hoidossa. Metsästystapahtumat ja pyynnin mahdollinen valikoiva kohdistuminen paljon vahinkoa aiheuttaviin ahmayksilöihin olisi hyvä dokumentoida. Samalla olisi eduksi seurata metsästyksen vaikutusta ahman aiheuttaminen vahinkojen määrään.

Ahman metsästyksessä tulisi ottaa huomioon ahman lisääntymisajankohta. Naaraat synnyttävät yleensä helmikuussa ja maaliskuun alussa (Pulliainen 1968, Blomqvist 2001). Pennut itsenäistyvät emoistaan elokuussa (Vangen ym. 2001). Poikkeusluvalla sallittavassa ahmanmetsästyksessä tulisi välttää lisääntyvien naaraiden tappamista tammikuun ja elokuun välisenä aikana.

Luonnonsuojeluliitto Tapiola (jäljempänä Liitto) kiittää maa- ja metsätalousministeriötä lausuntopyyntöstä ja toteaa asetuseräluonnoksesta seuraavaa:

Menettelystä:

Liitto paheksuu syvästi ministeriön tapaa antaa asetuseräluonnos lausuntokierrokselle kesken joulunpyhien ja siten että lausuntoaikaa on jälleen vain noin kaksi viikkoa. Tämä menettely ei ole hyvän hallinnon mukaista ja vastoin perustuslain 20 §, jossa julkisen vallan tulee turvata mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöönsä koskevaan päätöksentekoon. Liitto on huomauttanut ministeriön käytännöstä jo useasti aikaisemmin ja tämä käytäntö tulee nyt vihdoin viimein korjata. Mitään ilmeistä perustetta käytännölle ei ole, viitaten ympäristöministeriön esityksestä annettuun lausuntoajan pidentämiseen.

Liitto on tehnyt 15.12.2018 ministeriön säädösvalmistelusta kantelun oikeuskanslerinvirastoon.

Nykytila

Alpiininen vyöhyke Suomen osalta on huomattavan pieni, joten ”suotuisa suojelutaso” alueella ei ole mikään saavutus, ottaen huomioon, että ahma on ollut koko 2000-luvun ajan uhanalainen. Ahmakannan

”moninkertaistuminen” taas ei kerro mitään lähtötason ollessa lähellä nollaa ja yksilömäärien edelleen pysytellessä hyvin pieninä, noin 300 yksilön tuntumassa. Päinvastoin, ahmakannan kasvu on ollut huolestuttavan hidasta, sillä lisääntymispotentiaali olisi paljon suurempi ja noin 20 vuoden aikana olisi tullut saavuttaa vähintään kaksinkertainen ahmakanta, jotta kehityksen voitaisiin katsoa olevan suotuisa. Luonnoksesta puuttuu kokonaan arviointi suhteessa kansalliseen uhanalaisuusluokitukseen. Se, että ahmakanta on jossain muualla elinvoimainen tai runsas ei poista sitä tosiseikkaa, että Suomi on vastuussa omasta biodiversiteetistään.

Luonnonvarakeskuksen mukaan ”poronhoitoalueen ahmakantaa on vaikea arvioida, koska kyseessä on suuri alue, jolta löytyy harvakseltaan petoyhdysmiehiä. Myös pentuehavaintoja tehdään vähän.” Näin ollen varovaisuusperiaate tulisi ehdottomasti huomioida, koska koko poronhoitoalueen ahmakannan tila näyttää olevan hyvin epävarma.

Suomen suurpetokantojen hoito perustuukin valitettavan paljon tapposuunnitelmiksi luonnehdittaviin ”hoitosuunnitelmiin”, eikä suinkaan luontodirektiiviin. Tämä kertoo jälleen siitä, että ministeriö on edelleen valitettavan kykenemätön ymmärtämään perustehtävänsä uhanalaisten ja luontodirektiiviin kuuluvien eliölajien osalta. Direktiivin tosiasiallinen tarkoitus ja henki on lajien suojeleminen, ei niiden hävittäminen.

Ahman aiheuttamat vahingot

Perustelu siitä, mitä esitetyllä kahdeksan (8) ahman tappamisella saavutettaisiin suhteessa petovahinkojen korvauksiin, on riittämätön. Ministeriö toistaa aiempina vuosina esittämänsä samaa litania muutaman sadan tuhannen euron säästöstä. Nyt kuvitteellisesti ministeriö ennustaa kaikkien vahinkojen olevan vaatimia.

Liitto on jo aiemmin vaatinut porovahinkojen eriyttämistä muista korvattavista petovahingoista ja nyt järjestelmä on tulossa järkevämmäksi riistavahinkolain uudistuksella. Kuten Liitto jo aiemmin esitti, tällä menettelyllä saadaan huomattavasti suuremmat säästöt kuin uhanalaisen ahman tappamisella. Edelleen poronhoitoalueen niin sanotuista ”petovahingoista” tarkastetaan vain murto-osa. Tutkimuksella on osoitettu, että petokorvausten hakemiseen sisältyy huomattava väärinkäytösten mahdollisuus. Vahinkotarkastuksia lisäämällä ja tehostamalla on mahdollisuus saada tosiasiallista säästöä aikaan. Vastaava menettely korvauskäytännöissä poronhoitoalueen ulkopuolelta ei tulisi missään muodossaan kyseeseen, jolloin järjestelmä ei ole tasapuolinen kaikille.

Taulukko 1: Ahman aiheuttamat porovahingot vuonna 2016. Lähde: Maa- ja metsätalousministeriö.

Taulukko 2: Ahman aiheuttamat porovahingot vuonna 2017. Lähde: Maa- ja metsätalousministeriö.

Kuten taulukoista 1 ja 2 voidaan havaita, ei kahdeksan (8) ahman tappamisella ole ollut mitään tosiasiallista vaikutusta maksettuihin petokorvauksiin. Ahman metsästyksen syytä tulee siis etsiä muualta. Koska kyseessä ei ole ravinnoksi käytettävä riistalaji, eikä vahinkoperusteisella luvalla metsästetty saalis jää ampujalleen, on vaikea löytää mitään motiivia menettelylle, kuin puhdas tahtotila, joka on motiivina sekä direktiivin, että metsästyslain 20§ vastainen.

Ministeriö ei ole pystynyt osoittamaan, että kahdeksan (8) ahman tappamisella saavutettaisiin minkäänlaista sosiaalista hyväksyttävyyttä (ahma tapettu moottorikelkalla yli ajamalla 2017), tosiasiallista vaikutusta petovahinkojen määrään tai korvauksiin, tai mitään muutakaan positiivista vaikutusta. Näin ollen ahman kiintiömetsästykselle ei löydy mitään hyväksyttäviä perusteita. Käytäntö on osoittanut, että ministeriön asettamat kiintiöt tulevat täyttymään huolimatta siitä ovatko hakemukset tarpeellisia vaiko eivät.

Esitys:

Liitto esittää, ettei uhanalaisen ahman metsästystä tule sallia ensinkään, edellä esitetyn perustein.

Saamelaiskäräjät toteaa, että ahmojen suurimmaksi sallituksi saalismääräksi pohjoiselle ja itäiselle poronhoitoalueelle esitetään asetuksessa yhteensä kahdeksaa yksilöä. Saamelaiskäräjät ymmärtää, että harvalukuisten suurpetojen saalismäärien osalta on noudatettava varovaisuutta, mutta huomauttaa samalla, että ahmojen määrä Suomessa on kaksinkertainen susien lukumäärään verrattuna ja susille

on myönnetty sosiaalisen sietokyvyn perusteella asetuksessa esitettyyn ahmakiintiöön nähden moninkertainen määrä poistolupia sellaisillekin alueille, joilla varsinaiset vahingot ovat sekä tapausten lukumäärällä että korvausten euromäärällä mitattuna vähäisiä. Lisäksi ahma on eniten poroja tappava ja vahinkoa aiheuttava suurpeto poronhoitoalueella. Näin ollen asetuksessa esitetty kahdeksan ahman kiintiö on Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan kohtuuttoman pieni.

Petokantojen hallinnassa on huomioitava alueelliset olosuhteet ja todelliset vahingot ensisijaisina poistolupien perusteina. Tämä on erityisen tärkeää silloin, kun vahinkojen korvaamiseen varatut määrärahat eivät riitä täysimääräisiin korvauksiin. Nykyinen tilanne saamelaisten kotiseutualueella on vakava - petojen määrä on lisääntynyt huomattavasti aiheuttaen poronhoitajille suuria tappioita. Vaikka petojen tappamia eläimiä korvataan, on rahoitus riittämätöntä. Myös petojen tappamien eläinten etsintä sekä ylimääräiset paimennuspäivät aiheuttavat poronhoitajille taloudellisia menetyksiä. Tilanteisiin, joissa ahman aiheuttamat tuhot nousevat kohtuuttomiin mittoihin, on oltava laillisia keinoja puuttua. Ahman aiheuttamia tuhoja on mahdollista rajata ainoastaan vahinkoa aiheuttavia yksilöitä poistamalla. Saamelaisten kotiseutualueella erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettujen alueiden ahmatuhoja on saatava rajattua, jotta saamelaisten edellytykset harjoittaa perinteisiä elinkeinojaan, ja sitä kautta oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin, toteutuvat. Saamelaisten kotiseutualueen ahmakannan koko vaikuttaa suoraan saamelaiseen poronhoitoon ja sitä kautta saamelaisen kulttuurin harjoittamisedellytyksiin. Saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää omaa

kieltään ja kulttuuriaan on turvattu mm Suomen perustuslaissa kuin kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissakin.

Saamelaisten kotiseutualueen ahmakanta on osa Skandinavian ja Venäjän elinvoimaiseksi määriteltyä populaatioita. Norjan ja Ruotsin ahmakantojen painopiste on Suomen vastaisilla raja-alueilla. Vuonna 2014 hyväksytyn ahmakannan hoitosuunnitelman³ mukaan *"Suomen ahmakanta ei vielä täytä luontodirektiivin asettamia suotuisan suojelutason vaatimuksia muualla kuin ns. alpiinisella vyöhykkeellä pohjoisimmassa osassa Lappia. Tunturi-Lapin (pohjoisen ja itäisen poronhoitoalueen kannanhoitoalueen pohjoisosan) ahmakanta onkin osa elinvoimaista Skandinavian ahmapopulaatioita. Lisäksi Itä-Lapin (pohjoisen ja itäisen kannanhoitoalueen Venäjään rajoittuvan osan) ahmakanta on osa Venäjän elinvoimaista ahmapopulaatioita"*. Hoitosuunnitelman mukaan pohjoisella ja itäisellä kannanhoitoalueella elinvoimainen ahmapopulaatio täyttää luontodirektiivin asettamat suotuisan suojelutason vaatimukset. Maa- ja metsätalousministeriön ahmakiintiöasetusta metsästysvuodelle 2018-2019 koskevasta muistiosta käy ilmi, että Suomen ahmakannan koon arvioidaan olleen talvella 2017/2018 noin 20 % suurempi kuin talvina 2016/2017 ja 2015/2016. Ahmojen määrän on myös arvioitu moninkertaistuneen viimeisen 15 vuoden aikana. Näihin tietoihin nojaten saamelaisten kotiseutualueelle ei Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan ole perusteltua säätää suurinta sallittua ahmojen saalismäärää.

Saamelaiskäräjät esittää ensisijaisesti, että lausunnossa aiemmin esiin tuotuihin seikkoihin nojaten saamelaisten kotiseutualueelle ei säädetä suurinta sallittua ahmojen saalismäärää metsästysvuodelle 2018-2019. Mikäli tämä ei ole mahdollista, Saamelaiskäräjät esittää, että ahmakiintiö on vähintään kaksinkertainen (16 yksilöä) asetuksessa esitettyyn nähden.

Ympäristöministeriö toteaa, että maa- ja metsätalousministeriö on valmistellut asetusluonnoksen, jonka mukaan metsästyslain (615/1993) 41 a §:n 1 momentissa tarkoitetun poikkeusluvan perusteella saaliiksi saatujen ahmojen määrä saa metsästysvuonna 2018–2019 olla enintään kahdeksan (8) yksilöä pohjoisella ja itäisellä poronhoitoalueella. Määrä olisi sama kuin metsästyskaudella 2016–2017. Poikkeuslupien myöntäminen perustuisi porovahinkojen mahdollisimman tehokkaaseen vähentämiseen. Metsästyslain 41 a §:n mukaan ahman rauhoituksesta voidaan poiketa porotaloudelle aiheutuvan erityisen merkittävän vahingon ehkäisemiseksi, jos muuta tyydyttävää ratkaisua ei ole eikä päätös haittaa lajin suotuisan suojelutason säilyttämistä lajin luontaisella levinneisyysalueella.

Ympäristöministeriö toteaa, että ahma on EU:n luontodirektiivin (92/43/ETY) liitteen II laji, jonka suojelemiseksi jäsenvaltion on osoitettava erityisten suojelutoimien alueita. Ahma on useiden Natura 2000 -alueiden suojelun perusteena pohjoisella ja itäisellä poronhoitoalueella. Luonnonsuojelulain 64 a §:n mukaan Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja ei saa merkittävästi heikentää. Ympäristöministeriö painottaa, että mikäli poikkeamislupia tulee harkittavaksi ja ne koskevat Natura 2000 -verkostoon kuuluvia alueita, joiden suojeluperusteena ahma on, tulee luonnonsuojelulain 10 luvun määräyksiä noudattaa. Suomen riistakeskuksen tulee siten ennen edellä mainittuja alueita koskevien poikkeamislupapäätösten myöntämistä varmistua siitä, että poikkeuslupin tapahtuva metsästys ei todennäköisesti merkittävästi heikennä niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi kukin alue on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon. Ympäristöministeriö on tuonut tämän edellytyksen esille jo aiemmin vastaavan, metsästysvuotta 2017–2018 koskevan asetuksen valmistelun yhteydessä (ympäristöministeriön lausunto 18.12.2017, Drno YM/228/04/2017).

Suomen luonnonsuojeluliiton mielestä asetusesitykseen liittyy vakavia biologisia ja oikeudellisia ongelmia. Metsästykselle on myös muita tyydyttäviä vaihtoehtoja, jotka tekevät poikkeusluvista turhia ja lainvastaisia. Ahman suojelua tulee kehittää muilla keinoilla.

Asetuksen biologisia ongelmia

Biologisesti ahmakanta ei ole kestävällä tasolla vaan laji on tuoreessa nisäkkäiden uhanalaisuusarvioinnissa (2015) erittäin uhanalainen. Tämän arvioinnin mukaan Suomen kanta ei saa niin paljoa täydennystä naapurimaista

Asetuksen oikeudellisia ongelmia

1) Asetuksen perusteet ovat tänä vuonna samat kuin viime ja edellisenä talvena. Tämä on ongelma myös suotuisan suojelutason kannalta.

2) Natura-säädöksiä ei ole mainittu koko muistiossa, mikä on selvä puute. Natura-alueiden oikeudelliset velvoitteet tulee huomioida myös MMM:n asetuksessa ja muistiossa. Muussa tapauksessa on todennäköistä, että tappolupia tullaan myöntämään viime vuoden tapaan myös Natura-alueille, joiden suojeluperusteena on ahma. Vuoden 2017 valituksessamme Pohjois-Suomen hallinto-oikeudelle arvostelimme tätä laajasti, eikä oikeuden päätöstä ole vielä tullut. Jos asetusta tarkastellaan luontodirektiivin 6.2 artiklan ja sen täytäntöön panneen LSL 64 a §:n näkökulmasta, ne edellyttävät asetukselta perusteita että poikkeusluvut eivät merkittävästi heikentäisi Natura-alueiden luonnonarvoja. Asiaa ei voi jättää riistakeskuksen poikkeuslupien varaan. Mikäli asetusta annetaan, luvat pitää alueellisesti rajata Natura-alueiden ulkopuolelle.

3) KHO:n ennakkoratkaisupyyntö KHO:2017:182 poikkeusluvista sisältää useita kysymyksiä, jotka soveltuvat myös ahmoihin. Näitä ovat mm.

- a) suotuisan suojelutason alueellisen arvioinnin edellytykset,
- b) voidaanko lupa myöntää ellei suojelutaso ole suotuisa,
- c) muun tyydyttävän ratkaisun sisältö.

- Vaikka ahma ei ole luontodirektiivin IV a -liitteen laji, kansalliset metsästyslain edellytykset ovat verrattavissa direktiivin edellytyksiin. Tämä todetaan myös muistiossa. Muistiossa todetaan lisäksi, että poikkeuksen edellytys ei ole se, että suojelutaso on suotuisa, vaan riittää jos sen saavuttamista koskeva tavoite ei vaarannu. Tämä on ristiriidassa KHO:n ennakkoratkaisupyyntönsä kanssa, jossa yksi kysymys on tämä: "Onko mahdollista, että luontodirektiivin 16 artiklan 1 kohdan edellytykset poikkeusluvan myöntämiseen täyttyvät siitä huolimatta, että lajin kannan suojelun tasoa ei asianmukaisen arvioinnin jälkeen voitaisi pitää direktiivissä tarkoitetulla tavalla suotuisana?"

- Jos vastaus edelliseen kysymykseen on myöntävä, minkälaisessa tilanteessa tämä voisi tulla kysymykseen?" Miksi KHO kysyisi asia EUTI:lta, jos tilanne olisi kuten MMM väittää?

Tässä tilanteessa on perusteltua jättää koko asetusta antamatta, koska se sisältää liikaa tulkinnanvaraisia kysymyksiä.

Muita tyydyttäviä vaihtoehtoja metsästykselle

1) Tehostetaan vahinkojen tarkistamista

Käsityksemme mukaan ahman porovahinkoja liioitellaan, vaikka vahinkojen sähköinen ilmoittaminen Riistavahinkorekisteriin on parantanut tilannetta.

Ahman metsästyksen sijasta kannattaisi panostaa porovahinkojen tarkistamiseen maastossa. Näin on saatu ennenkin aiheettomia hakemuksia karsittua ja korvausrahat riittämään.

2) Porokorvausten rahamäärän tarkastaminen

Todellinen ongelma ei ole ahmojen syömien porojen määrä vaan porovahinkokorvausten voimakkaasti korotettu hinta. Korvauksien tuntuva nostaminen ei ole johtanut siihen, että ahman hyväksyttävyyttä olisi parantunut vaan päinvastoin vielä lisäksi halutaan tappolupia.

Rahakysymys on täysin ihmisten eli yhteiskunnan sisäinen asia. Sen ratkaisemiseksi ei tarvitse tappaa ahmoja.

Jos todellisia vahinkoja on paljon, Luonnonsuojeluliitto on valmis puolustamaan tarvittaessa myös korvausmäärärahojen korotusta. Jos petokorvausten määrän nosto edellyttää notifikaatiota EU:lle, Luonnonsuojeluliitto on valmis tukemaan asiaa Komission suuntaan.

3) Ahmojen tappamisen sijaan niitä kannattaa siirtää

On parempi siirtää ahmoja kuin tappaa niitä. Imettävää naarasta ei kuitenkaan pidä edes siirtää. Ahma ei ole aiheuttanut kiistoja alueilla, joille ne ovat luontaisesti siirtyneet.

4) Reviiripohjainen korvausjärjestelmä kokeiluun

Paras, yksinkertainen ja kaikille helpoin ratkaisu siihen on esitetty reviiripohjainen korvausjärjestelmä. Reviirikohtaista korvausjärjestelmää voitaisiin kokeilla pahimmilla ongelma-alueilla tappamisen sijasta. Kokeilussa voitaisiin testata suurpetojen ja porovahinkojen määrää sekä korvausten riittävyyttä. Tätä kokeilua tulee kiirehtiä. Jos kokeilu vaatii säädösmuutoksia, niiden valmistelu on välttämätöntä aloittaa.

Lupaehtoihin selkeyttä, lupia vain riistahallinnon ammattilaisille ja kokonaiskuolleisuus hallintaan

Ahman ja suden poikkeuslupien käytössä on ammuttu ahmanaaraita ja suden alfayksilöitä. Jos poikkeuslupia halutaan antaa, näihin ongelmiin on kaksi ratkaisua:

1) Jos tappolupia myönnetään, ahmanaaraiden (ja vastaavasti suden alfayksilöiden) suojele tulee säätää yksiselitteisiksi ja velvoittaviksi lupaehdoiksi. Esimerkiksi ahmayksilö pitäisi nukuttaa ja varmistua siitä, että kyseessä ei ole lisääntymisikäinen naaras. Ahman kohdalla tämä olisi toteutettavissa ammattilaisten voimin.

2) Ahman ja suden tappolupien käyttö on aika siirtää yksinomaan Suomen riistakeskuksen, Luonnonvarakeskuksen tai Metsähallituksen riista-ammattilaisille. Näin voidaan nykyistä paremmin varmistua, että pyynti kohdistuu oikeaan yksilöön. – Jos tämä vaatii muutoksia metsästysoikeuksia koskeviin säädöksiin, luvat voidaan rajata valtion alueille kunnes yksityismaita koskevat säädökset saadaan valmiiksi. Samalla tulee ratkaista myös pannoituslupia koskeva ongelma, joka liittyy metsästysoikeuksiin.

3) Asetuksessa ei ole samanlaista ahman ihmisen aiheuttamaa kokonaiskuolleisuutta säätelevää säädöstä kuin susiasetuksessa. Jos asetus annetaan, sen 3 §:ään tulee lisätä: "Edellä 1 §:ssä säädettyyn määrään luetaan poliisin määräyksellä poistetut, liikenteessä tai muutoin tietoon tulleet kuolleet ahmat."

Ahman suojelun muita kehittämiskeinoja

1) Kestävin ratkaisu eteläisen poronhoitoalueen muidenkin suurpeto-ongelmiin on siirtää poronhoitoalueen eteläraja pohjoisemmaksi. Esimerkiksi Hallan ja Hossa-Irnin paliskuntien poronomistajille tulisi maksaa luopumiskorvauksia. Näin säästettäisiin pitkällä tähtäimellä paljon petokorvausvaroja. Samalla saataisiin lisää tilaa uhanalaisille suurpedoille ahmalle ja sudelle sekä metsäpeuralle.

2) Toissijaisesti jos poronhoitorajan eteläraja ei nosteta, tulee eteläisten paliskuntien vapaata laidunnusta rajoittaa ja niille asettaa tarhauspakko. Petokorvauksia maksettaisiin silloin ainoastaan tarhan sisäpuolella

tapahtuneista vahingoista. Huomattakoon, että myös MTK on tehnyt esityksen tällaisista muutoksissa eteläisellä poronhoitoalueella.

3) Salametsästyksen valvontaa, petovahinkojen maastotarkastusta ja ahmatutkimusta tulee tehostaa. Luvallisen metsästyksenkin valvonta on mahdollista, koska asetuksen alueella on kolme Metsähallituksen erätarkastajaa. Poronhoitoalueelle olisi korkea aika perustaa eräpoliisin virkoja.

4) Pohjoismaista yhteistyötä suurpetojen suojelussa kannattaa kehittää. Ahman suojelun edistämiseksi olisi erittäin tärkeää saada uusi LIFE-hanke toteutettua. Sillä voitaisiin selvittää lisää myös tulevia mahdollisia ahman siirtoalueita sekä tehdä ahmavalistusta. Tässä Luonnonsuojeluliitto voisi piireineen ja yhdistyksineen olla mukana.

5) Alueellista yhteistyötä kannattaa kehittää ottamalla ympäristöjärjestöt mukaan alueellisiin riistaneuvostoihin. Syyksi siirtojen vastustamiseen ei riitä, että asioita on käsitelty alueellisissa riistaneuvostoissa, joissa ei ole ympäristöjärjestöjä.

Yhteenveto

Luonnonsuojeluliitto vastustaa jyrkästi ahman rauhoittamisesta poikkeamista ja poikkeuslupien myöntämistä varsinkin Natura-alueille. Esitetyllä metsästyksellä on toisaalta vakavia biologisia ja oikeudellisia ongelmia sekä toisaalta muita tyydyttäviä vaihtoehtoja. Viime talvien kokemukset osoittivat, että asetus ja lupaehdot olivat riittämättömät suojaamaan naaraita. Jos asetus annetaan, tulee muu ihmisen toimesta aiheutunut kuolleisuus poistaa kiintiöstä, kuten sudella on tehty. ta, että sen uhanalaisuusluokkaa olisi voitu sen takia laskea.

Ahma lisääntyy erittäin hitaasti, ja lisääntymisikäisten naaraiden tappaminen voi heikentää kantaa. Boreaalaisella vyöhykkeellä laji on epäsuotuisassa suojelun tasossa. Alpiiniselläkin vyöhykkeellä kahdeksan ahman tappaminen voi vaikuttaa suojelutasoon, jos se kohdistuu lisääntymisikäisiin naaraisiin. Lisäksi pitää ottaa huomioon viime vuosien metsästyksen kumulatiiviset vaikutukset.

WWF kiittää lausuntopyyntöä ja toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Lausuntopyyntöön liittyvästä menettelystä

Elinympäristöön liittyvien vaikutusmahdollisuuksien turvaaminen on perustuslakiin kirjattu tavoite, jota julkisen vallan pitää pyrkiä toteuttamaan. Ahmakiintiöasetukseen liittyvässä lausunnotmenettelyssä annettiin perustuslain hengen ja hyvän hallintotavan vastaisesti aluksi todella lyhyt lausuntoaika ja sekin sijoitettuna joulun pyhien yhteyteen. Lausumisaika olisi jäänyt kohtuuttoman lyhyeksi, ellei sitä olisi ympäristöministeriön pyynnöstä jatkettu. Vaihtoehtojen ja näkemysten kerääminen ja huomioiminen on erityisen tärkeää, kun kyseessä on erittäin uhanalainen laji.

Emme yhdy ministeriön näkemykseen asetuksen antamisen kiireellisyydestä. Päinvastoin, asia on syytä jättää lepäämään, kunnes hallinto-oikeudessa vireillä oleva ahmapoikkeuslupaa koskeva valitusasia on lainvoimaisesti loppuun käsitelty ja EU-tuomioistuimella on antanut korkeimman hallinto-oikeuden pyytämät tulkintalinjaukset asiassa KHO:2017:182.

Ahman suojelun juridinen perusta

WWF on usean vuoden ajan nostanut esiin merkittäviä ongelmia ahman tappamiseen esitettyihin poikkeuslupiin liittyen, koska ahma on Suomessa erittäin uhanalainen laji. Lähtökohtaisesti erittäin

uhanalainen laji ei voi olla suotuisalla suojelun tasolla¹. Ahman ainoa uhka ja uhanalaisuuden syy on tällä hetkellä pyynti².

Ahma on luontodirektiivin liitteen II laji, jolle on osoitettava suojelualueita. Viime talvina poikkeuslupia ahman tappamiseen on myönnetty myös Natura 2000 -alueille, jotka on perustettu ahman suojelemiseksi.

Luvista on tämän takia valitettu, ja asian oikeuskäsittely on edelleen kesken. Tästä huolimatta nyt lausunnolla olevan asetuksen taustamuistiossa ei lainkaan käsitellä poikkeuslupien suhdetta Natura 2000 - alueisiin ja niihin liittyviin velvoitteisiin. Tämä on erittäin merkittävä puute.

Luontodirektiivin 6.2 artikla edellyttää, että ”jäsenvaltioiden on toteutettava erityisten suojelutoimien alueilla tarpeellisia toimenpiteitä luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen heikentymisen sekä niitä lajeja koskevien häiriöiden estämiseksi, joita varten alueet on osoitettu [alleviivaus ja lihavoitu lisätty], siinä määrin kuin nämä häiriöt saattaisivat vaikuttaa merkittävästi tämän direktiivin tavoitteisiin.”

Tämä velvoite on Suomessa kirjattu Luonnonsuojelulain 64a §:ään, joka tuli voimaan helmikuussa 2015. Luonnonsuojelulain 64a §:ssä todetaan, että ”Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja ei saa merkittävästi heikentää.”

Asetusluonnoksessa ei ole perusteltu, että poikkeusluvut eivät merkittävästi heikentäisi Natura-alueiden luonnonarvoja Natura 2000 -alueilla, joiden perustelajina ahma on (Kuva 1). Heikentämättömyysvelvoitteen huomioimista ei voi jättää riistakeskuksen poikkeuslupien varaan. Mikäli asetus annetaan, luvat pitää alueellisesti rajata niiden Natura 2000 -alueiden ulkopuolelle, joiden perustelajina ahma on. Tämä rajaus pitää kirjata sekä asetustekstiin että taustamuistioon.

Poronhoitoalueen ahmakanta

Maa- ja metsätalousministeriö päätti alkuvuodesta 2017 sallia 35 vuotta täysin rauhoitettuna olleen ahman metsästyksen poikkeuslupin porovahinkojen vähentämiseksi. Suurimmaksi sallituksi saalismääräksi asetettiin kahdeksan ahmaa, ja myönnettyillä luvilla tapettiin kahdeksan yksilöä. Alkuvuonna 2018 sallittiin uudestaan kahdeksan ahman tappaminen poikkeuslupin.

Nyt maa- ja metsätalousministeriö esittää jälleen kahdeksan ahman tappokiintiötä metsästysvuodelle 2018-2019. Luonnonvarakeskus arvioi koko maan kannaksi noin 270–300 ahmaa, joista nyt esitettävän kiintiön kohteena olevalla poronhoitoalueella elää vain noin 120-130 yksilöä. Vertailun vuoksi todettakoon, että samassa uhanalaisuusluokassa olevia saimaannorppia on noin 390 yksilöä.

Ahma on pitkäikäinen ja hitaasti lisääntyvä laji: naaraat saavat ensimmäiset pentunsa 3–4 vuotiaina, ja vain noin puolet aikuisista naaraista lisääntyy vuosittain. Näin ollen viime talvina poikkeusluvilla tapettujen kuudentoista ahman ja nyt esitettyjen kahdeksan poikkeuslupan vaikutus ahmakantaamme on kumuloituva. Lisäksi kaksi vuonna 2018 poikkeusluvilla pyydetyistä ahmoista oli kantavia naaraita, joten pyynnin vaikutus ahmakantaan oli suurempi kuin saaliin yksilömäärällä mitattuna. Poikkeusluvilla tapettujen ahmojen lisäksi tulevat liikenteessä kuolleet sekä laittomasti tapetut ahmat – yleisen suurpetojen laittomaan tappamiseen liittyvän tutkimuksen perusteella⁴ tiedetään, että vain murto-osa tapauksista tulee ilmi.

Vaikutukseltaan kumuloituvien lupien myöntäminen edellyttää viranomaisilta erityistä tarkkaavaisuutta ja kannan kehityksen jatkuvaa seuraamista. Viime talvena Riistakeskus hyväksyi selvitykseksi pyyntialueen ahmakannasta luvan hakijan oman ilmoituksen. Tällainen lupakäytäntö ei – varsinkaan niiden Natura 2000 -alueiden osalta, joissa ahma on perustelajina – toteuta lajisuojelulta edellytettävää huolellisuutta.

Ahmakanta haetulla poikkeuslupa-alueella on selvitettävä viranomaistoimin ennen poikkeuslupan myöntämistä.

Maa- ja metsätalousministeriö perustelee ahman metsästystä edellisten talvien tapaan sillä, että ”on arvioitavissa lukumäärien moninkertaistuneen viimeksi kuluneiden 15 - 20 vuoden aikana”. Kuitenkin suuri osa Suomen ahmakannan kasvusta on 2000-luvulla tapahtunut poronhoitoalueen ulkopuolella, joten poronhoitoalueelle esitettävän ahman metsästyksen perusteleva alueen ahmakannan moninkertaistumisella on harhaanjohtavaa.

Poronhoitoalueen ahmakanta on viimeisten 15 vuoden aikana kasvanut hieman, ei moninkertaisesti. Tämä kasvu, johon asetusluonnoksen taustamuistiossa viitataan riistakolmioiden talvilaskentoihin pohjautuvan laskelman perusteella, on tapahtunut lähinnä poronhoitoalueen eteläisimmässä osissa. Sen sijaan Enontekiön, Utsjoen ja Inarin kunnissa, joissa kanta-arvio perustuu Metsähallituksen ja paliskuntien yhteisiin erillislaskentoihin kuudella eri osa-alueella, ahmakanta ei ole viime vuosina kasvanut lainkaan. Enontekiön, Utsjoen ja Inarin ahmakanta oli Luonnonvarakeskuksen arvion mukaan vuonna 2016 täsmälleen samankokoinen kuin nyt. Osalla laskennan osa-alueista ahmakanta on jopa taantunut viime vuosina, voimaikkaimmin Itä-Inarissa (Kuva 2). Ahma ei myöskään ole päässyt levittäytymään uusille alueille Lapissa.

Skandinavian (Norjan, Ruotsin ja pohjoisimman Suomen) yhteinen tunturiahmakanta on viimeisten kuuden vuoden aikana taantunut noin 1150 yksilöstä 900 yksilöön (Kuva 3). Tunturiahmakanta on geneettisesti ja levinneisyydeltään erillään metsäahmakannasta, joten metsäahmakannan kasvu ei suoraan vaikuta tunturiahmakannan suojelutilanteeseen.

Ahman aiheuttamat porovahingot

Maa- ja metsätalousministeriön keskeinen peruste esitetyille ahman poikkeusluville on, että ahma aiheuttaa suurpedoista eniten porovahinkoja. Tämä pitää paikkansa ja on hyvin tärkeää, että suurpetojen aiheuttamat tappiot porotaloudelle korvataan oikeudenmukaisesti.

Toisaalta jo vuonna 2013 valmistuneesta kansallisen suurpetopolitiikan kehittämisarvioinnista⁵ käy ilmi, että ”... todetut ahmavahingot eivät seuraa ahmojen määrää. ... On siis mahdollista, että ahmoja on huomattavasti enemmän kuin havainnointimenetelmin voidaan todentaa. Toinen vaihtoehto on se, että ahman tappamiksi hyväksytään sellaisia poroja, jotka ovat kuolleet muusta syystä.”

WWF on toistuvasti muistuttanut maa- ja metsätalousministeriötä, että on ollut viitteitä petovahinkojen korvausjärjestelmän väärinkäytöstä, jonka takia ahma joutuu syntypukiksi porovahingoista, joita se ei ole aiheuttanut. Nyt kumottavaksi esitetty ns. Lex Halla -korvaus eli poikkeuksellisen suuresta porovahingosta maksettava erityinen korvaus (= normaali porovahinkokorvaus kaksikertaisena, eli poron käypä arvo kolminkertaisena) on houkutelut väärinkäyttöihin⁶, kuten maa- ja metsätalousministeriökin riistavahinkolain muutosesityksen (Dnro 1531/01.01/2017, MMM037:00/2017) taustamuistiossa kertoo. Viime vuosina suurimmat yhdelle poronomistajalle yhtenä vuotena maksetut petovahinkokorvaukset ovat olleet jopa yli 150 000 euroa.

Porovahinkoja tutkittiin laajasti poronhoitoalueen pohjoisosan paliskunnissa vuosina 2008–2016. Tämän maa- ja metsätalousministeriön rahoittaman tutkimuksen loppuraportin mukaan tutkimusjaksolla yhdessätoista ”pahimmassa ahmapaliskunnassa” runsaat 15 000 poroa ilmoitettiin suurpetojen, ja niistä useimmin ahman, tappamiksi. Maa- ja metsätalousministeriö viittaa tämän tutkimuksen tuloksiin riistavahinkolain muutosesityksen (Dnro 1531/01.01/2017, MMM037:00/2017) taustamuistiossa petovahinkojen ilmoittamiseen ja todentamiseen liittyneiden viiveiden ja ongelmien osalta, mutta ei kerro, että saman tutkimuksen mukaan suurpedon tappamiksi ilmoituksista poroista noin seitsemän prosenttia tarkastettiin maastossa, ja tarkastetuista tapauksista lähes kolmannesta ei hyväksytty petovahingoiksi⁷.

Saman, jostain syystä edelleen julkaisemattoman, tutkimuksen mukaan osa suurpetojen tappamiksi ilmoitetuista poroista oli heikkokuntoisia tai jopa sillä tavoin palautumattomasti nälkiintyneitä, että niiden kuolemia ei voitu pitää petojen aiheuttamana lisäkuolleisuutena. Tutkimuksen johtopäätösten mukaan

poromääriin ja laidunten kuntoon pitää kiinnittää enemmän huomiota. Yhtenä ratkaisuna tähän WWF on esittänyt, että petovahinkokorvauksia maksettaisiin vain niihin paliskuntiin, joissa ei ylitetä asetuksen mukaista suurinta sallittua poromäärää.

Toinen tapa tarkastella porovahinkojen määrää suhteessa ahmakantaan on verrata pohjoismaisissa tutkimuksissa todettua ahman vuodessa tappamien porojen määrää ilmoitettujen porovahinkojen määrään. Lähetinseurantaan perustuvassa tutkimuksessa ahman on Skandinaviassa todettu tappavan noin 22 poroa vuodessa. Poronhoitoalueen ahmakanta oli edellä mainitun tutkimukseen teon aikaan Metsähallituksen ja LUKE:n arvion mukaan noin 100 yksilöä. Tämän kokoinen ahmakanta tappaa siis tutkimuksen mukaan noin 2200 poroa vuodessa, kun esimerkiksi vuonna 2017 ahman tappamiksi ilmoitettiin yli 3100 poroa.

Toisin sanoen ahman biologisessa tutkimuksessa todetun porontappojen määrän ja ahman tappamiksi ilmoitettujen vahinkotapausten määrän välillä on karkeasti ottaen samansuuruinen ero, kuin mikä osa vahinkoilmoituksista todettiin hylättäväksi edellä mainitussa poronhoitoalueen pohjoisosan paliskunnissa vuosina 2008–2016 tehdyssä tutkimuksessa. Lisäksi on otettava huomioon, että ahman tappamista poroista merkittävä osa on lähetinseurantaan perustuvan tutkimuksen mukaan vasoja kesäkuukausina, kun taas ilmoitetut ja korvatut porovahingot painottuvat voimakkaasti talvikuukausille.

WWF on toistuvasti esittänyt, että tärkein toimenpide ahman suojelun ja poronhoidon yhteensovittamisessa olisi siirtyä reviiropohjaiseen, ahman onnistuneiden pesintöjen määrän perusteella paliskunnalle maksettavaan porovahinkojen korvaukseen. Maakotkan kohdalla näin toimitaan jo.

Maakotkan esimerkki osoittaa, että reviiropohjaisen korvausjärjestelmän myötä lajiin kohdistuva vaino on käytännössä loppunut ja asenteet maakotkaa kohtaan ovat muuttuneet positiiviseen suuntaan. Ruotsissa siirryttiin reviiropohjaiseen ahman aiheuttamien porovahinkojen korvaukseen jo 1990-luvulla, ja sen jälkeen Ruotsin poronhoitoalueen ahmakanta on kasvanut merkittävästi.

Kahden aiemman vuoden ahmanmetsästys ja metsästyksen valvonta

Vaikka maa- ja metsätalousministeriö kertoi tiedotteessaan (10.2.2017) ahman ensimmäisistä poikkeusluvista, että ”ahman metsästystä valvotaan erityisen tarkasti”, ja että ”erävalvontaa tehostetaan”, lisäresursseja Metsähallituksen erävalvontaan tätä varten ei kuitenkaan ole osoitettu. Metsähallituksen lausunnon9 mukaan vuoden 2017 alkupuoliskolla toteutettu ahman poikkeuslupametsästys osoitti, että viranomaisten resurssit valvoa metsästyksen lupaehtojen noudattamista ovat riittämättömät. Tilanne jatkoi vastaavanlaisena myös talvella 2018. Metsähallituksella on koko Lapissa vain neljä erätarkastajaa.

Kahden edellisen talven aikana ahman pyynnin valvontaa ei resurssipulasta johtuen ole pystytty järjestämään kuin pari kertaa. Kaatotapaukset on pyritty käymään tarkastamassa ja tutkimaan, onko pyynti tapahtunut lupaehtojen mukaisesti. Tähän työhön on osallistunut Metsähallituksen lisäksi myös rajavartiolaitoksen ja poliisin henkilöstöä, sikäli kun heillä on ollut aikaa. Esimerkiksi Käsivarren paliskunnan alueella Metsähallituksen erätarkastaja kirjasi talven 2017 ahmanmetsästyksessä kuusi ilmoitusta ahman pyynnin aloittamisesta ja päättymisestä. Kuudesta ilmoituksesta kaksi oli kaatoilmoituksia. Niistä toisen kävi poliisi tarkastamassa, ja toista kaatoa ei käyty tarkastamassa lainkaan. Yhtään niistä pyyntipäivistä, joilta ei tullut kaatoilmoitusta, ei käyty tarkastamassa.

Esitettävän metsästyksen ajoitus ja toteutus

Myös nyt esitettävän metsästyksen ajoitus on väärä. Ahman pennut syntyvät lumipesään helmi-maaliskuussa. Esitetty metsästys osuisi osittain aikaan, jolloin ahmanaaraalla voi jo olla pennut pesässä. Ahman sukupuolen ja lisääntymistilan varma määrittäminen ennen ampumista on käytännössä mahdotonta.

Vaikka lupaehdoissa määrättäisiin välttämään imettävän naaraan tappamista, voi hyvin käydä niin, että poikkeusluvalla tapettaisiin imettävä naaras. Lisääntymisikäiset naaraat ovat kannan arvokkainta osaa, joten erittäin uhanalaisen lajin kyseessä ollessa erityisesti niitä tulee suojella. Lisäksi imettävien naaraiden tappaminen johtaisi tarpeettomaan kärsimykseen pentujen jäädessä pesään riutumaan kuoliaksi ilman emon ruokintaa.

Norjassa vastaavan tyyppiset suurpetojen poistot tehdään viranomaistyönä. Nykyistä huomattavasti parempi ratkaisu Suomessakin olisi palkata poronhoitoalueelle valtion erävalvojia, joiden tehtävänä olisi poikkeusluvin tehtävät suurpetojen poistot sekä suurpetojen aiheuttamien porovahinkojen tehostettu maastotarkastus.

Vaihtoehtoinen ratkaisu merkittäviä porovahinkoja aiheuttavan ahmayksilön poistamiseksi on ottaa se elävänä kiinni ja – jos kyseessä ei ole imettävä naaras – siirtää se vahvistamaan ahmakantaa muualle.

Erittäin uhanalaisen ahman metsästyksellä on laaja vastustus

WWF keräsi yhdessä BirdLifen, Luonto-Liiton ja Animalian kanssa vuodenvaihteessa 2017-2018 lyhyessä ajassa yli 16000 nimeä vetoamukseen, jolla vastustettiin poikkeuslupien myöntämistä ahman tappamiseen.

WWF:n esitykset

- WWF vastustaa poikkeuslupien myöntämistä ahmalle, kunnes poronhoitoalueen ahmakannan voidaan osoittaa olevan selkeästi elpymässä nykyisestä erittäin uhanalaisesta asemastaan.
- Porotalouden ja suurpetojen yhteensovittamiseen tulee hakea kestävämpiä ratkaisuja kuin nyt esitettävä erittäin uhanalaisen lajin metsästys. Lupaavin ratkaisu olisi siirtyä reviiripohjaiseen, ahman onnistuneiden pesintöiden määrän perusteella paliskunnalle maksettavaan porovahinkojen korvaukseen.
- Mahdollisten erityisen merkittäviä porovahinkoja aiheuttavien yksilöiden poistamiseksi on tarjolla ”muu tyydyttävä ratkaisu”: kyseisten tarkasti valikoitujen yksilöiden siirto elävänä muualle poronhoitoalueelle ja poronhoitoalueen eteläpuoleiseen Suomeen
- Lisäksi on panostettava ahman hoitosuunnitelman mukaisesti nykyistä enemmän ahmojen laittoman tappamisen ehkäisyyn sekä erävalvonnan ja petovahinkojen maastotarkastuksen tehostamiseen. Erävalvonnan resursseja on tuntuvasti lisättävä, ja kokeilemisen arvoinen ratkaisu olisi palkata poronhoitoalueelle valtion erävalvojia, joiden tehtävänä olisi poikkeusluvin tehtävät suurpetojen poistot ja siirrot sekä suurpetojen aiheuttamien porovahinkojen tehostettu maastotarkastus.
- Koska varsinkin poronhoitoalueen pohjoisosissa osa ahman tappamiksi ilmoitetuista poroista on ollut näлкиintyneitä, tulee poromääriin ja porolaidunten kuntoon kiinnittää enemmän huomiota. Suurimpien sallittujen poromäärien ylitykseen tulee puuttua tehokkaasti, esimerkiksi niin että petovahinkokorvauksia maksettaisiin vain niihin paliskuntiin, joissa ei ylitetä asetuksen mukaista suurin sallittua poromäärää.
- Jos maa- ja metsätalousministeriö kaikesta huolimatta päättää sallia erittäin uhanalaisen ahman pyynnin, poikkeuslupia ei missään tapauksessa tule myöntää:
 - o paliskuntiin, joissa ylitetään asetuksen mukainen suurin sallittu poromäärä
 - o Natura 2000 -alueille, joiden suojeluperusteena ahma on

Luonto-Liiton mielestä ahman metsästystä poikkeusluvilla ei tule sallia. Talvella 2017 Suomessa ammuttiin kahdeksan ahmaa, kun maa- ja metsätalousministeri purki 35 vuotta kestäneen ahman täysirauhoituksen. Myös seuraavana metsästyskautena myönnettiin poikkeusluvut kahdeksan ahman ampumiseen ja asetuksen mukaan sama toistuisi tulevana talvena, mikä tarkoittaisi yhteensä 24 erittäin uhanalaiseksi luokitellun ahman hävittämisen kolmen metsästyskauden aikana poronhoitoalueelta.

Poronhoitoalueella liikkuu arviolta vain 120-140 ahmaa, joista 40-60 ahmaa kuuluvat Pohjoismaiden yhteiseen ahmapopulaatioon. On huomioitava, että pentuehavaintoja tehdään vähän, minkä lisäksi poronhoitoalueen ahmakantaa on vaikea arvioida suuren alueen ja havainnointien vähyydestä johtuen.

Poronhoitoalueen ahmakanta voi siten olla arviota pienempi. Suomen ahmakanta on yli 30 vuoden täysirauhoituksesta huolimatta kasvanut hitaasti. Talvella 2017/2018 koko maan ahmakanta on arvioitu 270-300 yksilön suuruiseksi. Kannan kasvua on vuoden 2013 arvioon (230-250 yksilöä) nähden vain vähän.

Laittoman metsästyksen on todettu olevan osa ahman populaatiodynamiikkaa, jolla on negatiivinen vaikutus ahmakannan kasvuun. Ruotsalaisen tutkimuksen mukaan 60 % aikuisten ahmojen kuolleisuudesta johtui laittomasta metsästyksestä, joka pääosin tapahtui lumisena vuodenaikana, ajoittuen Lapissa joulutoukokuulle. Lisäksi tutkimusten mukaan laittomassa metsästyksessä tapetaan vuosittain 10 % aikuisten ahmojen kokonaiskannasta. Kannan kasvua rajoittaa myös luontaisesti poikasiin kohdistuva lajinsisäinen predaatio.

Tunturi-Lapin ahmakanta lasketaan osaksi Skandinavian ahmapopulaatiota, jossa kannan geneettinen vaihtelu on suhteellisen pientä johtuen muun muassa liian vähäisestä vaihtuvuudesta toisten populaatioiden kanssa. Tästä johtuen tulevaisuudessa on tärkeää, että Skandinavian ahmapopulaatio saisi geneettistä vahvistusta suomalais-venäläisestä populaatiosta. Suomen ahmakannan pienuuden vuoksi kannan geneettinen monimuotoisuus tulisi selvittää myös Suomessa.

Suomella tulee olla elinvoimainen ahmakanta, jonka määrittämisestä voi ottaa mallia Ruotsista. Ruotsin ympäristöviranomaisen (Naturvårdsverket) on asettanut ahmakannan vähimmäistavoitteeksi 600 yksilöä, jonka katsotaan takaavan lajin säilymisen elinvoimaisena osana luontoa pitkällä aikavälillä. Vuonna 2018 Ruotsin ahmakanta on arviolta noin 583 yksilön suuruinen.

Ahman poikkeusluvilla tapahtuvan metsästyksen sallimista on perusteltu sillä, että metsästys sallitaan myös Ruotsissa ja Norjassa. Ruotsissa ahmakanta oli yhtä pieni kuin Suomessa viimeksi parikymmentä vuotta sitten. Varsinkin naaraiden tappaminen on vahingollista Suomen pienelle ahmakannalle, koska ahma on hidas lisääntymään. Ruotsalaisen ahmaprojektin mukaan noin 60 prosenttia naaraista synnyttää ensimmäisen kerran kolmen vuoden ikäisinä ja 29 prosenttia vasta neljän vuoden ikäisinä. Pentuja ei synny, jos naaras ei onnistu löytämään riittävästi ravintoa. Tämän vuoksi vuodessa vain noin puolet naaraista saa pentuja ja 30 prosenttia kyseisistä naaraista menettää pennut ennen kesäkuuta. Metsästyksen yhteydessä on vaikea todentaa, ettei kyseessä ole emo, jolla on poikasia. Ruotsissa suurpetojen esiintyvyyteen pohjautuvaan korvausmenetelmään siirtyminen vuonna 1996 on saanut ahmakannan kasvamaan ja levittäytymään maahan.

Luonto-Liitto esittää, että Suomessa siirrytään yksittäisten porojen korvaamisesta Ruotsin korvausmenetelmään. Reviirikohtainen korvausmenetelmä on Suomessa käytössä jo maakotkalla. Ongelmia aiheuttavat ahmat tulee siirtää poronhoitoalueen ulkopuolelle kansallispuistoihin ja suojelualueille. Tähän mennessä siirtoihin ei ole ollut edellytyksiä paikallisen väestön petovastaisista asenteista johtuen. On merkittävää, ettei erittäin uhanalaista lajia, jolla on vaarana hävitä luonnosta, voida siirtää suojelualueille, joiden perimmäinen tarkoitus on luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen tuleville sukupolville.

Ahma on pääasiassa haaskaeläin, joka hyödyntää muiden suurpetojen tappamia tai muutoin kuolleita poroja. Ruotsalaisen tutkimuksen mukaan noin 50 prosenttia ahman hyödyntämistä kuolleista poroista oli peräisin ilveksen saalistukselta. Luonto-Liiton mielestä porovahingot tulee dokumentoida ja varmistaa nykyistä paremmin maastotarkastuksien avulla. Vaikka porossa on ahman syöntijälkiä, poron kuolinsyy voi olla jokin muu. Syyt ahmavahinkojen suuriin vuosittaisiin vaihteluihin tulisi myös selvittää. Erävalvontaa laittoman metsästyksen kitkemiseksi tulee lisätä.

Ahman metsästys moottorikelkkoja ja helikopteria apuna käyttäen on kiellettävä, eikä sitä tule sallia muidenkaan suurpetojen metsästyksessä. Erittäin uhanalaisia lajeja ei myöskään tule metsästä luonnon monimuotoisuutta turvaavilla suojelualueilla.

Poroelinkeino on nykyisellään elinkeino, joka syrjäyttää uhanalaisia lajeja luonnosta. Poronhoitoalueelle liikkuvat suurpedot ja metsäpeurat hävitetään Suomessa, sitä mukaan kuin niitä alueelle ilmaantuu. Ruotsin ja Suomen poronhoidon liikevaihto on noin 1,3 miljardia euroa, josta Suomen osuus on kaksi kolmannesta. Vuonna 2018 luonto- ja eläinjärjestöt luovuttivat maa- ja metsätalousministeriölle vetoituksen koskien ahmanmetsästystä. Reilun viikon aikana yli 14 000 kansalaista allekirjoittivat vetoituksen. Kansalaisten mielipide sivuutettiin kuitenkin täysin ministeriössä, jossa ahmanmetsästystä aiotaan jatkaa tulevinakin vuosina.

Suomen Metsästäjäliitto kiittää lausuntopyynnöstä ja toteaa esityksen kohteena olevasta asetusluonnoksesta seuraavaa:

Ahmakannan porotaloudelle aiheuttamat vahingot ovat viime vuosina jatkuvasti kasvaneet ja ovat nykyisin euromääräisesti varsin merkittävät. Laskennallinen ahmojen aiheuttama vahinko porotaloudelle on vuodelta 2017 noin 7 miljoonaa euroa.

Metsästäjäliitto yhtyy ministeriön näkemykseen, jonka mukaan poronhoitoalueella ei ole poikkeuslupapyyntiin lisäksi käytännössä toteutettavissa muita tyydyttäviä ratkaisuja ahmojen aiheuttamien vahinkojen ehkäisemiseksi. Tämä johtuu siitä, että vapaasti laiduntavien porojen suojaaminen on käytännössä mahdotonta ja vahinkoja syntyy erityisesti yöaikaan porojen valvonnasta ja ihmisten laiturilla läsnäolosta huolimatta.

Suomessa arvioidaan Luonnonvarakeskuksen mukaan olleen noin 270-300 ahmaa talvella 2017/2018. Määrä on kasvanut edellisvuoteen nähden noin 20 %, huolimatta edellisvuoden poikkeusluvilla poistetuista kahdeksasta sekä auton alle jääneistä kolmesta ja yhdestä eläinsuojelullisilla perusteilla lopetetusta ahmasta.

Suomen kolmen pohjoisimman kunnan alueella arvioidaan liikkuvan yhteensä noin 40-60 ahmaa, jotka kuuluvat Fennoskandian yhteiseen ahmapopulaatioon. Metsästäjäliiton mielestä on tärkeää, että metsästyksen mitoitusta ja kohdentamista koordinoidaan yhdessä Ruotsin ja Norjan viranomaisien kanssa, kuten ahman kannanhoitosuunnitelmassa vuonna 2014 on linjattu. Yhteistyö suurpetokysymyksissä on Metsästäjäliiton näkemyksen mukaan yleisesti kannatettava ja myös edelleen kehitettävä asia.

Lausunnolla olevassa ahmakiintiöasetuksessa esitetään kahdeksan yksilön poikkeuslupakiintiötä pohjoiselle ja itäiselle poronhoitoalueelle. Kiintiön suuruus on sama kuin edellisenä metsästysvuonna. Metsästäjäliitto näkee kiintiön asettamisen perusteltuna ja kannattaa ahman poikkeusluvalla tapahtuvaa pyyntiä silloin, kun muita tyydyttäviä ratkaisuja ei ole. Metsästäjäliiton näkemyksen mukaan ahmakiintiötä tulisi kuitenkin nostaa kymmeneen yksilöön. Tämä on liiton mielestä tarpeen ahman aiheuttamien merkittävien vahinkojen jatkuvan kasvun pysäyttämiseksi poronhoitoalueella. Liiton esittämä määrä ei kuitenkaan tulisi vaikuttamaan ahman suojelutasoa heikentävästi.

Luonnonvarakeskuksen lausunnon mukaan ahmakanta on Suomessa kasvanut erityisesti poronhoitoalueen ulkopuolella, jonne poikkeuslupia ei ole tarkoitus myöntää. Tällä hetkellä muualla maassa arvioidaan olevan jo enemmän ahmoja kuin poronhoitoalueella. Ahmahavaintoja onkin tehty viime vuosina eteläistä Suomea myöten.

Voimassaolevaan ahmakannan hoitosuunnitelmaan on kirjoitettu, että ahmakannan seurannan ja tutkimuksen tulokset tulee saattaa yleisön tietoon ajantasaisena ja maantieteellisesti kattavana. Metsästäjäliiton näkemyksen mukaan tiedon levittämistä tulee edelleen tehostaa niin, että se saavuttaa nykyistä paremmin kaikki kansalaiset ja tiedon on myös oltava avointa, ajantasaista ja neutraalia.

Ahmakannan hoitosuunnitelmassa mainitaan myös tutkimustulosten popularisoinnin olevan tärkeä osa tiedottamista. Erityisesti tutkimustulosten saattamisessa kansantajuiseen muotoon on kotimaisella riistantutkimuksella Metsästäjäliiton näkemyksen mukaan edelleen kehitettävää.

Suomen porosaamelaisten yhdistys toteaa, että kyse on äärimmäisen uhanalaiseksi luokitellun eläimen metsästyksen liittyvästä sääntelystä. Ministeriön muistio viittaa luonnonvarakeskuksen arvioon, jonka mukaan ahmakanta on kasvanut 20 % edellisten talvien arvioista. Erityisesti 2010-luvulla ahmakanta on moninkertaistunut poronhoitoalueen pohjois- ja itäosissa ja huomattavaa kannan kasvua on tapahtunut myös poronhoitoalueen ulkopuolella muualla Suomessa.

Ahman osalta on myös keskusteltu mahdollisuudesta siirtyä reviiripohjaiseen korvausjärjestelmään, mutta tällä hetkellä ajatuksella ei näytä olevan kannatusta myöskään viranomaisten piirissä. Tähän asiaan liittyvässä ministeriön muistiossa esitetään paliskuntien kannanottoihin viitaten joukko argumentteja reviiripohjaista korvausjärjestelmää vastaan. Järjestelmän ei uskota vähentävän vahinkojen määrää, ahmalla ei ole osoitettavissa rajattaviksi soveltuvia reviierejä, valtiolta vaadittaisiin mittavia tutkimusresursseja ahmojen kartoittamiseen ja ahmanpesien etsintään, petokantojen kontrolloimisen tarve ei silti poistuisi, osa vahinkoja kärsineistä alueista jäisi edelleen ilman korvausta jne. Korvausjärjestelmän muuttaminen edellyttäisi myös kansallisen päätösvallan ulkopuolella tehtäviä ratkaisuja.

Ministeriön muistiossa aivan oikein todetaan että ahmakannan hoidon ristiriidat liittyvät nimenomaan suhteeseen poronhoidon kanssa ja se on tärkeä peruste tarkastella poronhoitoaluetta erillisenä muusta Suomesta. Ahmakanta on tihein Tunturi-Lapissa, missä myös ahman tekemiksi todetut porovahingot ovat suurimmat. Myös Itä-ajan paliskuntien alueella ahmat tekevät merkittäviä vahinkoja.

Porosaamelaisten yhdistys on useasti aiemmissa lausunnoissaan ja kannanotoissaan tuonut esille sen, että poro on vapaasti laiduntava vaeltava eläin, joka on erityisen hyvin sopeutunut elämään ja tulemaan toimeen niukan perustuotannon alueella. Pohjoismaisten valtioiden Norjan Ruotsin ja Suomen pohjoisella tunturi- ja raja-alueilla poronhoito on satojen vuosien ajan säilynyt ja kehittynyt nimenomaan saamelaisten elämäntavan luonnonkäyttöjärjestelmänä. Siinä tärkeä perustekijä on ihmiseen ja poron keskinäinen suhde ja tiivis yhdessäolo. Tämä yhdessäolo on aina toiminut myös suurpetojen porojen lähelle tulemisen estäjänä. Porojen jatkuva paimentaminen, joka kuului lakimääräisesti porojen kanssa tehtävään työhön aina 1980-90 lukujen taitteeseen asti auttoi torjumaan petojen aiheuttamaa uhkaa ilman suoraa tarvetta petojen tappamiseen, poistui lain määräämistä poronhoitotöistä poronhoitolain muutoksessa 1990. Suomen porosaamelaisten yhdistys (SBS) on useasti ehdottanut perinteisten saamelaisten työmuotojen palauttamista tuettaviksi työmuodoiksi, mutta ilman tuloksia. Suomen valtio on pohjoisen alueen ja erityisesti saamelaisten asioiden kehittämisessä järjestelmällisesti pyrkinyt muuttamaan perinteisiä työmuotoja, varsinkin paimentolaisuuteen liittyviä, kiinteästi asuvan maatalousväestön elintavoiksi. Näin varsinkin liikkuvan eli jutavan poronhoidon peruselementtejä on poistettu elinkeinon tukimuotojen ja sallittujen toimien piiristä vaikka ne selvästi olisivat edullisia niukan perustuotannon alueen poronhoidolle ja myös petopolitiikan hallinnalle.

Ministeriön aiheeseen liittyvässä muistiossa on pääpiirteissään käsitelty hankalaa ja arkaa petokysymystä varsin onnistuneesti ja tasapuolisesti. SBS kiinnittää huomiota vain yhteen aiheen käsittelyn perustana olevaan tieteelliseen julkaisuun, johon viitataan heti muistion ensimmäisellä sivulla (Mattisson et al: Predation or scavenging? Prey body condition influences decision-making in a facultative predator, the wolverine. 2016). Julkaisun otsikko jo vihjaa siihen, miten petoeläin, tässä ahma tutkii saaliseläimen eli poron kuntoa ja valikoi saaliin tämän tutkinnan seurauksena eli heikkokuntoisen poron. Tämä tutkijoiden parissa vallitseva spekulatiivinen käsitys poikkeaa jyrkästi käytännön poronhoitajien havainnoista, joiden mukaan peto saalistaa aina hyvää lihaa, ei sairasta saaliseläintä. On nähtävissä että osalla tutkijoita on uskomusvaraisia käsityksiä peto-saalissuhteista, ainakin kun on kysymys porosta saaliseläimenä. Pääosa tutkijoista on huolellista ja osaavaa väkeä eikä tutkimuksen tekijöitä ole syytä epäillä kokonaisuutena. Tässä asiassa pohja-aineistona oleva MMM:n muistio on hyvin laadittu. Petosuhde aivan selvästi kuitenkin vaatii lisätutkimusta.

Suomen porosaamelaisten yhdistys, Suomá Boazosámit esittää lopuksi johtopäätöksinään ahma-asetusluonnoksesta seuraavaa:

SBS yhtyy ministeriön ahmakannan hoitosuunnitelman tavoitteisiin seuraavasti:

Ahmojen aiheuttamien porovahinkojen korvausjärjestelmää tulee edelleen kehittää ja petokysymysten taustalla olevien kysymysten tutkimustoimintaa tulee tehostaa.

Sen sijaan SBS ei voi tukea ajatusta kasvattaa ahmakannan yksilömäärää edelleen, edes hallitusti mitä se sitten merkitsisikään. Ministeriön muistiossa on hyvin tuotu esille miten voimakkaasti ahmakanta on kasvanut Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa viimeisten 15 vuoden aikana. Kasvu on selkeä perustelu sille että ahmakannan kasvua on päinvastoin hallittava tehokkaammin ja vapaasti laiduntavan poronhoidon alueella ahmakantaa tulee voida rajoittaa myös tehokkaasti. Ruotsissa ja Norjassa on viime vuosina otettu käyttöön viranomaisten toimesta suoritettu tehokas metsästys jopa helikoptereita käyttäen. SBS korostaa että porovahinkoja tekeviä ahmoja tulee voida metsästä ilman etukäteen määriteltyjä saaliiden lukumäärärajoituksia. SBS esittää asetusluonnoksen 1 §:n poistamista perusteettomana. Myös Suomessa tulisi viranomaisten suorittaa nopeasti ja tehokkaasti porovahinkoja tekevien ahmojen poistaminen tarvittaessa kaikkia apuvälineitä käyttäen.
